

KROK

2018 1
ročník 15.

Kulturní Revue
Olomouckého Kraje

TÉMA ČÍSLA:

KOMIKS

Z OBSAHU

PO STOPÁCH KOMIKSU
V REGIONU

HALUŠKÁTOR, INSEMINÁTOR A
UFO NA HANÉ

INTERVIEW S NIKKARINEM
PŘESPŘÍLIŠ MODERNÍ TICHO
PRŮVODKYNĚ KOČKA OLA

JIŘÍKOVO VIDĚNÍ

OBJEKT JULEK

OTISKY ŠUMPERKA VE SVĚTĚ
KOMIKSU

KOMIKSOVÝ SVĚT HONZY
HANULÍKA

VZDĚLÁVAT SE KOMIKSEM?

EVA HACUROVÁ: INTERVIEW
S KNĚŽNOU

S EDUARDEM A ALENOU
OVČÁČKOVÝMI

ROZHLAS, VARHANY A DVAKRÁT
ANTONÍN SCHINDLER

RODOVÉ VAZBY U
OLOMOUCKÝCH ZVONAŘŮ

PRVOTINY 2018

Knihovna města Olomouce vyhlašuje 12. ročník literární soutěže pro každého

Čekáme na dosud nezveřejněné práce na libovolné téma od autorů všech věkových kategorií.

Poezie: 5 básní, případně výběr ze sbírky

Próza: 20 stran A4 textu, případně výběr z delšího textu

Soutěžní práce zasílejte buď elektronicky na adresu prvotiny@kmoj.cz, nebo zanechte v tištěné podobě na kterékoli pobočce knihovny do 31. 8. 2018. Nezapomenejte uvést své jméno, datum narození a v případě tištěné verze také kontakt na sebe.

Více na www.kmoj.cz

Dokonalá krása

Secesní žena očima Raphaela Kirchnera

1.–28. února 2018

Vědecká knihovna v Olomouci
Galerie Biblio

Pondělí – pátek 8:30–19:00
Sobota 9:00–13:00

KROK Kulturní revue
Olomouckého kraje

Vydává Vědecká knihovna v Olomouci
Ročník 15., číslo 1,
vychází čtyřikrát ročně

Vedoucí redaktor:
Mgr. Lukáš Neumann, Ph.D.

Odpovědná redaktorka:
Mgr. Lucie Rysnerová

Redakční rada:
RNDr. Jitka Holásková
Mgr. Miloš Korhoň
Mgr. Nela Kvapilová
PhDr. Jindřich Garčíc
RNDr. Lenka Prucková
Mgr. Hana Jakůbková

PhDr. Marie Dokoupilová
Mgr. Lubor Maloň

Adresa vydavatele a redakce:
Vědecká knihovna v Olomouci
Bezučova 3, 779 11 Olomouc
tel.: 585 205 311
fax: 585 225 774

e-mail: redakce@vko.cz
internet: www.vko.cz/krok
facebook: <https://www.facebook.com/kulturnirevue>

IČO: 100625

Grafická úprava:
Jan Krátký

Předtisková příprava a tisk:
Martin Navrátil

ISSN:
1214-6420 (tištěná verze)
1214-648X (elektronická verze)

Registrace:
MK ČR E 6450

Uzávěrka čísla:
31. prosince 2017

OBSAH

Úvodník: Lukáš Neumann 2

TÉMA ČÍSLA: Komiks

- Přesprílíš moderní TICHŮ / S Petrem Novákem o komiksu (Marek Bohuš) 3
- Haluškátor, Inseminátor a UFO na Hané / Silvestrovská vydání Hanáckých novin
v 90. letech (Tomáš Tichák, Lukáš Neumann) 8
- Nikkarin: Baví mě měnit témata (Kristián Klein) 13
- Jiříkovo vidění / ...z festivalu Wolkerův Prostějov (Michal Marek, David Bartoš) 19
- Šumperská stopa ve světě komiksu (Bohuslav Vondruška) 22
- Objekt Julek / Nezlomný Julius Augustin Varga v komiksovém ztvárnění
(L. Neumann) 27
- O Olokomiksech / S Martinem Šilarem a Veronikou Fouskovou (Petra Kožušníková) .. 31
- Komiksový svět Honzy Hanulíka (Pavel Macháček) 35
- Vzdělávat se komiksem? (Dominik Tyl) 38

VARIA

- Eva Hacurová: Interview s kněžnou (Ivan Čech) 42
- Významné osobnosti spojené s městy, městysy a obcemi okresu Prostějov (IV.) /
Matematik, fyzik a středoškolský profesor Bartoloměj Navrátil (Lubomír Novotný) ... 46
- Paralelní světy Anny Zemánkové / Na okraj výstavy olomoucké rodačky v Lausanne
(Pavel Konečný) 48
- „Mě to baví...“ / Vilém z Pernštejna, jeho dědicové a tradice (Michaela Kokojanová) ... 51
- Rozhlas, varhany a dvakrát Antonín Schindler (Alice Ondřejková) 56
- S Eduardem a Alenou Ovčáčkovými o jejich olomouckém působení (Eva Čapková) ... 60
- Rodové vazby u olomouckých zvonářů (Leoš Mlčák) 63

KULTURNÍ ITINERÁŘ

Rukověť návštěvníka kulturních událostí (únor 2018 – květen 2018) 68

Téma čísla 2/2018:

100 let od 1. světové války: Sbohem, monarchie aneb první poválečná léta

Obálka revue: Roboti *Píp* a *Píp* na obálce komiksové revue *Bublifuk* č. 5 – *Na zdar robotům*,
Triton, 2017. Nakreslil Ticho 762.

Úvodník

Vážení čtenáři revue KROK, je komiks svébytný žánr s ještě nevyčerpaným potenciálem, anebo kreslený „přívazek“, který doplňuje seriální krásnou literaturu a který nás odvolává k dětským vzpomínkám? Tuto otázku si, přiznám se vám, kladu od chvíle, kdy jsem odložil Čtyřlístek a Kačeri příběhy a již nepokračoval s takovým zalíbením u superhrdinů s velkým „S“ na přiléhavém trikotu. O tom, že komiks je dnes nezastupitelným fenoménem na poli umění, není ale možné vůbec pochybovat. V poslední dekádě se pak doslova jako houby po dešti objevila komiksová zpodobení zlomových okamžiků československé a světové historie, beletristické klasiky či portrétů legend-osobností z minulosti i doby nedávné. Dá se tedy říci, že si komiks stále razantněji ukusuje z krajíce dosud zapovězeného a proboují si tak cestu do tzv. vysoké literatury? Nebo už je dávno její součástí?

Petr Novák alias Ticho 762, jedna z hlavních postav komiksové scény v našem regionu, se domnívá, že komiks „někdy předčí čistě na slovu založené texty“ a že „je to most mezi textem (případně i ilustrovaným) a vizuálním dílem (obraz, film)“. Právě v těchto kvalitách můžeme vidět univerzálnost a onen výše zmíněný potenciál, totiž, že, a opět použiji slova ze vzájemné korespondence s „Tichem“, „vizuální složka komiksu může zprostředkovat úplně jiný zážitek než text nebo film.“ Neopomeňme ještě jednu zásadní věc – komiks může mít také významný pedagogický účinek; lze jej, a nemusí to být nutně nějaká zjednodušující výtahová forma, využít pro přiblížení učební látky (leccos o tom vypovídá příspěvek Dominika Tyla *Vzdělávat se komiksem?*). Zdá se totiž, že komiks má tu moc „velká“ témata přiblížit jak dětem, mladistvým, tak třeba i úplně jiným čtenářům než literatura opírající se pouze o text a ilustrativní obrazové doplnění.

Když jsem se „seznamoval“ s jednotlivými komiksovými autory tohoto čísla, jak výtvarníky, tak tvůrci textů,

vždy na mě zapůsobilo obrovské zaujetí, doslova pohlčení světem komiksu a řemeslná zručnost. Redakce KROKu pevně doufá, že si vy, čtenáři, patřičně vychutnáte obrazový doprovod čísla, za což budeme moc rádi, neboť občas se stává, že rozsah textu už pak neumožní zařazení více obrázků. Komiksové číslo je v tomto ohledu k uživatelům mnohem vstřícnější. Těšit se můžete z rozhovorů s předními českými tvůrci komiksů, Nikkarinem a právě Tichem 762. Dobové ochutnávky přináší silvestrovské přílohy *Hanáckých novin* a *Jiříkovo vidění*, denní tištěný zpravodaj ze zákulisí tradičního Wolkerova Prostějova. Výraznou šumperskou stopu ve světě komiksu zanechávají Petr Konupčík, Lubomír Hlavsa a Vladimír Bican; v Šumperku se narodil a až do své předčasné smrti žil také Julius Varga, nezlomný dominikán stížený nevléčitelnou nemocí a protagonistou právě vydávaného komiksu *Objekt Julek*. Představíme vám také komiksového průvodce pro náctileté, kočku Olu či výtvarníka Jana Hanulíka z Jesenicka, který vás přesvědčí, že nejenom Jaromír 99 šíří kreslířskou slávu severního výběžku kraje.

P. S.: I když jsem se zmínil již v minulém KROKu, pro pořádek ještě zopakují témata tří zbývajících čísel, která vyjdou v roce 2018: č. 2/2018: **100 let od 1. světové války: Sbohem, monarchie aneb první poválečná léta...** (uzávěrka 31. 3. 2018); č. 3/2018: **Herecké osobnosti** (uzávěrka 30. 6. 2018); č. 4/2018: **Současná fotografie** (uzávěrka 30. 9. 2018)

Hezké komiksové počtení Vám za redakci KROKu přeje
Lukáš Neumann

Přespříliš moderní TICHŮ

(S Petrem Novákem o komiksu)

„Vaše grafika je velmi zajímavá, ale pro divadlo se nehodí. Je až přespříliš moderní.“

Moravské divadlo Olomouc

Čteš komiksy?

Právě že moc ne. Nezbyvá na to čas.

Jak vlastně vypadá běžný den kreslíře?

Ráno mě probudí pes, jdu ho vyvenčit, udělám si snídani, projedu informační kanály, vyřídím korespondenci a „jedu“. Odpoledne zase se psem, žena přijde z práce a večer si musím vždycky něco přečíst. To mi utne den, něčím musím mozek zabrzdit. I když člověk žije uprostřed města, je při téhle práci izolovaný. Taky proto se od města chceme úplně odstříhnout a opravujeme bydlení na kraji lesa nedaleko Žampachu ve východních Čechách. Když nekreslím, tak zedničím.

Podle scénáře Pavla Kosatíka jsi nakreslil první díl komiksově série *ČEŠI 1918–1992* s pohádkovým názvem „1918: Jak Masaryk vymyslel Československo“.

Pavel vytvořil scénář seriálu *České století* pro televizi, ale bylo mu to málo a chtěl to téma od prvopočátku převést do komiksu. Obrátil se na Janku Fantovou, která organizovala KomiksFEST, má přehled o lidech z oboru, a tak to vzniklo. Oslovili mě, já to přijal a měl jsem album nakreslené, ještě než běžel první díl v televizi. Ten první díl vydala Mladá fronta, teprve pak si v ČT řekli, že komiksová verze je taky zajímavá a další díly už vydávali v koprodukcii.

V prvním díle se prolínají Kosatíkův Masaryk s Šinkovského boxerem Vávrou.

Původní scénář je vlastně konverzační drama, takže je to strašně ukecaný a chtělo to dodat dynamiku, spád, které

náš žánr potřebuje. Proto se na stránce střídají panely boxerského zápasu řezníka a válečného veterána Vávry s politickou debatou poslance Masaryka a místodržitele korunní země Čechy, Františka hraběte Thuna.

TICHŮ762 na pláži v Santa Monice, Kalifornie.

Musel ses na TGM jako idol naší národní historie osmělovat, nebo to šlo samo?

Je třeba k tomu přistupovat s respektem, ale Pavel Kosatík chtěl, aby se zachovala persona a zároveň tam byla nadsázka. Neadorovat ani neshazovat. V příběhu se prolíná jeho historická role s potížemi, které musel řešit v osobním životě.

Karel Jerie kreslil osmašedesátý, kde politici vystupují jako veleještěři. Dobrý je Karel Osoha s rokem „1948: *Jak se Gottwald dostal k moci*“. V každém díle je jiný grafický nápad, nějaká odchylka od televizního zpracování, protože jinak by to byla hrozná nuda. Musíš to něčím „napumpovat“. Komiks *ČEŠI* má taky formu putovní výstavy, která prošla Plzní, Libercem a je stále k vidění.

Jak vypadá spolupráce kreslíře a scénáristy? Ovlivňujete se s Martinem Šinkovským navzájem?

Funguje to dobře. Já mu to vždycky zkritizuju, neberu si servítky, on se naopak psaním předvádí. Obávám se, že jiný autor by mi kresby vracel, protože bychom se nesešli na jeho představě. S Martinem to máme dobře nastavené, symbióza funguje.

Ani Pavel Kosatík mě neomezoval, ač to byla kniha, na které mu jistě záleželo. Vyzval mě, ať to udělám podle

Československo 3889 / *Attentat 1942* – nádraží Vršovice, 1942.

sebe. I když mám jako kreslíř nějaký svůj styl, stejně se snažím podřídít formu obsahu, aby každá věc vypadala jinak.

Kreslíš dva seriály pro časopis ABC, jeden pro dětský komiksový magazín *Bublifuk*, letos vyšla dětská knižčka *Lapálie v Lampálii*. Co tě čeká teď?

Blíží se důležité výročí a různé paměťové instituce budou vydávat historické publikace formou, která by oslovila mládež. Dvě takové snad budu kreslit. Už dříve jsem dělal přílohu dějepisné učebnice pro střední školy *Kde domov můj... 1900–2000* (dostupná na webu – pozn. red.). Je komiksová a doplňuje školní dějepis vytvořený na olomoucké univerzitě. Má to provokovat k diskusi, proto je to vtipné a trochu drzé. Např. roku 1969 začal vycházet *Čtyřlístek* a taky se upálili J. Palach a J. Zajíc. Bobík a zajíc Pinda na mé kresbě se upalují, Myšpulín utěšuje Fifinku a cituje větu z Palachova dopisu: „Nesmíme dopustit, aby z nich udělali bláznů!“ Tenhle přístup se líbil i zahraničním historikům, jenže s krajskými úředníky kolem toho byla veliká diskuse. Že by se to prý jistým radním nemuselo líbit.

„Byl to chytrý synek, ale trochu lajdak – že byl na děvuchy, tak studoval pajdak“ zpívá folkový klasik. Ty jsi měl zřejmě pro studium na pedagogické fakultě jinou motivaci.

Dneska už se dá komiks studovat v Plzni, ale v době mých začátků ta možnost nebyla. Když to vezmu postupně, tak musím zmínit „ZUŠku“ v Letohradě a paní učitelku Hanu Taraškovou. Následoval gympl, kde jsem jako jediný kreslil, takže jsem dělal všechny možné výtvarné věci. Docházel jsem kreslit k malíři J. Tschöpovi u nás v Letohradě. Pak jsem zkoušel Akademii, UMPRUM, Zlín, FAVU v Brně, ale to se napoprvé málokdy podaří. Studoval jsem na „vošce“ (Vyšší odborná škola) v Litomyšli a následoval pajdak v Olomouci. Po studiu jsem začínal v jednom grafickém studiu tady v Olomouci a nakonec se pustil na volnou nohu ještě pořád v oboru grafika. Mám spíše sklony k živelným věcem, a to se s přesností, jakou práce grafika vyžaduje, tluče. Úplně naslepo jsme poslali komiks do ábíčka a klaplo to. Šéfredaktor Z. Ležák sám píše scénáře a líbilo se

Píp a Púp – Nebezpečný vynález, scénář Martin Šinkovský, Bublifuk č. 3, Triton, 2016.

mu téma konfliktu Římanů a Keltů v Británii. Zanedlouho to celé vyjde knižně v nakladatelství COOBOO.

Jak se jako absolvent pedagogické fakulty díváš na profesní dráhu učitele?

S učením nemám potíží, s dětma je to fajn, ale administrativu okolo bych nezládal. Zvláště když člověk na škole začíná. Táta učí jako mistr na učňáku silnoproud a bere to dost zodpovědně, takže se naučil dělat leccos, včetně prezentací dataprojektorem atd. Když ale poslouchám, co všechno musí řešit mimo učení...

U příležitosti výstavy Káji Saudka v Muzeu umění nás s Martinem vyzval D. Hrbek, abychom uspořádali workshop o tvorbě komiksu. Měli jsme teoretický úvod, vymysleli jsme hrdinu a účastníci pak dostali úkol na doma před další lekcí. Pojali jsme to velmi didakticky, zodpovědně a jen mě mrzí, že se tenkrát nekonala plánovaná výstava výsledků jejich píle v Café 87.

Po deseti ročnících skončil KomiksFEST. Proč?

Jsme malý píseček. I když už je dnes komiks běžná a žádaná věc, tak vychází v nákladu 800 kusů a takový náklad všechnu tu práci spojenou s jeho tvorbou nezaplátí. Nakladatelé raději sáhnou po zahraniční produkci a koupí licenci, kterou nějak umoří. Publikum středního proudu je

početně poměrně omezené a ještě užší je skupina zaměřená na umělecké, intelektuálnější komiksy.

Když se u nás vydávají cizí autoři, funguje to i obráceně?

Ale ano, třeba Michal Suchánek prorazil a dostal se do nakladatelství Marvel v USA, nebo v Americe úspěšný scénárista Aleš Kot. Ti tomu museli podřídit úplně všechno. Dan Černý bude kreslit Disneyho kačery pro jedno italské nakladatelství a bere to jako poctu.

V knize *Brnox* od Kateřiny Šedé je řeč o chlápku, který si nechává tetovat výhradně komiksově motivy. Co kdybys dostal dárkový poukaz do studia?

Tetování jako fenomén mě baví, ale je to podobné, jako když mám nakreslit obraz domů. Člověk se pak na to musí dívat a mně se stává, že na tom vidím nedostatky, že bych něco udělal jinak. Takže bych si asi něco sám nakreslil, ale dlouho bych to promýšlel a možná bych se pak ani k ničemu neodhodlal.

Jestli chceš slyšet jména mých oblíbených autorů, jmenoval bych Simona Bisleyho a Billa Sienkiewiczze kteří spadají do období osmdesátek s tehdejší krizí superhrdinství. Dnes jsou už možná za zenitem, ale pro mě je to pořád inspirující. Ze současných zmíním Seana Gordona Murphyho a Jamese Harrena.

Jakým způsobem Tvé kresby vznikají, analogově nebo na tabletu?

Naprostá většina toho vzniká v počítači, protože ty digitální nástroje jsou dnes tak dokonalé, že výsledek je srovnatelný. Taky je to rychlejší; vynecháš skenování, postprodukcii, vyvažování barev. Mám ale rád kontakt s materiálem a barvama, proto nějaký obrázek občas namaluju. Teď budu zdobit jednu hospodu, takže si barev užívju.

Co je to Raw Art Wrestling, kterého se účastníš?

Zrovna dnes je uzávěrka! Musím poslat přihlášku. Pak je ještě jedna taková soutěž, co jsem dělal, jmenuje se Secret Wars. Vymyslel to nějaký Angličan. Utkají se dva a více

Robot F.R.N.K. a doktor Nadeřin, Modrý slon, 2017, napsal Martin Šinkovský.

kreslířů, přičemž se používá pouze černá barva. Časový limit je daný, ale téma volné. Jde o to přebít, trumfnout soupeře asi jako v breakdance. Kluk, co to u nás v licenci dělal, po třech letech skončil, protože se trh vyčerpal a obávám se, že Raw Art Wrestling na tenhle limit taky narazí. Je nás tady na to strašně málo, těch deset milionů... Ve stotisícové Olomouci je znát, jak důležité je dát dohromady komunitu zájemců, kteří podpoří nějakou okrajovou aktivitu. Třeba nezávislé divadlo nebo specializovaný obchod jako byl dnes už zaniklý COMICS CITY.

Kreslí se na stěnu. Jak spolu souvisejí komiks a street art, mural art, graffiti?

Všechno se vším souvisí, ale hardcore graffiti nemá, myslím, s komiksem nic moc společného. Samozřejmě se ty věci ovlivňují, je to práce s obrazem, s písmem, navíc ve veřejném prostoru. Například obrovský Batman na paneláku u nemocnice, který letos vznikl v rámci *Street art festivalu*. To je taky příklad té „bublinovitě“ věci, o které nikdo z nezasvěcených vlastně neví.

Když se člověk jmenuje Petr Novák a chce vybudovat vlastní autorskou značku, sáhne po pseudonymu. Kde

se vzaly ty kombinace jako TICHŮ 762, Jaromír 99, Vladimír 518?

Pochází to z graffiti scény, i když já jsem teď už dlouho nic nemaloval. Traduje se, že s tím začal týpek, co si říkal TAKI183. Pracoval na přelomu šedesátých a sedmdesátých let jako poslíček v New Yorku a značkoval si místa, kde byl. Takový jeho tag, bydlel totiž na 183. ulici. Existují analýzy, co tohle alter ego obecně znamená. Dát sám sobě jméno v tak obrovském městě má co dělat se sebeuvědoměním. To je ovšem v Olomouci a v České republice blbost, protože takovou ztracenost tady těžko zažiješ. Navíc 762 je číslo popisné našeho domu v Letohradě, takže kluk z vesnice... Je to divné asi jako gangsterský hip hop z Olomouce. Než s občanským jménem Petr Novák odvalovat náhrobní kámen, to jsem radši vymyslel pseudonym.

Jako klukovi se mi vždy na okamžik zastavilo srdce, když učitelky vyřkly slovo „bohuš-žel“. Slyšíš ty na svůj pseudonym, když někdo třeba zvolá „ticho!“?

Říkají mi tak a rve mi to uši, ale byla to má volba, aktuálně je to můj trademark. Mám k tomu ale historku. Jeden brněnský graffiti shop kdysi pořádal soutěž o nejlepší obal desky, třicet na třicet palců. Kamarádka z Brna přivezla sololit, na který jsem něco nakreslil a soutěž vyhrál. Na vyhlášení jsem jet nemohl, šla tam za mě. Moderátor přečetl jméno vítěze a nikdo nepřišel, bylo ticho. Prý se tím všichni dobře bavili.

Svámi Kulatými pohádkami s Josefem Somrem jsi zabrousil taky trochu do animace. Byl ses podívat na nedávnou přehlídku animovaného filmu PAF?

Dříve jsem tam zašel, ale je to na mě až moc intelektuální. Přehlídka opravdu animovaného filmu je v Třeboni a tohle je alternativa, která je mu dost často hodně vzdálená. Přitažlivé na tom je, že na PAF bývá dobrá hudba a další věci okolo.

Dělali jsme s M. Šinkovským už dříve Vaňkův pořad *Udatný Roman* v rámci *Jídlo s.r.o.*, ale nemělo to dostatečnou

odezvu a stopli to. Dramaturg Lukáš Záhř pak přišel s *Kulatou pohádkou* a v kombinaci s příjemným hlasem pana Somra se to prosadilo, vzniklo 19 epizod. Na STREAMU mě baví, že dělají věci jinde nevidané.

Tvá poslední kniha se jmenuje *Robot F. R. N. K. a doktor Nadeřin*, tzn. opět tvorba pro děti.

To je zajímavá věc, personalizované knihy z nakladatelství Modrý slon. Každá kniha je věnována konkrétnímu dítěti – čtenáři a její hlavní hrdina jsi vlastně ty. Text musí být vhodný pro holky i pro kluky, nakladatel používá navíc software, který doplňuje, přechyluje jména atd. Každá kniha se musí tisknout zvlášť.

Leopold Josef Maria hrabě von Daun, kniže z Thiana – malba v životní velikosti, Pevnost poznání, Olomouc.

Kde se inspiruješ a nasáváš realie a prostředí třeba právě pro roboty?

Mám strašně rád starý těžký průmysl, vysoké pece, špičkové provozy... Dělal jsem podklady pro jeden animovaný film do Polska, ze kterého nakonec sešlo a tam pořád ještě tyhle staré fabriky běží. Režisérka Anna Pankiewicz pojala film jako kritiku EU tak, že socialismus je vlastně bakterie, která se zažrala do mozku a přežívá v něm dodnes. Náš starý český a polský socialismus se jakoby přerodil v evropský kapitalismus.

Výtvarníci mívají své kritiky, kteří je sledují a píší o nich. Mají své teoretiky i kreslíři?

M. Foret a T. Prokůpek píší hlavně o tvůrcích, co už byli. Ne, že by to nebylo zajímavé. Právě teď jsem dělal pro Martina návrh obálky na jeho studii, která má brzo vyjít. Bude to spíš akademické čtení. Je ale vidět, že třeba v Respektu i Reflexu jsou redaktori, kteří se kritikou žánru zabývají.

Děkuji za rozhovor.

Marek Bohuš

Petr Novák (*1982) alias TICH0762 je kreslíř, ilustrátor a příležitostný grafik, který žije a pracuje v Olomouci. Vystudoval obor učitelství výtvarné výchovy pro SŠ a ZUŠ na Univerzitě Palackého. Ilustruje knihy (nejen) pro děti a mládež, kreslí komiksové příběhy na pokračování do časopisů, animované příběhy a mnoho dalšího.

www.ticho762.com

Marek Bohuš (*1972) absolvoval studia germanistiky a zeměpisu na Univerzitě Palackého. Působí na Ústavu cizích jazyků Pedagogické fakulty UP. Vede redakci Zpravodaje obce Hlubočky, kde publikuje především k tématům z dějin obce a širšího okolí moravských Sudet. K oblíbeným tématům patří také výtvarné umění a jeho tvůrci.

marek.bohus@email.cz

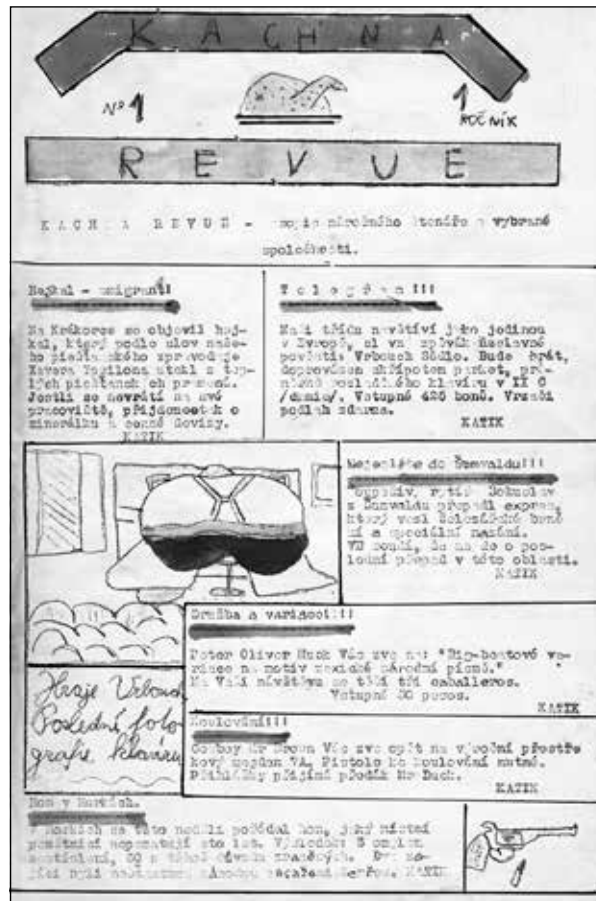
Haluškátor, Inseminátor a UFO na Hané

Silvestrovská vydání Hanáckých novin v 90. letech

O několik let dříve než se v Čechách, potažmo na stránkách časopisu *Reflex*, usadila postava mimozemšťana, slavného Zeleného Raoula (stalo se tak v roce 1995), přistálo UFO politického komiksu na Hané! Na počátku 90. let totiž v silvestrovských vydáních *Hanáckých novin* vycházely dvoustránkové regionálněpolitické parodie, které podle scénářů Tomáše Ticháka kreslil Jiří „Komár“ Jurečka; konkrétně to byly „*Jak město Olomouc opět ke slávě přišlo*“ (1991) a „*Haluškátor III. Hanácký psychotriller*“ (1992), z pera jiných autorů pak v dalším roce navazoval komiks „*UFO na Hané*“ (1993). Požádali jsme tedy Tomáše Ticháka o komentář k okolnostem vzniku oné komiksové parodie uveřejňované v *Hanáckých novinách*, jejíž historie se však váže ještě nazpět do minulosti, do konce let šedesátých...

„Ve druhém ročníku tzv. experimentálního osmiletého gymnázia na tř. Jiřího z Poděbrad v roce 1969 jsme se spolužákem Jiřím Lamačem založili školní humoristický časopis *Kachna revue*. Gymnázium bylo po druhém ročníku jakožto produkt Pražského jara zrušeno a my jsme se ocitli „za trest“ na ZDŠ v Řepčíně, kde jsme ovšem ve vydávání *Kachny revue* pokračovali. Distribuována byla po celé škole. Tehdy bylo ještě dokonce možné časopis rozmnožovat cyklostylem (pár let poté už by to bylo trestné). V roce 1984 jsme vydali – na stroji opsané – jubilejní číslo časopisu a uspořádali sraz spolužáků, totéž pak ještě v roce 1989. Když jsem se stal po revoluci šéfredaktorem *Hanáckých novin*, napadlo mě v roce 1991 vydat *Kachnu revue* jako silvestrovskou přílohu. Opět jsme ji vytvořili s přítelem Jiřím Lamačem a také jsme usoudili, že by bylo dobré doplnit ji komiksem; jako autora kreseb jsme zvolili Jiřího „Komára“ Jurečku, který ilustroval ekologický časopis *Zelení vzteky*. Protože se nám ten počin zdál zdařilý, zopakovali jsme jej i o rok později. Koncem roku 1993 jsem z *Hanáckých novin* odešel, pokud si pamatují, silvestrovskou přílohu vytvořil – tak trochu

podle našeho vzoru – už někdo jiný, zřejmě komiks vymyslel i namaloval Petr Dvořáček (redaktor a v té době s Marcelou Žůrkovou spolunajitel *Hanáckých novin*). Nepsal jsem tedy ani scénář ke komiksu o *Ufo na Hané*. Poté ovšem, co jsem se

První strana *Kachna revue* z roku 1969.

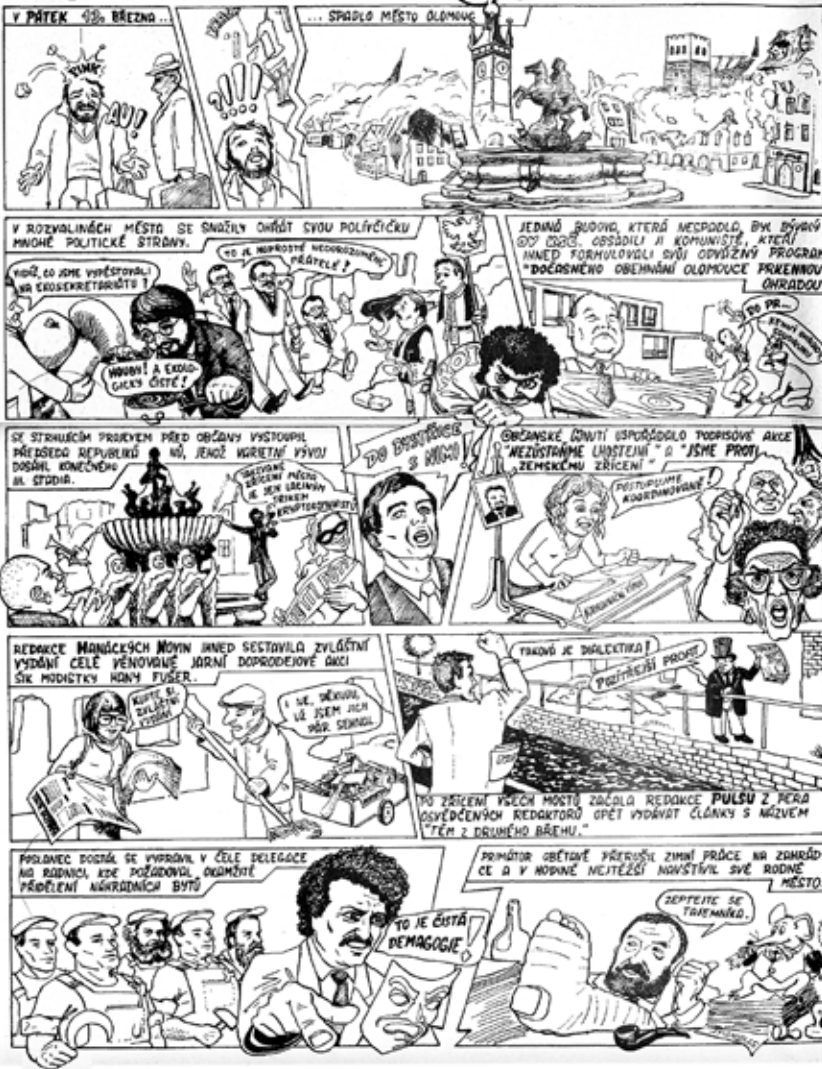
do Hanáckých novin na dva roky vrátil, vytvořili jsme ještě komiks do dvojice silvestrovských čísel v letech 1994 a 1995, už bez hlavičky Kachny Revue. Kreslil opět J. K. Jurečka, libreto jsem psal já. V roce 1994 byl ještě Jiří Lamač autorem námětu, jméno autora Věnek Zelený v roce 1995 je můj pseudonym (jedná se o postavu z jedné mé divadelní hry).

Komiksy z let 1994 a 1995 se mi zdají docela dobře srozumitelné i po těch letech, u předchozích si tím nejsem jist...“

Silvestrovské přílohy Hanáckých novin ročníků 1992 (Haluskátor III – Hanácký psychothriller) a 1993 (Ufo na Hané).

JAK MĚSTO OLOMOUČ

Silvestrovská příloha *Hanáckých novin* ročníku 1991 z archivu T. Ticháka – *Jak město Olomouc opět ke slávě přišlo.*

INSEMINÁTOR

POSLEDNÍ MUTACE

Upravený výtisk má být podle právní předpisů zobrazen v novinách. Zobrazení v tomto žurnálu je jen ilustrace.

První část žurnálu je podle právní předpisů zobrazen v novinách. Zobrazení v tomto žurnálu je jen ilustrace.

První část žurnálu je podle právní předpisů zobrazen v novinách. Zobrazení v tomto žurnálu je jen ilustrace.

První část žurnálu je podle právní předpisů zobrazen v novinách. Zobrazení v tomto žurnálu je jen ilustrace.

První část žurnálu je podle právní předpisů zobrazen v novinách. Zobrazení v tomto žurnálu je jen ilustrace.

První část žurnálu je podle právní předpisů zobrazen v novinách. Zobrazení v tomto žurnálu je jen ilustrace.

První část žurnálu je podle právní předpisů zobrazen v novinách. Zobrazení v tomto žurnálu je jen ilustrace.

První část žurnálu je podle právní předpisů zobrazen v novinách. Zobrazení v tomto žurnálu je jen ilustrace.

První část žurnálu je podle právní předpisů zobrazen v novinách. Zobrazení v tomto žurnálu je jen ilustrace.

První část žurnálu je podle právní předpisů zobrazen v novinách. Zobrazení v tomto žurnálu je jen ilustrace.

První část žurnálu je podle právní předpisů zobrazen v novinách. Zobrazení v tomto žurnálu je jen ilustrace.

První část žurnálu je podle právní předpisů zobrazen v novinách. Zobrazení v tomto žurnálu je jen ilustrace.

První část žurnálu je podle právní předpisů zobrazen v novinách. Zobrazení v tomto žurnálu je jen ilustrace.

První část žurnálu je podle právní předpisů zobrazen v novinách. Zobrazení v tomto žurnálu je jen ilustrace.

První část žurnálu je podle právní předpisů zobrazen v novinách. Zobrazení v tomto žurnálu je jen ilustrace.

První část žurnálu je podle právní předpisů zobrazen v novinách. Zobrazení v tomto žurnálu je jen ilustrace.

Silvestrovská příloha z roku 1995
(Inseminátor: Poslední mutace).

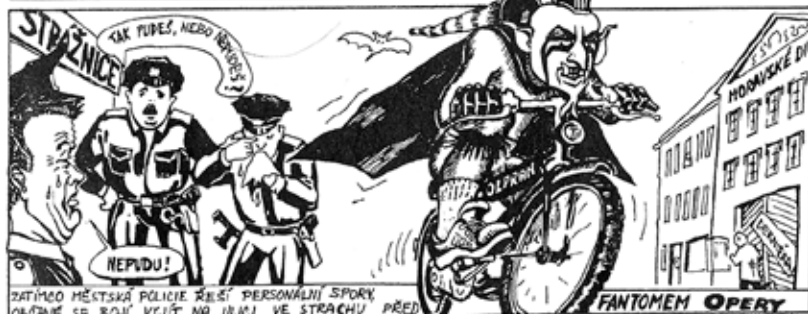
PŘICHÁZÍ BARBARÍK

HANÁCKÝ AKČNÍ SERIÁL (1/1)

NA HANÁCKOU METROPOLI SE SNESLA PÓLNOC.

NA NÁMĚSTÍ OŽIVAJÍ DUCHOVĚ MINULOSTI

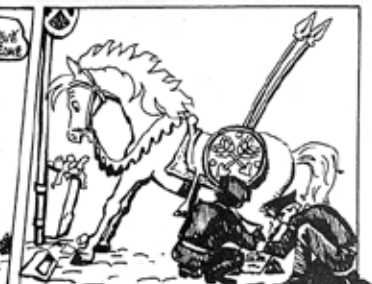

ZATÍMCO MĚSTSKÁ PÓLICE ŘEŠÍ PERSONÁLNÍ SPORY, OBČANĚ SE BOJÍ VYJÍT NA ULICI VE STRACHU PŘED

FANTOMEM OPERY

PŘIMĚTNÍCI SE SHODUJÍ, ŽE SITUACE JE NEJHORŠÍ ZA POSLEDNÍCH TISÍČ LET.

Silvestrovská příloha z roku 1994 (Přichází Barbarík).

Nikkarin: Baví mě měnit témata

Kristián Klein

Nikku, komiksu se věnuješ přes 10 let, ale vždy jsi k němu měl ještě nějakou práci alespoň na poloviční úvazek. Teď už jsi přes rok jenom kreslířem na volné noze a staráš se o ženu na mateřské a malého synka. Dá se to zvládat?

Tak je pravda, že místo těch částečných úvazků mám *Čtyřlístek*, který mi je částečně vynahrazuje. Několikrát jsem samozřejmě uvažoval o možnosti, že bych se vrátil zpátky k nějaké klasické práci. Ale asi jenom v případě, kdyby mi nějak začalo téct do bot. Zatím se nějak držím. Teď jsem zrovna obepisoval své nakladatele, jestli by pro mě něco neměli, a vypadá to, že jen tak zpátky do práce muset nebudu. Prozatím mám co ilustrovat.

Předháníš se třeba s kolegy kreslíři/ilustrátory o zakázky? Je tu silná konkurence?

Řekl bych, že ani ne. Co se komiksu týče, já samozřejmě dělám nejrady svoje autorské komiksy. A tam žádnou konkurenci necítím. Jedině snad, když třeba Dan Černý kreslí do *Pevnosti* (*měsíčník zaměřený na fantasy, sci-fi a hororovou popkulturu – pozn. aut. rozh. Kristiána Kleina*), tak to znamená, že tam nekreslím já, ale takhle mě to asi vůbec netrápí. Jiná věc by byla, kdybych kreslil do časopisu a redakce by se rozhodla, že odted' pro ně bude kreslit někdo jiný. Tady by mě ta konkurence trápila. Ale jinak...

Když jsi nakouzl Dana Černého, znáš hodně své kolegy v branži? Udržuješ s nimi například kontakty, nebo čteš jejich práce?

Co se týče komiksových kreslířů, tak značnou část z nich osobně znám a ty, které neznám, alespoň sleduju. Ilustrátory neznám rozhodně všechny, ale snažím se je hodně sledovat, především ty mladé, třeba jaké používají techniky. Dost mě zajímá, jakým směrem se ubírá česká

ilustrace. Mám totiž pocit, že spousta kreslířů, kteří vyšli z uměleckých škol, se drží jenom jednoho stylu. Já tomu říkám, že všichni jedou Tomski&Polanski (*dvoučlenné výtvarné/grafické studio – pozn. KK*). Často mám problém poznat, co skutečně dělali Tomski&Polanski a co ne. Celá česká ilustrace jako by teď byla na nějaké velké retrovlně a všechny ilustrace a plakáty vypadají jako staré plakáty na boty Baťa a pneumatiky Barum.

V posledních letech roste podpora českého komiksu. Myslím tím například knihy Tomáše Prokūpka a Martina Foreta, případně knihy o komiksové historii nebo snahy dostat komiks k běžnému čtenáři prostřednictvím časopisů jako *Bublifuk* nebo *Zázrak*. Jak se na takové projekty tváříš?

Na tohle asi názor úplně nemám. Tomáš Prokūpek je komiksový teoretik a píše komiksovou historii. A já právě komiks strašně nerad rozebírám právě po teoretické stránce, protože o něm nerad mluvím a mudruju. Nechci tím nějak znevažovat jeho práci – ta si myslím, že je záslužná a je hrozně fajn, že zaznamenává věci, co se na české komiksové scéně dějí a dělá nám tak kronikáře, aby to zůstalo pro příští generace. Ale já sám tyhle knížky nejspíš nikdy číst nebudu, protože mě to nezajímá. U komiksu se zajímám hlavně o obrazový materiál.

Kupuješ a čteš si české komiksy čistě na základě toho, že je to prostě nový český komiks?

Takhle to úplně nerozlišuju. Rozumím té snaze cíleně podporovat a rozvíjet českou komiksovou scénu a před několika lety jsem přímo takové ambice i sám měl. Ale potom jsem asi nějak zatrpknul, když jsem zjistil, že lidí, kteří jdou cíleně po tom českém komiksu, je strašně málo. Většinu lidí nezáleží na tom, co je to za kreslíře, nebo

Ukázka z druhého příběhu
Huberta a Huga
 (Čtyřlístek 621/2017).

odkud je. Je zajímavá obsah. Chtějí si přečíst příběh a užít obrázky a nějaký patriotismus tady nehraje roli. Pokud je to zaujme, tak až potom si třeba o autorovi něco najdou.

A ty sám se tedy nesnažíš nějak podporovat začínající kreslíře?

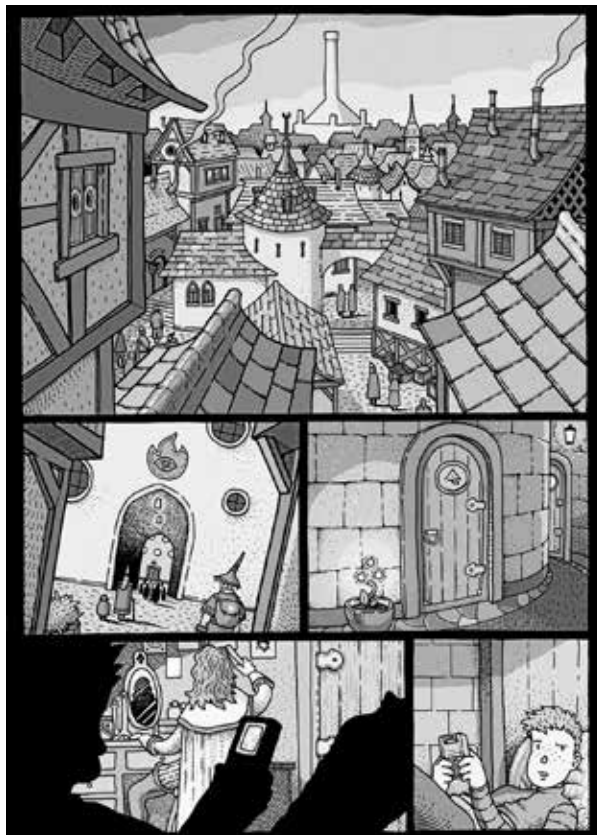
Sem tam udělám nějaký workshop nebo besedu, abych se mohl podívat, na jaké úrovni teď lidé jsou a popovídat si s nimi. Ti, co přijdou, studují často umělecké nebo takové ty střední grafické školy. Já do žádné umělecké školy nechodil a vždycky jsem měl zkreslené představy, že jelikož tam jsou talentovky, musí tam brát jenom hrozně talentované lidi. Ale časem jsem zjistil, že to byla jen moje domněnka. Já jinak rád sleduju mladé lidi, jak kreslí, a snažím se je motivovat k tomu, aby kreslili dál. Protože bych jim přál, pokud sní o tom, že se jednou budou živit kreslením, aby se jim to splnilo. Z vlastní zkušenosti vím, že je to moc fajn. Všechno je o vývoji a o učení se. Když je někomu patnáct a kreslí, jako když prase ryje kopytkem, nic to neznamená. Vážně stačí pět let práce a člověk dokáže udělat mistrovská díla. Vzpomínám si třeba, že kdysi dávno jsem viděl začínajícího Viktora Svobodu (*1989, kreslíř a animátor; jeden z představitelů Generace 2.0 – pozn. KK) a nikdy bych nevěřil, že se ten kluk vykreslí do takového děbla, jakým je dneska. A podle mě je už teď lepší, než jsem já. Umí velké i malé formáty i digitály a všechno má zmáknuté. A to je mladší! Čili, až bude starý jako já, bude ještě o to lepší. Já si dodnes lámu hlavu, čím jsem tenkrát zaujal Tomáše Kučerovského (*1974, komiksový kreslíř a ilustrátor; výrazný představitel Generace 0 – pozn. KK), protože obrázky, které jsem v osmnácti dával mezi lidi, byly vážně otřesné.

Myslíš si tedy, že nová generace má šanci do toho českého rybníku přinést něco nového?

Určitě. Už Generace 2.0, která odrostla na internetu a třeba manze a anime, přichází s novými tématy nebo minimálně s novým pojetím a technikami. A věřím, že další generace přijde zase s něčím jiným.

Na tebe ještě manga vliv neměla?

Ještě tolik ne. Mangu jsem vlastně nepřečetl žádnou, protože mě to nějak extra nebavilo. Anime mám rád, ale viděl jsem jich za svůj život hrozně málo. Na druhou stranu mě neskutečně ovlivnil *Animatrix* (americko-japonský film z r. 2003 – pozn. KK). A úplně první anime, co jsem viděl, byla *Princezna Mononoke* (japonský film z r. 1997 – pozn. KK). Od té doby jsem zase miloval všechny ty samuraje a podobně. Japonci obecně mají dobrá témata. Už jsem to někde řekl před mnoha lety. Kdyby se někdy někdo rozhodl ze „stotřicítky“ (*Nikkarinova tetralogie „130“* – pozn. KK)

Stránka z rozpracovaného komiksu *Spellsword saga*.

udělat animák, chtěl bych, aby to bylo Japonsko. Aby z toho bylo anime. Když si představíte ty souboje prince Antoina s padouchy... Vždyť *130* vlastně z anime vychází.

Pokud tedy pomíneme Japonsko, sleduješ dění na komiksově scéně v zahraničí?

Sleduji obrovské množství zahraničních kreslířů. Často se k nim dostanu náhodou. Třeba jsem si na LUS-TRu, na festivalu ilustrace, koupil komiks Sama Bosmy *Fantasy Sports*, a tak jsem z toho byl nadšený, že jsem si o něm hned všechno zjistil, a hlavně jsem začal kupovat všechny jeho knížky. Nebo když sjízdim Tumblr nebo Pinterest a něco mě tam zaujme, tak hned vyhledám autora a zjišťuji, jestli nemá vydané nějaké knížky, které bych si mohl koupit.

Když jsme u zahraničí: v poslední dekádě se ke komiksu dostalo nezanedbatelné množství lidí, kteří ho objevili hlavně přes jeho filmová zpracování. Jak se na to ty, jakožto letitý komiksák, díváš?

Já jsem s tímhle úplně v pohodě. Filmy samotné se mi hrozně líbí. Zaujalo mě, jakým způsobem filmové marvelovky ovlivňují ten komiksový svět. Třeba hned vzhled postav, který se často přetahuje z plátna na stránky. Ve finále je pravda taková, že kdyby třeba Hawkeye vypadal tak, jak vypadá v komiksu, tak se tomu budeme všichni smát. A co se týče toho, že filmy přitahují ke čtení komiksu masy lidí, to mi přijde super. Já sám jsem třeba dřív byl k superhrdinským komiksům dost odtahovaný, protože mi to přišlo vážně hodně trapné. Ale potom jsem viděl trailer na *Strážce (americký film z r. 2009 – pozn. KK)* a řekl jsem si: „No ty v...!“ Běžel jsem do Studentcentra tady v Olomouci a ten komiks jsem si koupil a okamžitě přečetl. Jen na základě toho traileru, protože jsem to chtěl znát, ještě než film vyjde, abych mohl porovnat. A samozřejmě toho nelituju, protože Watchmeni jsou jako film skvělí, ale komiksové Watchmeny považuju pořád za nejlepší věc, co jsem kdy četl. Příběh, kresba, zrcadlení panelů. Byl jsem z toho úplně na větvi.

Kresba pro speciál časopisu *Raketa*.

Proč se podle tebe čeští kreslíři nepouští do superhrdinského komiksu? Proč nedokáží momentální slávu filmů také vytěžit? Přeci jen *Zázrak je tu osamělý*.

Řekl bych, že je to hlavně tím, že tu nemáme tu superhrdinskou tradici. Netuším, proč je v Čechách tradice „intelektuálního artového komiksu“. Jako kdyby každý, kdo tu vytvoří komiks, s ním chtěl udělat díru do světa. Většinou jako by si říkali: „Udělám díru do světa tak, že za to získám cenu Muriel.“ Třeba pokaždé, když Pavel Čech vydá komiks, tak si s Danem říkáme – a má jasnou Muriel. Kdyby tu někdo chtěl udělat superhrdinský komiks, muselo by mu být od začátku jasné, že z toho nic extra nebude.

Teda asi ne ocenění. Sám třeba chci udělat superhrdinský komiks. Ale mám pocit, že to ve mně musí ještě uzrát. Já se toho nebojím. Předtím jsem dělal post-apo sci-fi, teď dělám komediální fantasy... Baví mě měnit témata, takže bych se k tomu rád jednou dostal.

Tu komediální fantasy, *Spellsword ságu*, hodláš nabídnout i do zahraničí. Víš zhruba, jaké s ní máš šance? Kolik autorů, které znáš, publikuje mimo Českou republiku?

No, málo. Víím o Lence Šimečkové, to jsem se teď koukal na stránky Laydeez do comics (*původně britské uskupení sdružující komiksové autorky – pozn. KK*), že dělala obálku pro *Titan Comics*. A to klobouk dolů. Obálky si myslím, že jsou pro ni dobrá cesta, vždyť ona by je mohla dělat klidně pro Marvel (*světově nejznámější komiksové vydavatelství superhrdinských komiksů – pozn. KK*), kdyby jí to dovolili. Potom je tam Filip Škoda, ten kreslí myslím pro Francouze. Jinak asi nevím. A jestli má sága šanci oslovit... To je ve hvězdách.

Žánr komediální fantasy sis vybral, protože tu v Čechách nic podobného není?

Přesně. Je to něco, co jsem si chtěl nakreslit, a navíc je to taková díra na trhu. To nechci, aby znělo jako kalkul. Chtěl jsem jen navázat na svou původní *Spellsword ságu*, která vyšla jako gamebook a byla hodně humorná. Měl jsem na to hromadu kladných ohlasů, tak jsem potom koketoval dál s myšlenkou, že by to chtělo něco barevného, epického, zábavného, u čeho se člověk vážně pobaví.

Většinu svých fanoušků jsi nasbíral na komiksu 130. Nebude to pro ně přece jen trochu šok? Změna stylu, žánru, atmosféry...

Já se přesně na tohle právě těším. Ale na té gamebookové *Spellsword sáze* jsem naopak zjistil, že to pro ně šok nebude. Že budou rádi. I když radši budou samozřejmě za čtvrtý díl „stotřicítky“. Ten je v plánu, ale tohle by je určitě mohlo pobavit.

Od doby, kdy jsi ohlásil práce na poslední „stotřicítce“, jsi rozjel několik dalších projektů. Neutíkáš od ní tak trochu?

Samozřejmě už k ní mám trochu averzi, ale dokončit se to musí. Visí to nade mnou jako Damoklův meč, nicméně těm lidem to dlužím, čili budu se k tomu muset postavit čelem. Příběh je domyšlený už dlouho, ale prostě se mi do něj už tolik nechce.

Z autorova portfolia.

Za ten další projekt bychom mohli považovat *Huberta a Huga ve Čtyřlístku*. Když si vezmu, jak ses vyjádřil ke komiksu, který v Čechách vychází, nevytvořil jsi zde něco dost klasického? Přece jen, je to prostě dobrodružný komiks. Nebyla právě tady šance ukázat dětskému čtenáři něco nového a neotřelého?

Hmm. To je zajímavá otázka. Já se hlavně snažím z těch dětí nedělat hlupáky. A ty příběhy chci vytvářet tak, aby byly zajímavé, vtipné, napínavé a hlavně různorodé, aby tam bylo od všeho něco. Je to dětský komiks, to je trochu jiná sféra. Zrovna s *Hubertem a Hugem* se nijak nesnažím být světový, vyhovuje mi zůstat v té české kotlině.

Ty jsi rodilý Prostějovák, nějakou dobu jsi žil i v Praze, ale nakonec ses na Olomoucko vrátil a založil tu rodinu. Jsi na svoje rodiště hodně navázaný? Obsazuješ Olomoucko do komiksů nebo ilustrací?

Já takhle nepřemýšlím, že odněkud jsem a že to tak musím projektovat do svých prací. Spíš, aby se neřeklo – Hubert a Hugo pocházejí z Olomouce. Ale pro příběh samotný to není nijak důležité, nic se tam neodehrává. I když vlastně by asi mohlo. Oni ale spíš cestují různě po světě. A jestli jsem navázaný... Mě dost vyhovuje, že můžu co chvíli sbalit svých pět švestek a odjet za rodiči a za psem. V Praze už jsem potom nějak nebyl šťastný, tak jsem byl rád, že jsem utekl. A inspiraci vlastně člověk do práce tahá ze všeho, co kde vidí, co kde přečte, nebo třeba i z hudby.

Ještě před rokem jsi do rozhovorů říkal, že jsi zastánce tradičního kreslení a digitální kresba je ti cizí. Jak je to teď?

Já jsem pořád zastánce tradičního kreslení. Chápu, že narážíš na to, že jsem si koupil iPad Pro a Apple Pencil. Chci se hlavně naučit víc stylů a technik. Hrozně rád bych chtěl kreslit krajinky a concept arty i pixel art. Ale dokud jsem na to neměl nástroje, nemohl jsem se tím zabývat. Tak jsem si je pořídil. Většinu komiksů pořád kreslím v ruce a digitálně je jenom vybarvuju, protože

vím, že kdybych to vzal anilinkama, tak to akorát zprasím. Na tohle nejsem, nemám cit. Vždyť já kolikrát než vyberu správnou barvu tašek na střeše, tak nad tím strávím večer. Je to tragický.

Čili se už bez počítače neobejdeš?

No, vlastně ne. Protože všechno už se teď do redakci posílá digitálně. A čerpám z něj inspiraci.

Dobře. Tak ať se daří čerpat dál. Přeji hezký nový rok.

Nikkarin (*1987), vlastním jménem Michal Menšík, je komiksový kreslíř a ilustrátor na volné noze. Na české komiksové scéně na sebe poprvé více upozornil v roce 2009 prvním dílem tetralogie *130*. Ve stejném roce vyhrál jeho komiks v revue *Bunkr* cenu Muriel v kategorii Nejlepší krátký příběh. Následující rok obdržel ocenění Fabula Rasa v kategorii Nejlepší scénárista roku. Další dva díly „stotřicítka“ vyšly v letech 2010 a 2015. Za druhý díl *Hodní, zlí a oskliví* byl nominován na Muriel za Nejlepší původní scénář. Jeho následující komiksový gamebook *SPELLSWORD SAGA VII* tuto nominaci zopakoval a byl i mezi uchazeči o cenu za Nejlepší původní knihu. Na sklonku roku 2016 si splnil dlouholetý sen a začal přispívat do časopisu Čtyřlístek. Ve volném čase hraje videohry, spí a vychovává syna Olivera.

Kristián Klein (*1996) je amatérský komiksový teoretik zaměřený na dění na české scéně. Českému komiksu se věnuje od roku 2012, kdy navštívil výstavu *Signály z neznáma*. Studuje v Olomouci editorský obor na Katedře bohemistiky Univerzity Palackého. Edičně upravuje články pro server *Komiksarium.cz*, výjimečně i píše recenze. Když má čas, věnuje se popkultuře a sdělovacím médiím.

KKlein@seznam.cz

Jiříkovo vidění

...z festivalu Wolkerův Prostějov

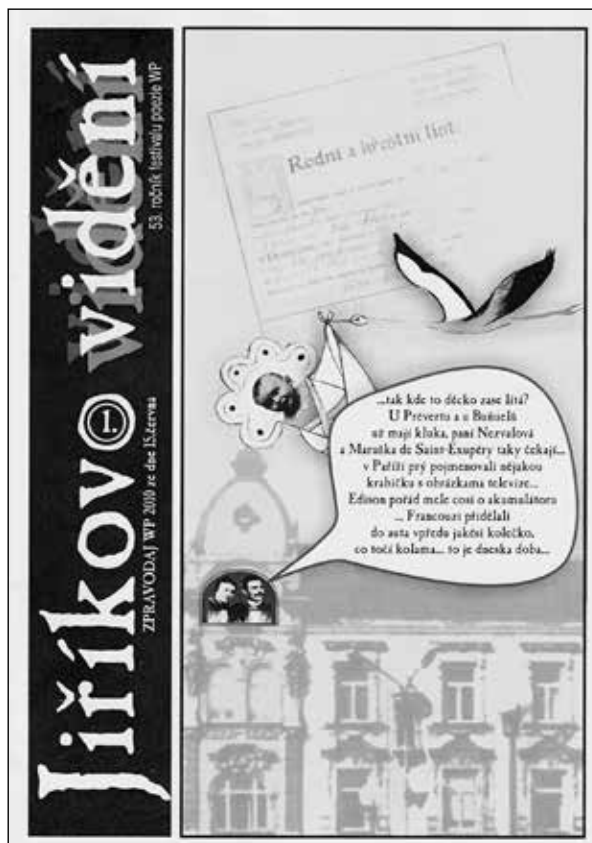
U příležitosti každoročně pořádaného festivalu poezie Wolkerův Prostějov vychází denní festivalový zpravodaj. V roce 2010 dostal název *Jiříkovo vidění*. Za účelem určitého oživení či „občerstvení“ zpravodaje WP byly ve zmíněném ročníku použity na jeho zadní straně krátké stripy, které reflektovaly festivalové dění, události ve městě i tvorbu básníka, jenž „miloval svět a za jeho spravedlnost šel se bít“. Organizátoři festivalu svěřili vydávání časopisu do rukou mladého týmu studentů z místního Gymnázia Jiřího Wolkerka. Pod vedením Michala Marka, učitele anglického jazyka a tvůrčího psaní na zmíněné škole, tak vzniklo šest čísel časopisu *Jiříkovo vidění*. Autorem kreseb je David Bartoš (který později studoval na Ateliéru environmentu / FaVU VUT Brno), texty jsou pak kolektivním dílem celé redakce, včetně graficky zpravodaje a autorky obálek, prostějovské výtvarnice Magdaleny Jansové. Texty samozřejmě již nemusí dávat aktuální smysl, tehdy reagovaly na aktuální dění na festivalu. Nicméně se domníváme, že obálky zpravodaje a stripy, jež vycházely na jeho poslední, šestnácté straně, patří svojí hodnotou a úrovní k cenným příspěvkům do pomyslné pokladnice regionální ilustrační či komiksově tvorby.

Michal Marek a Lukáš Neumann

„Pan Michal Marek, můj tehdejší učitel angličtiny, za mnou jednou přišel s nabídkou spolupráce v podobě vytvoření obrazové části jednoduchého komiksu, tzv. stripu, pro časopis Wolkerova Prostějova. Já byl za tuto nabídku rád, spolupráci jsem přijal a vytvořil jsem několik karikaturních portrétních kreseb, které pan Marek otextoval podle toho, jak mu vizuální typologie charakteru sedla s literární. Společně jsme tak vytvořili stripy, které z mého zpětného pohledu (zamlženého a zkresleného uběhlými léty) stály především na sarkasmu odkazujícím se jak k tehdejší době, tak i k Jiřímu Wolkerovi a jeho tvorbě. V kontextu časopisu se jednalo o svěží doplnění

obsahu a příkladné skloubení uměleckých přístupů literárních a výtvarných. Zároveň to byl příklad toho, že cesta k odkazu a dílu Jiřího Wolkerka může vést i přes moderní a současné cesty vyjádření a tak onoho literárního autora popularizovat. No a ke všemu to byla jedna z mála smysluplných věcí v životě pubertálně zmateného jedince – mě.“

David Bartoš

Autorkou obálek je prostějovská výtvarnice Magda Jansová. Pro jednotlivé obálky zvolila tématický „průlet“ dobou Jiřího Wolker, s uvedením významných událostí, které se v jednotlivých obdobích jeho života odehrály. Obálky tak sledovaly osud Jiřího Wolker od narození až po jeho předčasný úmrtí a zasazovaly je do celosvětového kontextu (např. erupce Vesuvu nebo narození Jaroslava Ježka).

Komiksové stripy, které „vyrobil“ Michal Marek, reflektovaly aktuální dění na festivalu, tvorbu Jiřího Wolker, a snažily se obojí propojit tam, kde to bylo možné.

Stripy-kresby v podání Davida Bartoše.

Šumperská stopa ve světě komiksu

Bohuslav Vondruška

Ačkoliv řada lidí může pohlížet na sešity či knihy s grafickými příběhy skrze prsty, komiks má dnes ve světě umění již své pevné místo jako plnohodnotné umělecké medium. Navíc český komiks už dávno není jen časopis *Čtyřlístek* a fenomenální Kája Saudek. V osmdesátých letech se v Šumperku sešla trojice zajímavých osobností, které v době předrevoluční i po pádu komunistického režimu prostřednictvím svých kreseb nemálo obohatily českou komiksovou scénu.

Na samotném začátku stál Petr Konupčík (*1945), dlouholetý pracovník Střediska volného času Doris Šumperk, jenž patří dnes mezi organizátory cyklu besed *Via lucis* nebo literárního a filmového festivalu *Město čte knihu*. Zejména v devadesátých letech se pak řadil mezi propagátory sci-fi a komiksu. Od roku 1983 vedl spolu s Josefem Vašátem sci-fi klub *Makropulos*, který vydával i stejnojmenný fanzin pro své fanoušky. Když pro něj hledali

vhodného ilustrátora, objevil se Lubomír Hlavsa (*1958). „Jen těžko jsme tehdy mohli uvěřit, že se v Šumperku našel tak profesionální kreslíř. Pochopitelně jsme mu dali šanci a v následujících letech byl o komiksovou přílohu časopisu velký zájem,“ vzpomíná Petr Konupčík. Díky setkáním s Kájou Saudkem a Ondřejem Neffem, které zprostředkoval právě Petr, se postupně Luboš Hlavsa vypracoval na kmenového kreslíře populárního *Ábíčka*, v roce 1985 dokonce vyhrál soutěž *Bemík* v kategorii amatérů kreslících podle knižní předlohy. Od roku 1987 ilustroval první povídky, o dva roky později se pustil do kreslených seriálů – např. cestopis *Lovci zelených pokladů* o životě slavného cestovatele Vojtěcha Alberta Friče, sci-fi podle H. G. Wellse *Stroj času* nebo také pirátský příběh *Kapitán Karibského moře*. Ačkoliv komiksy v *Ábíčku* nepovažoval za pravé komiksy, ale spíše jen „obrazovou přehlídku miniatuur“, spolupráce s tímto časopisem měla i tak pro něj

Zleva Petr Konupčík, Vladimír Bican a Lubomír Hlavsa.

velký přínos. „Neodpovídalo to vůbec mému vkusu, ale byla to velmi dobrá škola. Dělal jsem totiž, co jsem musel, a naučilo mne to určité disciplíně, která je i v tomto oboru potřebná,“ dodává Hlavsa.

Luboš netvořil jen pro *Ábíčko*, společně s Petrem Konupčikem připravili pro časopis *Aréna* seriál *Dobyvatelé ztracené valchy*. Jak název napovídá, seriál parafrázoval slavný Spielbergův film o Indianu Jonesovi. „Časopis *Aréna* však zanikl dříve, než redakce stačila seriál otisknout. Navíc se originál někde ztratil a zachovala se jen část textu a kreseb,“ říká Konupčík. Celkem Luboš Hlavsa nakreslil na pětáctičet seriálů pro zmínované časopisy *ABC* a *Aréna*, ale i *Stezka*, *Stopa*, *Kometa* a *Ilustrované sešity*. Počátkem devadesátých let se však začal věnovat převážně televizní a filmové produkci, u které zůstal dodnes.

Pomyslný štafetový kolík kreslíře komiksů pro *ABC* pak v Šumperku převzal Vladimír Bican (*1955), jenž pro časopis *Ábíčko* stvořil dva historické seriály – *Bitva u Chlumce* a *Bitva u Milána*. Pro *ABC* také nakreslil *Křížovou výpravu ke hvězdám*, ke které napsal scénář právě Petr Konupčík na motivy knihy Poula Andersona. Vládu Bicana přivedl ke komiksu Luboš Hlavsa, jenž jej do tehdejšího „pokleslého“ světa komiksu zasvětil. „Ačkoliv to bylo v době, když už se Luboš plně zaměřil na film, přesto mi věnoval dostatek času, abych se mohl nadále rozvíjet,“ říká Bican. Ten nakonec vytvořil okolo patnácti seriálů. „Velice plodná byla také spolupráce s někdejší šéfredaktorem a zakladatelem *Ábíčka* Vlastislavem Tomanem,“ dodává Vláda Bican. Společně pro časopis *Ahoj*, *Evropa* připravili seriál *Strážci času*, který pojednával o partě kamarádů cestujících časem po různých evropských zemích.

Že šumperská komiksová scéna patřila mezi českou špičku, dokládá i fakt, že se v první dekádě nového milénia několik vybraných komiksových seriálů objevilo ve třech svazcích *Velké knihy komiksů*, které vydalo nakladatelství BB/art v koedici s vydavatelem časopisu *ABC*. Ve druhém a třetím svazku z roku 2002 mohli čtenáři najít komiksy Luboše Hlavsy *Lovci zelených pokladů*, *Stroj času*,

Ukázka z komiksu Vladimíra Bicana *Strážci času* IKS z časopisu *Ahoj Evropa*, r. 2005.

Kapitán Karibského moře a *Hrdinové a dobrodruzi kapitána Treskova*. Čtvrtý svazek nabídl již zmínovaný seriál *Křížová výprava ke hvězdám*, který napsal Petr Konupčík a nakreslil Vladimír Bican.

Tvůrčí duo Hlavsa-Konupčík lze dohledat i přímo v Šumperku. Pod společnou značkou „Art Conhall“

publikovali již v raných devadesátých letech vlastivědný kreslený seriál v periodiku *Moravský Sever*, který vydával Okresní úřad Šumperk. Ve formě komiksových stripů se mohli čtenáři seznámit s pověstmi z jesenických hor a okolí Šumperka. V roce 2005 pak pod touto značkou vyšel sešit s krátkým příběhem *Snulek Bruno a kniha fantazie*, který pomohl propagovat oblíbenou akci pro děti – Bambiriádu v Šumperku.

Za nebývalé množství aktivit, jimiž město Šumperk mimo jiné dostal i na mapu komiksového světa, dostal Petr Konupčík prestižní ocenění za přínos městu. Cenu

Lubomír Hlavsa – *Planeta věčného ledu*, r. 2014.

převzal v roce 2016 v rámci předávání Cen města Šumperka. Jak již bylo řečeno výše, Luboš Hlavsa se dnes věnuje především filmové tvorbě. V roce 1992 založil produkční televizní společnost, od roku 1997 až do současnosti spolupracuje s Českou televizí. Od roku 2006 nese společnost název *VISTAFILM*. Z jeho nejnovějších počínů můžeme jmenovat televizní doku-drama *Jan Hus – cesta bez návratu* a v současné době dokončuje další doku-drama *Poslední útěk Jeronýma Pražského*, s Ondřejem Věchým a Jitkou Čvančarovou v hlavních rolích. Za první jmenovaný film získal Hlavsa ocenění

Vladimír Bican – *Staré pověsti české*, r. 2017.

od Olomouckého kraje za přínos v oblasti kultury, druhý bude mít premiéru na jaře roku 2018. Na své kreslířské umění však v žádném případě nezanevřel, aktuálně jej využívá na svém kanálu na serveru YouTube, kde publikuje svoje videa *Dědek a jeho kreslený svět*. Vláda Bican je dnes především pedagogem, od roku 1992 je ve vedení základní školy pro žáky se specifickými poruchami učení zvané Schola Viva v Šumperku. Je rovněž nadaným hudebníkem a textařem, v současnosti je členem šumperské bluegrassové skupiny *My a Joe* a také folkové kapely *Haleluja band*.

**Interview s Vladimírem Bicanem a Lubošem Hlavsou:
Ve světě komiksu nejste neznámou osobou, mohli byste se však čtenářům KROKu krátce představit?**

Vladimír Bican: Jsem pedagog a mými zálibami vždy byly historie a film. Mám v oblíbě i vědecko-fantastická témata a také literaturu fantasy.

Luboš Hlavsa: Já to mám trochu jinak než Vláda, většina mých zálib se stala mou prací, tedy hlavně kreslení a film. Dnes je mým hlavním oborem televizní a filmová režie. Jinak mám rád historickou prózu a také fantastickou literaturu...

Mohli byste jmenovat autory komiksu, kteří Vás ve Vaší tvorbě ovlivnili? Na jakých komiksech jste vyrůstal?

VB: Mám rád celou řadu autorů jak starší generace, tak i té novější. Myslím, že u nás v současné době působí řada vynikajících umělců v oblasti komiksu. Nejde uvádět celou plejádu mnou oblíbených našich a světových kreslířů, kteří se rekrutují zejména z Ameriky, Francie, Belgie a Itálie. U nás je mým největším vzorem Kája Saudek, který ještě podle mě není zcela doceněn. Mým vzorem a učitelem byl Luboš Hlavsa, kterému děkuji za jeho ochotu, trpělivost a cenné rady.

LH: V šedesátých letech mě ovlivnil hlavně Kája Saudek a samozřejmě Walt Disney. Později to byla spousta skvělých autorů, které jsem si sehnal většinou v zahraničí – nejvíce na dovolených v tehdejší Jugoslávii – ale něco už také

vycházelo u nás. Také jsem miloval *Asterixe*, který vycházel kupodivu už v osmdesátých letech v *Sedmičce pionýrů* – byl tam úžasný druh humoru a hlavně vynikající kresby.

Ačkoliv se dnes už věnujete hlavně jiným věcem, najdete si ještě čas na kreslení komiksů?

VB: S menšími přestávkami kreslím dodnes. Teď dokončuji *Staré pověsti české*, předpokládám, že by měly vyjít na konci roku 2018.

LH: Naposledy jsem komiks nakreslil někdy před třemi čtyřmi lety. Byly to dobrodružné sci-fi příběhy *Na obloze mrak*, *Cesta divokým údolím*, *Planeta věčného ledu* a pohádka *Zachraňte princeznu!*. Celkem dvaatřicet barevných stran. Dělal jsem to v rámci etické výchovy pro školy. No a teď kreslím pro svůj YouTube kanál *Dědek a jeho kreslený svět*, což je komiksu hodně podobné.

Pokud máte čas a chuť a sáhnete po nějakém komiksu, ke kterému se vrátíte nejraději? Najde se mezi Vašimi oblíbenými autory i nějaký český?

VB: Velmi rád se vracím ke komiksu obecně. Jsem i jeho sběratelem, takže je vždy kam sáhnout. Navíc je to nepřeberná studnice inspirace. Člověk se učí celý život i od jiných autorů.

LH: Mezi mé nejoblíbenější české komiksy patří jednoznačně Saudkovy *Muriel a andělé* a *Muriel a oranžová smrt*. To je v podstatě dnes už komiksová klasika. Zahraničních komiksů, které mám rád, je spousta. Ale mezi těmi posledními, které vyšly i u nás, jsou to třeba *Teorie rozpadu*, *Věčná válka*, *Výprava za ptákem času* nebo *Arzach*.

Za minulého režimu neměly komiksy valnou pověst, dodnes řada lidí vnímá komiks jako „pokleslou“ formu vyprávění příběhů nebo jen jako zábavu pro děti. Jak byste nejraději komiks představili široké veřejnosti jako plnohodnotnou formu umění?

VB: U nás byl dříve komiks považován za něco méně hodnotného, mělo to i politický podtext, protože

za železnou oponou komiks „frčel na plný plyn“. Dnes se špičkový komiks považuje za umění. V posledních dvaceti letech udělal velké pokroky zejména díky nástupu digitálních technologií. Myslím, že dnes si lidé mohou vybrat z poměrně pestré nabídky světového i našeho komiksu.

LH: Komiks byl skutečně označen za imperialistický škvár. Ano, jak nás „komančové“ vychovali, tak to ještě dlouho po revoluci přetrvávalo. Dnes už je to úplně jiné. Někdy od roku 2000 konečně zažívá komiks velký návrat. Dokonce se o tom psalo jako o komiksovém boomu. Pomalu se přichází i na to, že pro dnešní děti, kterým se moc nechce číst tlusté knihy, je komiks ideální tiskovinou – románový příběh, který je třeba na několika stovkách stran, se dá šikovně zkrátit do komiksového sešitu. Samozřejmě, že už tomu něco bude chybět, protože román je román, ale pokud chceme, aby se s nějakou klasikou dítě

Ukázka z komiksu k Bambiriádě pod společnou značkou *Art Conhall* – Hlavsa/Konupčík, r. 2005.

vůbec seznámilo, je to jedna z cest. Podobnou roli dnes plní také film. Každopádně komiks určitě není pokleslá literatura, jak se kdysi tvrdilo, vždyť se vyučuje po celém světě na výtvarných školách a dokonce na akademích. Samozřejmě, že podobně jako u jiných druhů umění může být i komiks špatný. Setkávám se s tím, že komiks kreslí lidé, kteří kreslit skoro vůbec neumí a prohlásí své klikyháky za nový komiksový styl nebo avantgardu či novou vlnu. A to je smutné a nedělá to komiksu dobrou reklamu. Některé komiksy se tak skutečně mohou stát škvářem.

Zdroje:

Horizont. Zpravodajský čtrnáctideník města Šumperka.

Šumperk: Agentura Trifox, číslo 2, 28. 1. 2004.

Kulturní život Šumperka. Šumperk: město Šumperk, číslo 2, únor 2004.

Moravský sever. Týdenní zpravodajství z okresu Šumperk.

Šumperk: Svobodná volba – Moravský sever, 23. ledna 2004. ISSN 1213-8207.

Lubomír Hlavsa – výtvarník, příležitostný scénarista [online]. 24. 6. 2002. Dostupné z: <http://www.comics.cz/clanky/hlavsa-profil.html>

Bemík 85 [online]. Dostupné z: <http://interkom.vecnost.cz/1985/19851164.htm>

Osobní konzultace s Petrem Konupčíkem

Rozhovory s Lubomírem Hlavsou a Vladimírem Bicanem

Bohuslav Vondruška (*1986 v Šumperku), absolvent Střední odborné školy památkové péče v Šumperku a Vyšší odborné školy arch. Jana Letzela v Náchodě. Od roku 2010 pracuje na Městském úřadu Šumperk, kde se zabývá kulturou a mezinárodními vztahy. S trojicí osobností, o nichž je v příspěvku řeč, jeho autor spolupracuje na řadě akcí pořádaných v Šumperku.

Bohuslav.Vondruska@sumperk.cz

Objekt Julek

Nezlomný Julius Augustin Varga v komiksovém ztvárnění

Když jsem na podzim minulého roku sledoval na veřejnoprávním kanále pořad *Příběhy 20. století*, doslova mnou otrásl díl věnovaný šumperskému katolickému disidentovi **Juliu Augustinu Vargovi** (1962–1996). V tu chvíli jsem ještě netušil, jak silný příběh tohoto dominikána paralyzovaného neléčitelnou nemocí, zcela odkázaného na invalidní vozík a na matčinu péči, „proleť“ s komiksovými hrdiny tohoto čísla KROKu.

Divadelní hra o Julkovi?

Julius Varga by v rámci jakéhokoliv příměru byl nepoměřitelný. Nepoměřitelná osobnost, hrdina s velkým H. Na webovém portálu Hithit jsem následně narazil na crowdfundingovou kampaň, jejímž účelem bylo nashbíráni dostatečné částky na vydání komiksové knihy *Objekt Julek*. Dobrá věc se podařila, potřebná částka byla díky přispěvatelům z řad veřejnosti překročena o plných 74%, a tak jmenovaný komiks spatřil na přelomu roku díky nakladatelství Větrné mlýny světlo světa. Na počátku celého „projektu“ však nestála snaha vydat právě komiks, nýbrž to byl Ondřej Elbel, někdejší umělecký šéf šumperského divadla a nyníjší dramaturg původní tvorby TV Nova, který na příběh Julka narazil náhodou na internetu. „Bylo to před čtyřmi lety. V té době jsem pracoval jako dramaturg v Divadle Šumperk, kde jsem se snažil do repertoáru pravidelně zařazovat i hry s lokálními náměty (Zánik samoty Berhof, Eskymo Welzl nebo třeba hra nazvaná Voda není víno a Priessnitz není Schroth). S Jaroslavem Rudišem jsme tehdy naplánovali na sezonu 2013/2014 nový příběh o Aloisi Nebelovi. Bylo asi deset dní do uzávěrky dramaturgického plánu a najednou na mě z titulní stránky zpravodajského portálu vyskočil titulek *Choroba mu zkroutila tělo, StB se však nebál. Z rádků začal vystupovat téměř neuvěřitelný příběh neobyčejně silného ducha v naprosto*

bezmocném těle. Alois Nebel musel počkat,“ popisuje Elbel, proč si příběh vybral pro napsání divadelní hry.

Životní osud Julka Vargy – ve slabém těle mocný duch Julius Varga zřejmě po aplikování očkovací látky v pouhých devíti letech začal trpět dermatomyozitidou, nemocí svalů a kůže. „*Jde hlavně o to, že nemocný přichází o svalovou*

Titulní strana komiksu, jejímž autorem je Jakub Stejskal.

Epilog; jednání zastupitelstva města Šumperk o přejmenování náměstí Míru na nám. Julia Augustina Vargy. Autor: Vendula Chalánková.

hmotu, až se vůbec nemůže hýbat. Imunitní systém v těle bojuje proti vlastním tkáním. K tomu se přidružilo několik dalších nemocí – měl třeba ledvinový kámen atd. Julka museli krmít, oblékat, poskytovat mu kompletní servis. Nemoc se začala rozvíjet chvíli před pubertou. Nesl to hodně těžce, později, až uvěřil v Boha, se to o mnoho zlepšilo,“ přibližuje Elbel Julkovo fyzické strádání. Komunisté Julka nepustili na léčení do Švýcarska. „Mohl vyjet až v roce 1990 do Vídně, na léčbu už ale bylo pozdě,“ dodává Elbel. V roce 1996 Varga ve 33 letech zemřel. Životní příběh Julia Vargy, vůdčí postavy katolického disentu na Moravě, který se navzdory svému fyzickému stavu stal spoluhybatelem protirežimní činnosti a postrachem StB, Elbela fascinoval. „Největší téma spočívá pro mě v tom, že naprostoocný člověk, který byl závislý na pomoci ostatních, dokázal neuvěřitelné věci. Naučil se výborně několik cizích jazyků, hltal spoustu knih, taky radil lidem a utěšoval je, fungoval v podstatě jako zpovědník celého Šumperka. Když jsem se pak na Julka začal ptát, překvapilo mě, že ho v Šumperku už skoro nikdo nepamatoval. Zemřel přitom poměrně nedávno a už jenom tím, jak vypadal, byl nepřehlédnutelný,“ vzpomíná autor na první kroky po Vargových stopách. Ty ho zavedly za Juliovou maminkou Danou Vargovou, která souhlasila se záměrem napsat o jejím synovi divadelní hru a poskytla Elbelovi řadu pramenů i osobních vzpomínek. Dalšími postřehy obohatili autora někdejší Julkovi přátelé z řad katolického disentu, kteří se u něj v 80. letech scházeli k rozhovorům i teologickým debatám. Elbel dohledal i torzo skartovaného spisu, který na Vargu jako na „nebezpečný antisocialistický živel“ vedla StB, dále některé vlastní Julkovy texty či popřevratové videozáznamy. „Díky Daně Vargové a dalším pamětníkům (mimo jiné František Srovnal, Vladimír Hajný či Jan Havlíček) a archivním materiálům jsem zjistil dost informací, které slibovaly vzrušující, silnou, tragikomickou inscenaci.“

Dům Vargových srdcem Šumperka a v hledáčku estébáků

Státní bezpečnost věnovala v osmdesátých letech „objektu JULEK“ zvláštní pozornost. Agenti StB se dokonce

Závěr Julkova projevu na jevišti šumperského divadla na konci listopadu 89. Autor: Jan Karpíšek.

nenápadně schovávali v křoví v šumperské Leninově ulici před domem Vargových. Na StB ho vozila jeho maminka, pro vyšetřovatele však nešlo o výtěžná setkání. Varga jim nikdy nic neprozradil a oni sami se znetvořeného dominikána až pověrečně báli. Dům Vargových se stal pulzujícím srdcem Šumperka, Julek zde se svými přáteli psal a rozšiřoval různé katolické texty, samizdaty, různé petice, v převratové době tiskl letáky... Na teologické, filozofické a politické semináře jezdily k Vargům i vůdčí osobnosti protirežimního postoje u nás. Byl to

například Josef Zvěřina nebo Václav Malý. Byť také navštěvovali lidé z Jazzové sekce a dveře domu byly otevřeny ve dne i v noci všem, kdo byli ochotni naslouchat a přemýšlet...

Od scénického čtení ke komiksu

Zpět však do dnešních dnů: hru o Juliu Vargovi nazvanou jednoduše *Julek* nakonec šumperské divadlo kvůli nevoli místních zastupitelů neuvedlo. Proto se Elbel, jehož hry jako *Deník Anny Frankové* nebo představení *Robinson Crusoe* nyní uvádí brněnské divadlo Polárka, rozhodl, že scénář přepracuje do komiksové podoby. Příprava nakonec kvůli různým důvodům trvala tři roky, od prázdnin 2014. „*Ještě předtím jsem ale příběh na podzim roku 2013 uvedl jako scénické čtení s autentickými projekcemi, až dodneška jsme čtení prezentovali asi celkem desetkrát,*“ doplňuje. Komiks *Objekt Julek* vychází z textu hry, jež pokrývá poslední totalitní roky a vrcholí Julkovým projevem na jevišti šumperského divadla na konci listopadu 1989, je však rozšířený také o vysvětlující pasáže, které jednotlivé epizody zasazují do životopisných a dějinných souvislostí. Vzniká tak útvar, který se blíží jakési klipovité hagiografii. Ondřej Elbel je autorem scénáře. „*Jako autora výtvarné části jsem oslovil kamaráda Martina Jabůrka, jehož expresivní styl mi k příběhu seděl. Martin vymyslel základní podobu ilustrací jen v černé a bílé s červenými detaily a připravil prvních osm stránek. Ty Julka zachycují u výslechu na StB,*“ popsal Elbel.

Společná práce na komiksu jako pocta zemřelému výtvarníkovi

Uprostřed práce na komiksu však výtvarník Martin Jabůrek tragicky zemřel. „*Z úcty k Martinovi i k Julkovu příběhu jsem to nechtěl nechat zapadnout, a tak jsem oslovil několik našich společných přátel – výtvarníků, zda by byli ochotní komiks dokončit,*“ podotýká Ondřej Elbel. K dokončení ilustrací pak přizval pět brněnských výtvarníků, kteří se s Jabůrkem blíže znali. Jejich úkolem bylo pokračovat v původním Jabůrkově konceptu, tedy ztvárnit Vargův

příběh pomocí černobílých ilustrací s červenými detaily. „*Každý kreslil jedno prostředí. Jeden ilustroval scény, které se odehrávají u Julka doma, další třeba prostředí výslechu na StB,*“ přibližuje autor komiksu. V knize tak čtenáři najdou kromě původních ilustrací Martina Jabůrka i kresby od Venduly Chalánkové, Pavla Matysky, Marie Butuly-Ciché, Jana Karpíška a Michala Estrady. Spoluprací předních výtvarníků, jejichž život a tvorba je spjatá s moravskou metropolí, tak vznikla devadesátistránková komiksová knížka. „*Vendula Chalánková je autorkou připojeného epilogu z konce devadesátých let, kdy šumperské zastupitelstvo smetlo ze stolu návrh přejmenovat zdejší náměstí právě po Vargovi,*“ poznamenává Ondřej Elbel. Tato kniha má tedy být poctou dvěma výjimečným osobnostem, které zažily podobně krátký, podobně těžký a přesto podobně úžasný život – Juliu Vargovi a Martinu Jabůrkovi.

Vědět, co se tu za totality dělo aneb Julek neporazitelný

Dokument z cyklu *Příběhy 20. století – Legenda o svatém Juliovi* je dostupný na webu ČT ve videoarchivu. V audioarchivu stanice Český rozhlas Plus naleznete příběh o Julkovi v sekci *Příběhy 20. století*. O Julkově mamince Daně Vargové pak natočil pro internetový archiv Pamět národa pořad šumperský historik Vít Lucuk. „*Komiks ale vezmou do ruky i pubertáci, a to je důležité – ať vědí, co se tu za totality dělo,*“ dodává Ondřej Elbel, pro kterého je *Objekt Julek* především příběhem obrovské síly, energie a vůle navzdory nemohoucímu tělu i zlobě systému, kterému se křesťana Julia Vargu nepodařilo porazit.

Lukáš Neumann

O Olokomiksech

(s Martinem Šilarem a Veronikou Fouskovou)

V posledních letech se komiks stává stále oblíbenějším a také vyhledávanějším žánrem. Jeho obliba u dětí a mládeže vede k tomu, že proniká také do učebních a naučných materiálů. Někteří Olomoučané ovšem netuší, že vedle Ololodi má Olomouc také své „olokomiksy“. Jedná se o dvojici ilustrovaných průvodců po historii města určených dětem. První sešit nesoucí název *S kočičkou Olou po Olomouci* (2014) je naučný a pracovní, plný úkolů a tajemek; komiksová složka je v něm užita jednou, a to v rámci vyprávění o *Domu u černého koně*. Druhý sešit, *S kočkou Olou po Olomouci* (2016), je určený starším dětem a obsahuje desatero kratších komiksů vyprávějících o desíti historických událostech či památkách od nejstarších časů, kdy Římané tábořili v Olomouci, až po rok 1989. Vedle těchto zmíněných příběhů obsahuje sešit ještě zpodobení pověsti o olomouckém hradu, historie olomoucké pevnosti, Villy Primavesi či Olomoucké synagogy, osudu slavné osobnosti Jindřicha Zdíka, vyprávění o vraždě krále Václava a také příběhy přibližující konkrétní historická období jako je husitství či baroko v olomouckých souvislostech. Autory těchto příruček jsou grafik Martin Šilar s týmem Studia Trinity a historik Jiří Šmeral.

K rozhovoru o vzniku těchto naučných komiksů jsme se sešli s grafikem Martinem Šilarem a Veronikou Fouskovou, která má ve Studiu Trinity na starosti Public Relations.

Na začátek mi prozradte, kdo přišel s nápadem, že vznikne takový historický průvodce a že to bude komiks?

Martin Šilar: S nabídkou spolupráce přišlo město. Porádá prohlídky olomoucké radnice pro děti a chtělo pro ně připravit nějaké materiály, které by jim daly nahlédnout do širší historie Olomouce srozumitelnou formou. Tak vznikl první sešit pro nejmenší návštěvníky, který byl při

Martin Šilar s Veronikou Fouskovou při rozhovoru v Café 87. Listují právě komiksem *S kočkou Olou po Olomouci* pro náctileté.

těchto příležitostech rozdáván. Následně přišlo vedení města s návrhem udělat něco podobného i pro větší děti, a vznikl druhý díl. Že bude komiksový, patrně vyplynulo na společné schůzce s lidmi z radnice.

Veronika Fousková: Požadavek byl takový, že materiál by měl ilustrovat historii města. Respektive vypadá to tak, že jsou vždy tři stránky komiksu a jedna stránka naučného textu. Komiks ilustruje a v příběhové formě rozvádí to, co je pak přesněji formulováno v textu. A komiks je dnes nejlepší forma, jak oslovit mládež, pokud chceme, aby je něco bavilo.

A baví? Máte nějakou zpětnou vazbu?

VF: První sešit už vyšel spolu s dvěma dotisky v celkovém nákladu 6880 kusů. Druhý má za rok své existence náklad 1880 kusů, což je myslím vcelku úspěch.

MŠ: Je škoda, že jako autoři jsme trochu bokem, a tak se přímo k nám ohlasy od dětí nedostanou. Ty sešity dostávají děti při prohlídkách. Na základní škole je součástí

Ukázka komiksu z kapitoly *Olomouc husitská*.

prvouky také vlastivědná procházka po Olomouci, a tím se dostanou i do škol a slouží při výuce. Dokonce probíhala soutěž, aby děti namalovaly obrázek, co se jim nejvíce líbilo a co je nejvíce zaujalo. A z nich vznikla i výstava při prohlídkách, takže ohlasy jsou.

K nám se dostávají naopak spíše ohlasy od pedagogů, kteří hodnotí, jak se jim podle textů vyučuje a dávají podněty k úpravám či doplnění. A za ty jsme také moc rádi.

A proč je průvodcem kočka Ola? Či to byl nápad?

MŠ: Kočka Ola je maskotem radnice, takže to vyplynulo zcela přirozeně. V prvním sešitě děti provází společně se svým kamarádem kocourkem Edou. V druhém sešitě už se pomalu přesouvá v roli průvodce do pozadí. Dělalí jsme podobný sešit pro město Prostějov a v něm jsou také průvodci kočky, jenže z jiného důvodu – kočka je na místní radnici oblíbeným zvířetem. Nyní dokončujeme

Detail vyobrazení kočky Oly z obálky komiksu.

edukativní sešit pro město Šternberk, který už jsme po dohodě dělali úplně bez průvodce.

VF: Vznikla i naučná trasa po Olomouci, kde při jednotlivých zastaveních stojí maketa kočky Oly, například u kašen nebo Arcidiecézního muzea. Teď na zimu je ale město muselo schovat a k vidění budou zase až na jaře.

Když jste začal pracovat na „olokomiksech“, měl jste již zkušenosti s přípravou obdobných materiálů pro děti?

MŠ: Ano, dělali jsme jich už více, třeba ilustrace k *Velké doktorské pohádce* Karla Čapka pro Broumov, také pracovní sešit Ministerstva zemědělství o životě na venkově pro druhý stupeň ZŠ, ekologické kvarteto o odpadech pro Technické služby města Olomouce; pro Kopřivnici publikaci, pexesa a kvarteta, kde je průvodcem skřítek Lašánek; koncepci, sazbu a grafickou úpravu edukačních

materiálů pro školu Svítání v Pardubicích, která poskytuje vzdělání dětem se zdravotním postižením, od dysgrafií až po silné autisty.

A co zkušenosti s kreslením komiksů?

MŠ: Tak tu jsem naopak neměl žádnou. Ale samozřejmě jsem nějaké komiksy znal, a tak jsem si poradil. Mým úkolem bylo navrhnout, kolik budou mít jednotlivé komiksy polí a musel jsem je nakreslit. Historik Jiří Šmeral, se kterým jsem na tom úzce spolupracoval, dodal text, řekl, kde budou bubliny a dopsal do nich, co postavy říkají a také vytvořil zásadní naučný text. A kolegové ze studia vše digitalizovali.

A co pro vás bylo největší komiksovou inspirací?

MŠ: Především velká komiksová publikace Káji Saudka *Lips Tullian* a pak také komiksy, které kdysi vycházely v časopisech ABC jako např. legendární *Vzpouř mozku*.

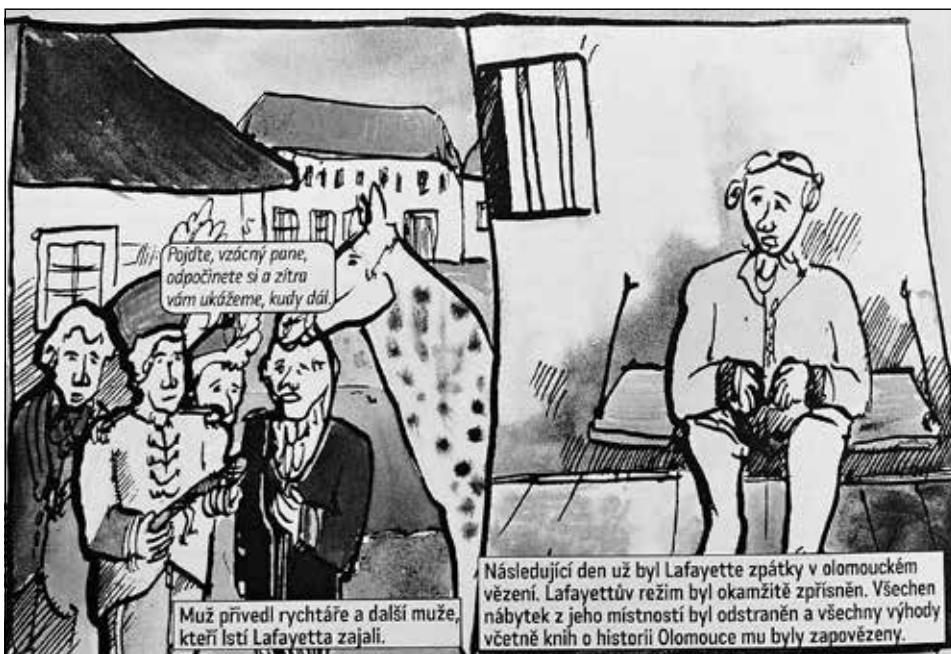
Když jsem listovala sešity s kočkou Olou, zaujalo mě, že vlastně nemají „klasický“ komiksový rukopis, jaký známe třeba ze Spidermana, Supermana a komiksů z dílny DC Comics, nebo třeba od zmíněného Karla Saudka. To je představa komiksu, která mi přijde první na mysl.

MŠ: No, to bylo trochu záměrně. První sešit nebyl určený odrostlým dětem a spíše jsme chtěli, aby navazoval na dobrou tradici českých komiksů, jako byla třeba v časopise *Čtyřlístek*. V druhém sešitě jsme už jen pokračovali, postupně se styl přibližoval spíše ke stylu výtvarníka Františka Kobíka, který kreslil komiksy v *ABC*.

Nakreslit komiks z dějin města chtělo určitě i kousek historické erudice. Jak jste si poradil s tímto úkolem?

MŠ: Ano, to určitě. Je vtipné, že ani nepocházím z Olomouce, takže spousta věcí pro mě byla nových. A spolupráce s historikem byla nutná i v jiných věcech, třeba

Ukázka z kapitoly
Olomoucká pevnost.

v návrhu historického oblečení postav atp. Když jsme se rozhodli, které příběhy uděláme, tak jsme samozřejmě měli předlohy, ale třeba čepice jsme v jednom komiksu překreslovali třikrát. Pan Šmeral nám vysvětlil, že jsou třeba o století mladší. Takže on kontroloval, aby to bylo i po této stránce jakž takž v pořádku.

VF: Je potřeba počítat s tím, že ty komiksové sekvence jsou stále fikcí. Myslím tím, že nejde o literaturu faktu, ale některé věci jsou trochu přizpůsobeny, aby to fungovalo jako příběh. A text pana Šmerala vše uvádí do toho správného světla.

Když nejste Olomoučan, to jste se i vcelku poučil o místní historii?

MŠ: Ano, musím říct, že ano. Myslím, že vím nyní víc než mnoho rodilých Olomoučanů.

A který příběh vás nejvíce zaujal?

MŠ: Ten o Olomoucké synagoze. Vznikal totiž jako první a má opravdu silný emotivní základ.

Když to zmiňujete, jedná se o trpký moment z historie města a dějiny obecně jsou někdy nejednoznačné a plné násilí. Jak jste pracovali s tím, že takovou látku tlumočíte dětem?

MŠ: To samozřejmě nebylo vůbec jednoduché. Historie je často krvavá a obzvláště středověká. Museli jsme ji tedy přizpůsobit. Například vraždu krále Václava jsem chtěl původně jinak...

Ale to zavraždění patří k nejdrsnějším momentům celého sešitu...

MŠ: No, bylo ještě drsnější, ale pak jsme se domluvili na této variantě. Přece jen bylo potřeba taktizovat.

VF: Na něco podobného jsme narazili při přípravě průvodce pro Šternberk. Bylo to sudetské město a historie je tam pořád dost živá a pro mnohé místní palčivá. Museli jsme tedy hledat cestu mezi dvojím mantinelem – jak to vysvětlit dětem a jak zároveň ustát postoj dospělých.

MŠ: Ano. To souvisí také s historickým rozsahem olomouckého komiksu. Původně jsme chtěli, aby nekončil rokem 1989. Chtěli jsme jít dál. Ale pak jsme od tohoto záměru upustili, protože rýt se v současné politice, to by mohlo být zavádějící a mnohé věci se třeba s odstupem ukáží v jiném světle.

Ta polistopadová část by byla asi zajímavější pro rodiče než pro děti.

MŠ: Právě.

A co bude s Kočkou Olou dál?

MŠ: No, zpracováváme podněty a vše se vyvíjí. Historické bádání jde kupředu a některé výklady se revidují, takže máme v plánu úpravy a rozšíření o další komiksové okamžiky z historie města. Možná z toho bude i třetí sešit.

Takže Ola, která čtenáře v komiksu provází historií města od nějakého 11. století, je stále živá a bude žít i nadále.

MŠ: Určitě to tak lze říct. Ty ohlasy jsou kladné.

VF: Ano. Stále je žádána.

*Za rozhovor oběma zúčastněným poděkovala
Petra Kožušnicková*

Martin Šilar (*1985 Havlíčkův Brod). Vystudoval obor propagační výtvarnictví na Střední umělecké škole grafické v Jihlavě. Od roku 2006 působí jako grafik ve Studiu Trinity. Mimo jiné ilustroval turistického průvodce pro děti *Hrady a zámky se skřítkem Cupitalkem v Olomouckém kraji* (2007) a je hlavním autorem publikací pro děti *S kočičkou Olou po Olomouci* (2014) a *S kočičkou Olou po Olomouci: pro náctileté: komiks: historické momentky města Olomouce* (2016). Od roku 2012 je členem volného uskupení *Terapyje – art atak samyc a samce*, kteří společně vystavují volnou tvorbu např. v Příkazích, Olomouci, Ostravě, Náchodě, Brně, Jihlavě a dalších městech.

Komiksový svět Honzy Hanulíka

Pavel Macháček

Jesenicko mají příznivci komiksu spjaté s Jaromírem Švedjíkem alias Jaromírem 99 a jeho typickými černobílými figurami z příběhu Aloise Nebela. Výtvarníků, kteří se tomuto druhu uměleckého média v kraji pod Pradědem věnují, je však víc. Jedním z nich je i Jan Hanulík.

Honzo, jaké je Tvoje curriculum vitae?

Pocházím z Písečné a od dětství jsem rád maloval a kreslil. Přirozeně mě tak rodiče zapsali na ZUŠ do Jeseníku, kterou jsem navštěvoval i během studia na gymnáziu v tomto městě. Po maturitě jsem se od počátečního snění o akademii nakonec posunul k reálnější variantě a přihlásil se na jednooborové studium učitelství výtvarné výchovy na Pedagogické fakultě Ostravské univerzity. To jsem ale přerušil a rok se věnoval dobrovolné službě v salesiánském centru mládeže v Praze. V hlavním městě jsem se pak na Karlově univerzitě ke studiu vrátil a zvolený obor dokončil. V současné době pracuji jako učitel na ZUŠ Jeseník.

Kdy ses poprvé dostal ke komiksové tvorbě?

Od dětství jsem se znal s dlouholetým předsedou Hnutí Brontosaurus Tomášem Hradilem a v rámci získávání finančních prostředků na obnovu jesenických památek jsem pro tuto organizaci začal kreslit první propagační materiály a komiksy přibližující grafickou tvorbou činnost zdejších Brontosaurů. Chtěl bych říci, že jsem ale nikdy nebyl autorem příběhů. V podstatě jsem jen dodával myšlenkám vizuální tvář. Později jsem dokonce zabrousil i do předvolební kampaně a vytvořil komiks pro KDU-ČSL. Zajímavou zkušeností byla i práce na storyboardu pro absolventský film Martina Rýznara *Angelus Domini*, kde jsem navrhoval jednotlivé scénické obrazy. Ke komiksu jsem se pak v čisté podobě opět vrátil v časopise *Cesta ke kořenům*, kdy jsem pro každé jeho číslo společně

s Pavlem Černínem připravoval příběhy z dějin Jesenicka. Bohužel po několika letech bylo pro nedostatek financí vydávání tohoto periodika zastaveno a velkolepý projekt dát dějinám našeho regionu komiksovou podobu zůstal nedokončen.

Čím Tě tvorba komiksů obohatila?

Naučila mě přemýšlet o podstatě znázorňované situace. Že nelze literární text pouze formálně zkopírovat, ale že je nutné pochopit jeho vnitřní strukturu. Pak jsem samozřejmě musel zdokonalit i svou figurální kresbu. Kresba je mi mimochodem o něco bližší než malba, možná pro svou jednoduchost v přípravě a rychlost v provedení. A to

Ilustrace pro *Písecké příběhy II* Filipa Rychlebského.

X. DÍL z dějin Jesenicka

PÍŠE PAUL ČERNÍN
KRESLÍ JAN HANULÍK

* PŘÍBĚH KARLA DITTERSE Z DITTERSDORFU *

Ukázka komiksu z dějin Jesenicka

tužka, uhel nebo pero splňují. Na komiksu mě lákala konfrontace mezi lidskou a počítačovou tvorbou. Některé příběhy jsem dělal zcela ručně, některé jsem po oskenování kresby koloroval v grafickém editoru. Vždy je ale přítomen prvek fyzické kresby. Ke stoprocentně digitální kresbě zatím ještě nesměřuji.

Jako ilustrátor jsi na sebe upozornil v knize Filipa Rychlebského *Pišlické příběhy II*, která se setkala s velkým ohlasem.

Václav Kvapil píše pod uměleckým pseudonymem Filip Rychlebský měl a má k dětem velmi blízko a jeho příběhy o oživlých dřevěných figurkách mají nejen úžasné kouzlo, ale jsou i zrcadlem našeho každodenního života. Jsem rád, že jsem se na jeho publikaci mohl ilustracemi podílet, ať již v klasické knižní verzi nebo ve sběratelské podobě na jednotlivých grafických listech.

Co Tě ještě láká a čemu by ses chtěl věnovat?

Priznám se, že postupně utlumuji své angažmá na ZUŠ v Jeseníku a rád bych se vydal na cestu ilustrátora a grafického designera. Elektronická média umožňují pracovat mimo region na národním i nadnárodním trhu a já bych si chtěl vyzkoušet zase něco nového.

Přeji hodně úspěchů a děkuji za rozhovor.

Jana Hanulíka zná většina lidí jako učitele výtvarné výchovy ze ZUŠ Jeseník. Jen málokdo ale tuší, že je autorem komiksových příběhů přibližujících činnost Hnutí Brontosaurus Jeseníky nebo komiksů o dějinách Jesenicka.

Storyboard k absolventskému filmu
Milana Rýznara *Angelus Domini*.

Vzdělávat se komiksem?

Dominik Tyl

Čist komiksy je většinou zábavné. Třeba už jen proto, že mají spoustu obrázků. A když nás něco baví, tak si pamatujeme, o co šlo. Tak proč se touto formou nevzdělávat? Na následujících řádcích se dozvíte, kdy se o využití komiksu ve vzdělávání začalo přemýšlet, jaká to s sebou nese pozitiva, jaká jsou rizika a co tvorba takového komiksu obnáší.

Prvně trocha historie. Aneb objevení, zadupání a znovuobjevení.

Forma komiksu, jak ji známe dnes (tj. s „bublinami“), začala vznikat na přelomu 19. a 20. století. Společně se vznikem komiksových magazínů dochází k celkové popularizaci komiksu mezi dětmi. Logicky se v návaznosti na tyto události začíná uvažovat o využití potencialů komiksu ve vzdělávání ke zlepšení, zefektivnění výuky na školách.

Píše se rok 1949, v Československu vzniká Pionýr a Katharine H. Hutchinson vydává v Americe knihu „*The Journal of Educational Sociology*“, kde se v kapitole „*An Experiment in the use of Comics as Instructional Material*“ věnuje, jak je z názvu kapitoly zřejmé, experimentu týkajícího se využití komiksu jako instrukčního materiálu. Z výsledků experimentu vyplynulo, že na školách kde byl komiks použit, 74% učitelů tvrdilo, že je podpořena motivace žáků, 79% učitelů vidělo u žáků posílení individuální práce. Celkově se učitelé shodli, že žáci se pomocí komiksů lépe učí a že se zcela jistě jedná o přínosnou metodu.

Všechno tak bylo připraveno pro následující rozvoj a větší zapojení média komiksu do škol. Jenže v 50. letech začínají být komiksy kritizovány jakožto nepříznivý faktor rozvoje mládeže. Jedním z kritiků byl německý psycholog Fredric Werthaman. V komiksech se mohlo všechno, bylo to relativně nové svobodné médium. Bylo v něm násilí, erotika, zastoupení černoši, homosexuálové atd. Co se tohoto týče, tak Američané v té době nebyli zrovna tolerantní.

A tohle všechno vedlo ke vzniku „*Comics Code Authority*“, což byl orgán, který měl na starosti cenzuru všech komiksů ve Spojených státech amerických. Prakticky to znamenalo, že oficiálně nemohl vyjít žádný komiks, který nebyl orgánem „*Comics Code Authority*“ schválen. Ten schválil pouze komiksy, kde byli policisté uznávaní, kde nebyly výbuchy, žádná nahota, násilí a spousta dalších „okolností a událostí“, bez kterých by většina komiksů v podstatě přestala dávat smysl. To vedlo k ovlivnění mínění veřejnosti. Rodiče dětem začali komiksy zakazovat. Stejně tomu bylo i ve školách. Takže využití při výuce nepřipadalo v úvahu. Komiksy byly pro mládež zakázaným ovocem.

Vlivem této události však přišla éra ochuzených a méně poutavých komiksů. I samotný schvalovací orgán si to začal uvědomovat, a tak se cenzura postupně čím dál méně zpříšňovala. V sedmdesátých letech se komiks opět začal dostávat do „lepšího světla“. Následně přichází Spiegelmanův *Maus* o holocaustu, který získává Pulitzerovu cenu. Maus je obecně uváděn jako komiks, který „*lze začít brát vážně*“ a pomalu přenáší komiks z tzv. nízké do vysoké kultury. O tom svědčí například dílo autora komiksů Moebelia, který působil v Evropě, kde se vývoj komiksu žádným schvalovacím orgánem nezbrzdil. Dalším příkladem toho, že komiks nemusí být nutně příběhem o svalnatém pánovi v těsném kostýmu, dokazuje *Persepolis* od Marjene Satrapiové. Spiegelman i Satrapiová ve svých dílech vycházejí ze zkušeností skutečných událostí, holocaustu resp. života v Teheránu. A tato zkušenost je předávána čtenáři. Tím čtenář, kromě zážitku z díla, získá nové poznatky.

Komiksy dnes čerpají náměty například z literatury. To je princip tvorby komiksového scénáristy Alana Moora. Pro svou *Ligu výjimečných* si vypůjčil hrdiny z klasických děl dobrodružné literatury 19. století – Stevenson, Haggarda, Doyle, Wellse, Verna či Stokera – a vytvořil z nich

své osobité dílo, které ani zdaleka nelze považovat za pouhou adaptaci. To samé se týká kupř. *Zámku* od Franze Kafky, který jako komiks nakreslil český autor Jaromír 99 nebo nedávno vydané komiksově podoby Erbenovy *Kytice* od dvanácti různých ilustrátorů. Kromě námětů z literatury čerpá komiks náměty i z historie, pověstí, života skutečných osobností ad. Tento trend nahrává tomu, že vzniká čím dál více komiksů, které mají i informativní charakter, kdy po přečtení komiksu tušíme, jak mohli žít například Van Gogh či Fidel Castro. Nebo se kupříkladu také můžeme dovědět, jak se žilo v předválečném Berlíně nebo za období válek starověkého Říma s Galy (*Asterix a Obelix*).

Projekt Edu Comics

Pod záštitou Evropské unie v rámci programu Comenius vznikl projekt Edu Comics, jehož cílem je podporovat komiks jako prostředek ve výuce. Výsledkem je prezentace na internetu, která je přeložena do několika jazyků. Definiuje několik výhod komiksu ve vzdělávání. Jsou to motivace, vizualizace, trvanlivost (vizuální stálost), popularita, zprostředkovatelnost a rozvoj uvažovacích schopností. Zmíněné body dále rozvedu:

Motivace – Použití obrázků ve spojení s textem je pro čtenáře atraktivnější než pouhý psaný text. Tudíž je žák po přečtení komiksu více motivovaný se o učivo zajímat. Třeba i z jiných zdrojů.

Vizualizace – Informace řečené jak textem, tak obrázkem pospolu jsou výborným prostředkem pro jejich vizuální názornost. Dále podle anglického profesora Rocca Versciho „interpretace za využití vložení lidské tváře vytváří emoční propojení mezi čtenářem a postavou v příběhu“. Tím se zkvalitní prožitek v rámci čtení a čtenář si problematiku lépe zapamatuje a pochopí. To rozvíjí také teorie, že se zjednodušeně nakreslenou postavou se čtenář lépe ztotožní. Tento princip využívají například animované pohádky pro děti.

Trvanlivost – Vizuální stálost neboli trvanlivost je vlastnost, jejímž prostřednictvím má čtenář možnost se u vizuálního díla zastavit a má času tolik, kolik jej sám potřebuje na daný úsek. A to narozdíl od videa, jež neustále

„běží“ a na diváka „nepočká“, pokud ten si ho nepřehraje znovu nebo jej nepozastaví.

Popularita a zprostředkovatelnost – Již při začátcích studia využití komiksu ve vzdělávání Katharine H. Hutchinson zjistila, že komiks se díky své popularitě u mládeže může stát přirozenou částí jejich aktivit, které v životě provozují. Zprostředkovatelnost představuje možnost předávat informace čtenáři přívětivým způsobem.

Rozvoj uvažovacích schopností – Narůstá možnost si k probírané látce vytvořit pozitivní vztah. Potom je u studentů pravděpodobnější rozvoj kritického a analytického uvažování, tudíž také hlubší porozumění dané problematice.

Mimo výše uvedené zákonitosti se projekt zabývá vytvářením komiksů, což doporučuje jak žákům, tak pedagogům. Klade silný důraz na vytváření komiksů za pomoci různých webových aplikací (např. StripCreator, TonDoo, Comic Creator) a šablon (Bitstrips). Dost okrajově je zmíněn více tvůrčí přístup k tvorbě komiksu, který podle mě může být žákům při výuce prospěšnější. Někdo by mohl vytknout, že ne každý zvládá tak bravurně kreslit, aby toho byl schopný. Avšak k tvorbě komiksu lze přistupovat neomezeným způsobem a kresba nemusí být dokonalá. I perspektivně a anatomicky nedokonalá dětská kresba může mít své kouzlo. O dokonalost výsledku tu vůbec nejde. Jde především o prožitek z aktivity, která vede k podpoření vnímání probíraného učiva.

A co rizika?

Kritičtější postoj k využití komiksu ve škole zaujala Eva Niklesová ve svém textu-příspěvku publikovaném ve sborníku „*Studia komiksu: možnosti a perspektivy*“ (Olmouc, 2012). Zabývá se využitím komiksu ve školní četbě, ale některé její postřehy lze aplikovat na komiks ve vzdělávání obecně. Mezi funkce komiksu ve vzdělávání, které lze dle mého názoru využít obecně, patří funkce informativní a esteticko-nabádající (motivační). Na rozdíl od projektu Edu Comics, který nejspíše slouží jako nástroj, jak pomoci komiksu směrem do sféry vzdělávání, Niklesová

upozorňuje na pozitiva i negativa, která při zapojení komiksu do výuky mohou vzniknout:

Markantní rozdíly ve zdařilosti komiksových adaptací – Nekvalitní zpracování komiksu jako vzdělávacího materiálu může mít negativní účinky na proces vzdělávání.

Hrozící podružná funkce komiksových transformací – Pokud je komiksem přetvořeno nějaké dílo (hudební, literární či výtvarné), bude komiks vždy zprostředkovatelem, který částečně pozmění význam díla a který bude brán

Obě ukázky pocházejí z knihy *HU!*; kapitola *Pravěk*.

jako druhořadé médium. Tedy pokud se nebudou žáci učit o konkrétním komiksu a ten nebude sám nositelem své významné hodnoty.

Didakticko-pedagogická násilnost – Pokud budou pedagogové žáky nutit komiksy číst a studovat, časem hrozí, že se komiksy stanou nepopulárním prostředkem. Ale je to pouze domněnka, nemůžeme vědět, jak by byly komiksy vnímány žáky, pokud by byly tzv. „nucené“, i kdyby byly zpracovány poutavě. Avšak hrozba, že by se žákům nový prostředek omrzela, je zcela jistě pravděpodobná.

Negativistický postoj vyučujících – Někteří lidé komiksem opovrhují a považují jej za druhořadý nebo JEN zábavný prostředek. To může vést například k neochotě komiks ve výuce využívat, mohou tuto „nechut“ přenést na žáky.

HU! – Historie umění v komiksu pro děti

HU! je pojmenování mého osobního projektu, jehož výsledkem bude kniha, která budu obsahovat krátké dvojstránkové komiksy vztahující se k určitému období spolu s ukázkami děl a popisy příslušných období. Jak mě to napadlo, jistě se ptáte. Už jsem si párkrát prošel tím, že jsem se musel učit dějiny umění a nikdy to nebylo moc příjemné. Musel jsem využívat skript, knihy, internet a z toho všeho si něco zapamatovat. Někteří moji kamarádi, kteří se se studijním předmětem dějin umění setkali poprvé, měli problém se v celkovém vývoji zorientovat. Třeba proto, že nestudovali umělecky zaměřenou střední školu. Na základních škole se historii umění žáci moc nevěnují. A když už, tak hodně okrajově, moc si z toho nezapamatují a nijak je to neosloví. Tak jsem se rozhodl vytvořit něco, co by žáky mohlo zaujmout a zároveň z toho mohli získat základní poznatky. To znamená, aby věděli, jak šli jednotlivá období po sobě, mohli nahlédnout do života a souvislosti každého z nich a třeba si i nějaké konkrétní umělecké dílo zapamatovali. Jelikož jsem zrovna dokončil jeden, přišlo mi jako dobrý nápad toto médium znovu využít. Od té doby již uplynul nějaký čas a začal jsem se o problematiku komiksu ve vzdělávání více zajímat a přemýšlet jak by mohla vypadat moje knížka.

Vymyslel jsem to tak, že publikace bude složena z přeložených dvojlistů, na kterých bude uvnitř komiks a na vnější straně stručné informace o období spolu s příklady několika důležitých děl s fotografiemi. Na obou stranách dvojlistu je dole umístěna část časové osy s vyznačením, kdy probíhala jaká období. Pro snazší orientaci je každé období vyznačeno odlišnou barvou. Ta je pak použita v rámci celého dvojlistu. Děti si tak můžou zkusit jednotlivé dvojlisty na zemi seřadit nebo si je vylepit ve třídě na zeď. Kniha může žákům pomoci zorientovat se v historii celkově, ne pouze v dějinách umění.

V komiksech se snažím prostřednictvím krátkého příběhu vystihnout, jak lidé v dané době nebo místě žili. Celý příběh se vždy „točí“ kolem tvorby, vzniku nějakého konkrétního výtvarného díla.

Při tvorbě komiksu postupuji následovně: Prvně si nastuduji období, o kterém příběh bude; přičemž je moje pozornost zaměřena na nějaké zajímavé okolnosti vzniku díla, na legendy nebo domněnky badatelů. Z těchto poznatků si vymyslím vlastní příběh. Především v dávné historii, o níž toho mnoho spolehlivého nevíme, jsem hojně využíval vlastní fantazii. Uvědomuji si, že se jedná o fabulaci a že to může děti mást. Pro poutavé předání je vždy třeba vymyslet nějakou zkratku a následně informace upřesnit. Čím více se blížím současnosti, tím je k dispozici více ověřených faktů, ze kterých můžu vycházet. Ještě než se pustím do kreslení, zkonzultuji scénáře s kunsthistoriky na katedře výtvarné výchovy University Palackého.

Na úvod si na obyčejnou A4 rozvrhnu, co se kde bude dít, kdo kde bude stát apod. Při kreslení postav vycházím z obrazové dokumentace – fotek, obrazů a jiných zdrojů. Například podobu egyptského faraona jsem nakreslil podle jeho busty. Postavy si nakreslím někde „bokem“, abych věděl, jak mají vypadat, abych jejich podobu v průběhu změnil pokud možno co nejméně. Pak to celé prokreslím více do detailů, překreslím ještě jednou pomocí fixy a dám do počítače, kde to opět celé překreslím a vybarvím pomocí tabletu. Příkládám v rámci tohoto příspěvku ukázkou výsledné podoby mého prvního komiksu.

Několik českých autorů již na to přišlo...

Umění pomocí komiksu již úspěšně přibližují čtenářům čeští autoři, David Böhml a Jiří Franta v knihách jako *Průvodce neklidným územím*, *Jak se dělá galerie* anebo *Proč obrazy nepotřebují názvy*. Například kniha *Průvodce neklidným územím* se věnuje umění ve 20. století na našem území. Obsahuje chronologicky seřazené texty o různých autorech, které jsou doplněny ilustracemi a některé z nich i komiksy o části života daného umělce. Jejich knihy zaujmou zdařilým zpracováním, které těží z povedeného spojení grafické úpravy s ilustracemi a komiksy.

Zdá se mi, že v současné době vzniká komiksů tohoto typu čím dál více. Možná se časem začne více uvažovat o zapojení komiksu do vzdělávání. Tak by se o tvorbu tohoto typu komiksu zajímalo víc a víc kvalitnějších autorů, což by se zase zpětně odrazilo ve vyšší kvalitě a mohlo vést k rozšíření možností využití komiksu ve školách. Nejsou to pouze principy komiksu, které můžou být pro děti zajímavější než běžné učebnice, které jsou na většině škol používány. Třeba by stačilo, aby studijní materiály pro děti byly zpracovány poutavěji, doplněny o kvalitní ilustrace či grafickou úpravu. Skvělou práci, co se týče knih pro děti, odvádí například autoři nakladatelství Baobab, které spolupracuje s mladou generací výtvarníků, nebo časopis pro děti *Raketa*.

Ještě je třeba závěrem zmínit, že už existuje spousta knih a komiksů, které je možné ve škole ve výuce použít, přinejmenším jako její doplněk. Namátkou uvedme následující: *Dějiny udatného českého národa*, *Husité*, *Obrázky z dějin zeměpisných objevů (a vyletů)*, *Češi*, *Zátopek*, *Kronika bolševismu* ad.

Dominik Tyl (1993), student University Palackého, kde píše diplomovou práci zaměřenou na komiks ve vzdělávání, která bude doplněna autorskou knihou „HU!“ Učí grafické programy na střední škole. Ve volném čase se věnuje grafickému designu, tvorbě komiksů a bubnování.

dominik.tyl1@gmail.com

Eva Hacurová: Interview s kněžnou

Čas nepočká a pokaždé se v malých městech vzpomíná na toho či onoho slavného rodáka či rodačku, kteří kdysi začínali a bydleli v našem okresním městě. KROK přináší interview s vycházející

hvězdou nejmladší generace a navíc nejmladší kněžnou v dějinách českého divadla, kněžnou z Jiráskovy *Lucerny*, herečkou pražského Divadla v Dlouhé Evou Hacurovou. Povídat si budeme o začátcích v Prostějově, době studií, o divadle a i o leccems jiném.

Co vás přivedlo do „lidušky“ – tedy základní umělecké školy?

Když mi bylo myslím dvanáct, viděla jsem v Městském divadle v Prostějově představení divadla Point s názvem *Čajzni škváru, Olivere*. Pamatuji si, že mi nejvíc učarovalo, jak (v podstatě ještě) děti v mém věku jednají na jevišti energicky a spontánně a všichni spolupracují na jednom konkrétním cíli – předat divákovi myšlenku a sdělit příběh. A zalíbila se mi i představa spojení zpěvu s divadlem. Takže jsem v podstatě, jak říká máma, práskla doma do stolu a řekla, že budu herečka. Nutno říct, že jsem měla opravdu naivní představy o divadle a ještě naivnější o herecké profesi. Navíc nikdo v mé rodině nebyl hercem, takže jsme vlastně nevěděli, jak na to.

Přihlásila jsem na dramatický obor k Hance Kotyzové, dnes provdané Šprynarové. Učil mě i Mirek Ondra a to hlasovou výchovu. Později jsem se dostala také k Janě Turčanové. Myslím, že lásku k divadlu ve mně naplno vzbudila právě Hanička Kotyzová. Bavila mě její energie, jednala se mnou jako se sobě rovným, citlivě poukazovala na chyby

a podporovala mě i všechny ostatní. Taky nás hodně stmelila a naučila mě chápat, že divadlo je především kolektivní záležitost, ctění hereckého partnera a v neposlední řadě zábava. Myslím, že první role, kterou jsem dostala, byl starý tlustý soudce v krátké pohádce. Pamatuji si z ní jen jednu větu, ale byl to začátek všeho. Možná, že jsem nikdy všem lidem, jejichž rukama jsem v ZUŠce prošla, nepoděkovala. Tak tedy, děkuju!!

Pamatuji si, jak jste byla šťastná, když jste se dostala na konzervatoř. Jaké na to máte vy sama vzpomínky? Parta? Skvělá, nebo „nic moc“?

Pamatuji si tu přípravu, nebýt Haničky Kotyzové, tak by to nikdy nevyšlo. Vybrala mi skvělé texty, na kterých jsem mohla ukázat velkou škálu emocí. Dodnes nezapomenu, jak chodíme po třídě jako lvi v kleci a čekáme na výsledky a jak se objímáme a ječíme, když to vyšlo.

V ročníku na brněnské konzervatoři nás bylo šest. To byl opravdu nezvyk oproti třídě s třiceti spolužáky. V takto malém kolektivu musíte všichni vycházet se všemi. Studium je intenzivní a oproti běžným středním školám nejste na konzervatoři pouhé „číslo“. Starší kolegové vám mnohdy velmi brzy začnou otevírat oči: „*Po škole tě nevezmou na vysokou, protože lidi z konzervatoři na DAMU neberou. Nejspíš nebudeš mít práci, protože herců jsou mraky a v Brně je osm divadel, za výplatu zaplatíš tak maximálně nájem...*“ (Nutno dodat, že v mnohém měli pravdu.) Profesori chtějí vidět posuny a výsledky, mnohdy bylo jejich hodnocení velmi osobní.

Na přijímačkách mi komise řekla, že ten monolog dívky z koncentráku byl fajn, ale jestli jsem si vědoma toho, že rozhodně nevypadám jako „vyhublá židovka“, nicméně ať si z toho nic nedělám, že jedna z profesorek má doma taky „takovýho metráčka“. Plakala jsem a věděla, že na to

nemám, být herečkou. Vaše tělo musí být ohebné, nemůžete mít pohybové vady ani vady řeči. Ale mým cílem tehdy bylo dokázat všem těm, kteří mě měli za tlustou holku z Moravy, že je potřeba všech typů a že nejde jen o to, jak člověk vypadá. Pokud umíte své tělo nosit, pracovat s ním a přistoupíte na to, jak vypadáte, je jedno, kolik vážíte.

Pak už přišla DAMU. Protože dnes už málokdo ze čtenářů ví, jakými počty studentů jsou ročníky obsazené, můžete zavzpomínat?

DAMU je obrovská a vlastně velmi čerstvá, možná dosud nezpracovaná vzpomínka. V ročníku nás bylo jedenáct, což je v podstatě průměrný počet studentů na každý ročník. Nátlak na hodnocení vašich schopností, umů a posunů je veliký a ne každý je natolik silnou osobností, aby ho zvládl. Naučili jsme se v kritických momentech držet při sobě. Když vám je na konci semestru sděleno, že dva ze spolužáků mají podmínku a asi budou vyloučeni, je to pro celý kolektiv, který se stává intenzitou studia rodinou, pořádná rána. Díky těmto nepříjemnostem jsme se ale stmelili a zocelilo nás to.

Škola vás připravuje na nějaký profesní život, ale realita „venku“ je opravdu jiná. Já jsem měla to štěstí, že jsem se dostala do kolektivu Divadla v Dlouhé, který je přátelský a drží pospolu. Nezažila jsem žádné nepříjemnosti, když mě přijímali jakožto nováčka, ani klacky házené pod nohy.

Lidem „zvenčí“ se průběh studia a života na DAMU popisuje dost těžko. V podstatě jsou týdny nebo měsíce, kdy ve škole přespáváte, děláte dlouho do noci a nemá cenu jezdit přes půl Prahy kvůli třem hodinám spánku. Navzájem se hádáte, dohadujete, žertujete, křičíte na sebe a máte se přitom neskonale rádi. Nemáte čas jíst, jen pijete kávu a udržujete se při životě, jak to jen jde. Do toho je každou chvíli někdo nemocný ze stresu a vyčerpání. Psychika dostává zabrat, tělo taky. Máte zezačátku tolik hodin pohybu, akrobacie, šermu nebo jízdy na koni, že jste si to do té doby neuměli ani představit. Vztahy mimo školu zpravidla skončí, protože začnete žít v bublině. Máte úplně jiné starosti a jiný svět než vaše rodina a přátelé. Ve výsledku se bavíte jen s lidmi, kteří mají s divadlem co do činění a ať chcete nebo

Mladá kněžna Eva Hacurová s Janem Medunou, představitelem role Dvořana. Foto: Martin Špelda – Divadlo v Dlouhé.

ne, staří kamarádi, kteří studují (dovolím si říct) regulérní vysokou školu a mají předměty šikovně rozházené do tří dnů v týdnu, nemůžou chápat, proč nejdete na jejich oslavu narozenin a jak je možné, že nemáte volné večery. A pokud děláte mimoškolní projekty, tak ani prázdniny. Takže „normální smrtelníci“ vás většinou opustí. O to víc si pak vážím lidí, kteří se mnou celé to extempore přežili a na našem vztahu to nic nezměnilo. Své spolužáky více či méně vidám dodnes, chodím na jejich premiéry, jak jen to čas dovolí, objíždím kouty republiky, kam se dostali do angažmá.

Pro vystudované herce je dnes těžší doba, pokud se věnují výhradně divadlu. Ale Vy jste měla velké štěstí, že jste přišla k angažmá v Praze. Jak se to stalo?

Je pravda, že pouze divadlem se moc uživit nejde. Zatím nemám potřebu a naštěstí ani nutnost točit nekonečné seriály. Nemám hypotéku ani rodinu. Dnes chápu herce, kteří na to kývnou, ale dřív jsem to odsuzovala. Na škole nám hned na začátku řekli, že pokud hodláme točit seriály a stát se komerčně slavnými, jsme na špatné adrese. Pracovali jsme na tom stát se divadelními herci.

Herectví před kamerou je odlišné, musíte používat jiné výrazové prostředky, ubrat na energii a v podstatě čím méně děláte, tím líp. I tahle disciplína se ale dá naučit.

Štěstí – to je přesné. Herců jsou neskutečná kvanta. Mezi mými ročníkovými profesory byli naštěstí Hana Burešová a Štěpán Otčenášek, kteří spoluzaložili a stále vedou Divadlo v Dlouhé. Potkávala jsem je zřídka, pracovali s našimi režiséry, ale ve třetím ročníku se naše cesty protly ve školním divadle Disk. Hana Burešová mi ve třetím ročníku nabídla hostování v nově připravované inscenaci *Ob-lomov* v jejich divadle. A to proto, že jí chyběl typ herečky na jednu z rolí. Potřebovala mladou, ale kyprou a mateřsky ochránářskou vdovu. Byla jsem nadšená, protože za ty roky v Praze jsem vygenerovala Divadlo v Dlouhé jako to jediné, do kterého bych se chtěla dostat. Nemám ale v pozave vnucovat se a nesnažím se nikomu vlichotit.

Také jsem měla stále pochybnosti o tom, jestli je tohle práce pro mě. Bývaly doby, kdy jsem chtěla dělat něco normálního. Divadlo vyžaduje jistou obět a nebyla jsem si

jistá, zda jsem toho schopna. Nejdřív jsem tedy nazkoušela jednu inscenaci a pak osud rozehrál karty. Moje kolegyně Helena Dvořáková odešla na mateřskou, a jelikož hrála ve spoustě inscenací, nebylo možné najednou všechny stáhnout. Tak jsem přezkoušela hlavní roli v Shakespearově *Mnoho povyku pro nic*. Nevěděla jsem, jestli v divadle zůstanu, ale i tak jsem odmítla jiné nabídky a doufala. Vyšlo to. Mám za sebou rok a půl v Dlouhé a jsem tam moc šťastná. Mám krásné role, skvělé kolegy a divadlo mi vychází vstříc i při hostování v jiných divadlech.

Dozvěděl jsem se, že prý jste nejmladší představitelkou Paní kněžny v historii Jiráskovy *Lucerny*. „U vás“, v Divadle v Dlouhé, se postava jmenuje – jak jinak – Mladá kněžna. *Lucerna* byla poprvé uvedena v roce 1905. K tomu mám pár otázek. Co tato klasická hra, ozdoba školních čítanek a čtenářských sešitů, důležitý bod taháků, mladé dívce přináší? Četla jste ji někdy dobrovolně předtím, než jste se dozvěděla, že ji vaše divadlo uvede?

Ano, jsem nejmladší představitelkou kněžny, to byl také fakt, který mě vyděsil. Zkoušení *Lucerny* pro mě bylo neskutečně náročné. Měla jsem chvílemi pocit, že se vracím úplně na začátek, že se učím chodit po jevišti, že nevím, co s rukama. Text jsem si zamilovala, ale archaismy mi stály v cestě k přirozenosti. Recitovala jsem a celý můj projev působil jako sošná deklamace.

Hana Burešová měla jasnou představu, kam chce dovést postavu kněžny a jaká má být. Bála jsem se, že ji zklamu, že nejsem schopna naplnit její očekávání. Také jsem se bála kritiky. Kněžna je poměrně velká role, je to někdo, o kom se celou dobu mluví a když se na scéně objeví, musí to být „něco“. Pěkně jsem si mákla, ale myslím, že jsem nakonec její podstatu, myšlenkové pochody i popudy vedoucí k rozhodnutím pochopila a dokázala jsem jí snad vdechnout život bez prázdných gest. Tehdy jsem nejvíc ocenila, jak se k tomu postavili mí starší a mnohem zkušenější kolegové. Stáli při mně, radili mi a i jim vděčím za to, že je moje Mladá kněžna uvěřitelná a její vnitřní život tak bohatý.

Všechny fotografie pocházejí z inscenace *Lucerna*. Foto: Martin Špelda – Divadlo v Dlouhé.

Lucernu jsem předtím nečetla, viděla jsem černobílý film z roku 1967 a hrozně se mi nelíbil.

Jsem mile překvapena tím, jak na *Lucernu* reagují zejména mladí lidé ve věku 15–20 let. Jsou nadšení. Vidi na jevišti nudnou starou pohádku s vodníky a vilami, ale v takovém hávu, že jsou vtaženi do děje a zbavují se před-sudků. A přitom naše inscenace je udělaná velmi dobově bez moderních narážek nebo kostýmů. Lidí se dotýkají narážky na češství a ohnuté hřbety, na věčně se před někým sklánějící národ. V postavách poddaných, kteří vše dělají pro svůj prospěch a intrikují jen pro své dobro, můžeme dost dobře vidět současné politiky. V hrdém mlynáři vidíte, jak je důležité a správné hájit si své právo a nenechat se zastrašit. Hra ukazuje divákovi, aby si stál za svým. Na konci se promítnou velikáni české historie, kteří se nebáli a bojovali proti bezpráví a krivdě. V té hře je naděje, že nám bude líp, že věci můžou fungovat správně. I v postavě Kněžny je naděje, ona je (nebo by měla být) nositelkou pravdy a spravedlnosti.

Jaké máte pocity, když v dívčím věku ztělesňujete postavu, kterou hrály či hrají většinou zralé herečky, neřku-li dámy v letech? Já jsem si některé vyhledal – Jarmila Kšířová ve filmu; Andula Sedláčková, slavná diva, které se ve filmu nijak zvlášť nedařilo, sklídila jedinou pochvalu právě za Kněžnu v němé *Lucerně*, aktuálně ji v alternaci hrají Sabina Králová a Táňa Medvecká v ND...

Je to pocta a velký úkol. Přijde mi, že když hraje kněžnu zralá herečka, postava působí víc nešťastně a vypadá to, že touží po muži, po lásce. Máte pocit, že jí život utíká a ona se ho snaží dohnat. U nás se mnohem víc hrálo s touhou po porozumění, o přímém pohledu z očí do očí bez tupého úžasu, o naději, že někde mezi vši tou městskou přetvářkou existuje něco pravdivého a ryziho. Ale samozřejmě, že vyzralá žena, které má leccos prožito, dokáže některé pocity lépe prožít a vdechnout kněžně i větší grácii a ladnost vznešené dámy. Já jsem se pro inspiraci dívala na dokumenty o mladých královnách a „velkých“ ženách, abych pochopila, jaké mají povinnosti, jak žijí, jak přemýšlí

a po čem touží. Vzala jsem to z pohledu slavných vrstevnic, které měly jiné starosti, než mám já.

Co připravujete nyní a kde se s vámi diváci mohou potkat?

Během sezóny 2017/18 přijedeme do prostějovského divadla s mou první inscenací *Oblomov*. Představení je to krásné, poctivě udělaná činohra, takže určitě vřele doporučuji. V této sezóně mám také tři premiéry, jedna z nich je krásná příležitost zahrát si Elektru ve stejnojmenné tragédii od Sofokla. To je velká výzva a úkol.

Poslední z otázek je vyloženě pro prostějovské čtenáře. Kdybyste teoreticky měla čas a náladu bloumat naším městem, kde se vám to nejvíce líbí a proč?

Náladu bloumat Prostějovem mám čím dál tím častěji. Velké město vás po nějaké době začne tak zvláště dusit. Domů se vracím ráda, bohužel už ne tak často, ale o prázdninách si to vždy vynahradím.

Jelikož mám psího pubertáka, ráda jedu „pětkou“ na konečnou k Nové nemocnici a pak přes Hloučel procházkou až k nám do Vrahovic. Na Hloučeli je klid, málokdy potkám lidi a to mi vyhovuje. Volný čas ráda trávím v přírodě a sama. S babičkou chodíme Na Rybníček na makrely nebo se toulám po polích u Kralic na Hané. Občas s chutí zajdu k Ječmínkovi na jedno višňové a taky jezdíme na chalupu na Plumlov. Líbí se mi klid a to prostějovské tempo. Vy se nikam nehoníte, máte čas. V Praze, když zastavíte na eskalátorech, tak na vás zezadu naletí skupina jurodivých turistů nebo Pražáci, kteří běží do práce nebo kamkoli jinam. V Praze se hrozně spěchá. A myslím, že člověk se musí umět zastavit, rozhlédnout se kolem a nadechnout se. Ve velkoměstě se lidi přehlíží a každý si hledí svého. V Prostějově potkávám známé tváře, vídám úsměvy kolemjdoucíh a cítím se tu bezpečně. Už teď se na Moravu těším!

Pozn. red.: Otištěno s laskavým svolením *Prostějovského deníku*, kde rozhovor vyšel ve zkrácené podobě.

Připravil Ivan Čech

Významné osobnosti spojené s městy, městysy a obcemi okresu Prostějov (IV.)

Matematik, fyzik a středoškolský profesor

Bartoloměj Navrátil (*1848 – †1927)

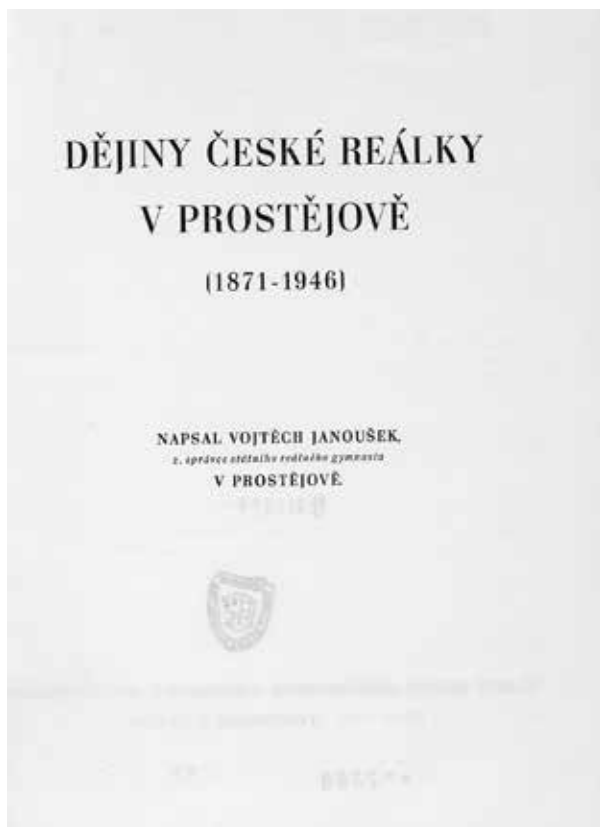
Lubomír Novotný

Tvorovice jsou obcí rozkládající se v jihovýchodní části okresu Prostějov. Stejně jako okolní vesnice Klenovice na Hané, Hruška, Pivín a další se nachází na velmi bonitní půdě. Po dlouhá staletí náležely do držby kláštera augustiniánů ve Šternberku. Ve vlastnictví konventu setrvaly Tvorovice až do josefinských reforem. Staletí v klášterní držbě se na tváři vsi projevila vícero způsoby. Jedním z pozůstatků je to, že prapor a znak obce je zdoben srpem a plovoucí rybou. Tyto obecní symboly vycházejí ze staré pečeti doložené z renesančního období z 16. století. Právě ta dokládá to, že klášter zřídil v katastru vsi několik rybníků. Rybníkářství bylo především v 15. – 16. století velmi výnosnou hospodářskou činností, jíž se věnovala většina vrchností. Po zrušení kláštera v roce 1784 připadla vesnice do Náboženského fondu. Zároveň došlo i k parcelaci tvorovického dvora na devět dílů. Dvůr se nacházel ve směru ku Klenovicím na Hané. Na těchto dílech pak vyrostly Nové Tvorovice (dolní část se začala nazývat Staré Tvorovice).

Takto zůstala obec rozdělena až do dvacátého století. Ve Starých Tvorovicích se v pro venkov památném září roku 1848 narodil Bartoloměj Navrátil. Malý hoch již na tvorovické jednotřídce prokazoval velký talent, a tak jej rodiče poslali na gymnázium v Kroměříži, kde v roce 1868 odmaturoval. Následně studoval matematiku a fyziku na filozofických fakultách nejlepších univerzit v Předlitavsku, tedy ve Vídni a v Praze (tam ještě na nerozděleném vysokém učení). Po skončení univerzitních studií učil na české reálce v Prostějově (založené v roce 1871), kde se stal v roce 1880, po svém předchůdci profesoru Josefu Lošťákovi a po zestátnění ústavu, ředitelem. Jím byl až do roku 1903. Ještě předtím si ovšem prodělal vojenskou

anabázi a to na Balkáně, když byl povolán do činné služby v době okupace osmanských provincií Bosny a Hercegoviny. Češi zde od prvních měsíců rakousko-uherské správy v roce 1878 sehrávali význačnou úlohu. Stovky úředníků, vojáků, řemeslníků a technické inteligence změnily v následujících desetiletích tvář Bosny a Hercegoviny. Symbolem-osobností svědčící o významu Čechů pro zdejší země se stal architekt Karel Pařík i mnozí další.

Bartoloměj Navrátil ovšem nemínil v exotických zemích setrvat. Věděl, že doma na něj čeká relativně solidní kariéra středoškolského profesora a ředitele gymnázia. Význačný prostějovský gymnaziální profesor, historik a místopisec Vojtěch Janoušek o Navrátilovi napsal, že byl považován za muže „... *příslovečně přísnosti a přesnosti při výkonu školních povinností, ale zároveň vzdělaného učitele a přítele studující mládeže. Zájem školy mu byl nade všechno. Jako ředitel úřadoval 23 let. Jeho zásluhou byly sbírky vydatně obohaceny, založeno několik stipendií, sociální péče o studenty stabilizována rozšířena*“. Být učitelem na gymnáziu znamenalo v éře staré monarchie i za první republiky působit nejen jako vychovatel, přednášející, ale i vědecky. Tuto premisu Navrátil splňoval měrou vrchovatou. Publikoval v řadě pedagogických časopisů, přispíval do *Ottova slovníku naučného*, vydával studie z oblasti kartografie, např. *O theorii map, jichž poledníkové a rovnoběžné kruhy jsou přímkami na sobě kolmé* (1881). V *Časopise pro pěstování matematiky a fyziky* mu vyšly práce zaměřené především na oblast fyziky. Ve své době patřil Navrátil nepochybně k významným moravským přírodovědcům. Společně s Františkem Novotným z nedalekých Němčic nad Hanou představovali pro zdejší hanácký venkov vzor hodný následování.

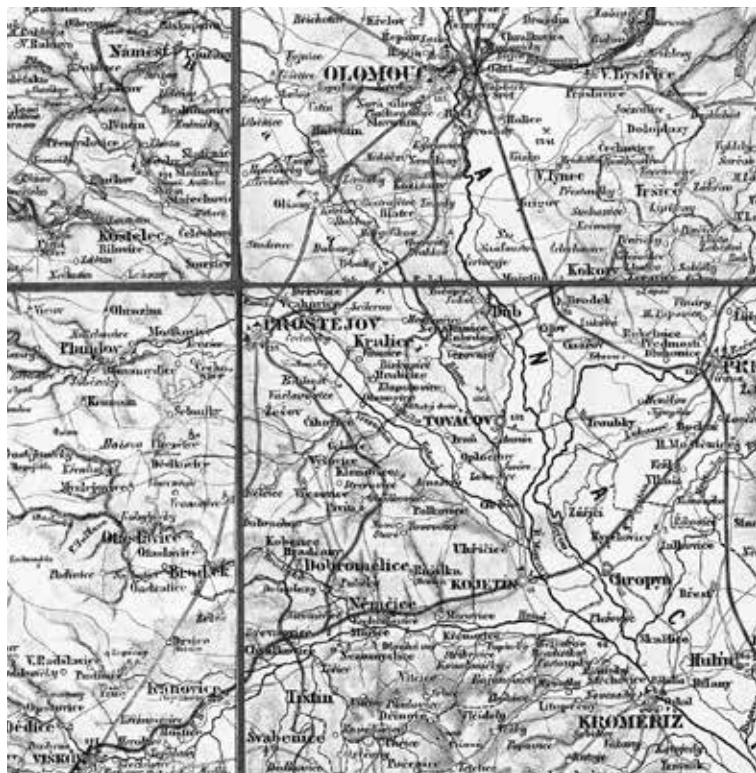
Titulní list práce o dějinách prostějovské realky, jejímž ředitelem byl Bartoloměj Navrátil po dobu 23 let.

Výřez z mapy autora Aloise Vojtěcha Šembery (1807–1882), českého jazykovědce, historika, překladatele, poslance českého zemského sněmu atd. Na mapě jsou zachycena místa, v nichž se odvíjelo prvních 18 let života Bartoloměje Navrátila – Staré a Nové Tvorovice, kde se narodil (přesněji se tak stalo ve Starých, ale to dnes je – a vlastně i tehdy byla – jedna ves), a Kroměříž, kde studoval na gymnáziu.

(Autor při psaní článku čerpal mj. především z publikací autorů HELLER, Hermann. *Mährens Männer der Gegenwart...* Dritter Theil.. Brünn: H. Heller, 1889. CYDLÍK, Tomáš et al. *Osobnosti Prostějovska*. V Prostějově: KHS, 2012. JANOUŠEK, Vojtěch. *Dějiny české realky v Prostějově (1871–1946)*. Prostějov: vl. n., 1946 či STUNA, Jan. Bartoloměj Navrátil byl významný přírodovědec a pedagog. *Olomoucké listy*, 2002, 2(17), s. 5.)

Lubomír Novotný (*1978 v Prostějově) vystudoval historii na FF UP a právo na PF UP, odborně se specializuje na moderní české, československé a středoevropské dějiny.

sezima@seznam.cz

Paralelní světy Anny Zemánkové

(Na okraj výstavy olomoucké rodačky v Lausanne)

*A co mi dává tvorba? Odpoutává mě od hmoty.
Víte, když se člověk odpoutá od hmoty, je lehčí.*

A. Z., 1980

Od 9. června do 26. listopadu 2017 úspěšně vystavovala ve švýcarském Lausanne ve světoznámé galerii Collection de l'Art Brut olomoucká rodačka a spontánní umělkyně Anna Zemánková (1908–1986). Její velkolepá retrospektiva přinesla téměř 130 prací, které spolu s archivními dokumenty, filmovým medailonem a jedinečnou monografií přiblížily divákům z celého světa originální umění této tvůrkyně, která již dnes patří mezi klasiky art brut.

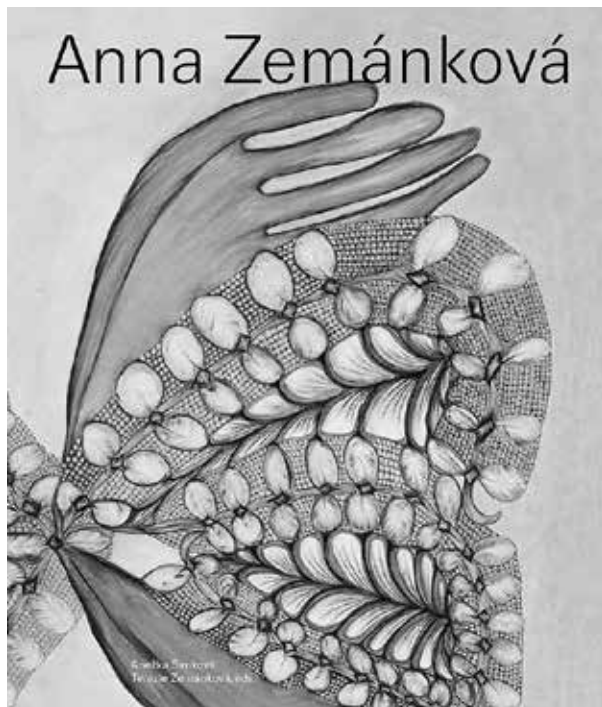
Anna Zemánková svým dílem před námi otevírá krajinu fantazie a tajuplných chvějivých labyrintů, kterou v mnoha podobách a vždy z jiného úhlu pohledu zachycuje s obdivuhodnou a nevyčerpatelnou kreativitou a meditačním soustředěním na nečekaný detail nebo na celkový plošný účinek díla. Její tvorbu je možno interpretovat zcela jistě mnoha způsoby, stejně tak lze v rámci výkladu akcentovat nabízející se atributy: hudebnost, improvizaci, senzibilitu, svéráznou představivost, impulzivnost, snovost, ornamentálnost ad. Všechny tyto zmíněné a jistě spoustu dalších lze vysledovat v jejím neobyčejně rozsáhlém a až udivujícím způsobem různorodém a svěbytném výtvarném díle, o jehož skutečných kořenech měla sama trvale pochybnosti. Ostatně o všech těchto rysech svého umění otevřeně vyprávěla v rozhovoru, který jsem natáčel na magnetofon v jejím pražském bytě v roce 1980 při přípravě pořadu, který byl potom úspěšně uveden v Divadle hudby v Olomouci. V tomto městě se Anna Zemánková 23. 8. 1908 narodila jako druhá ze čtyř dětí v rodině holiče a kadeřníka Antonína Veselého a jeho ženy Adolfíny. Životní osudy a charakteristiku osobitého umění této spontánní tvůrkyně výstižně popsala česká kunsthistorička Alena

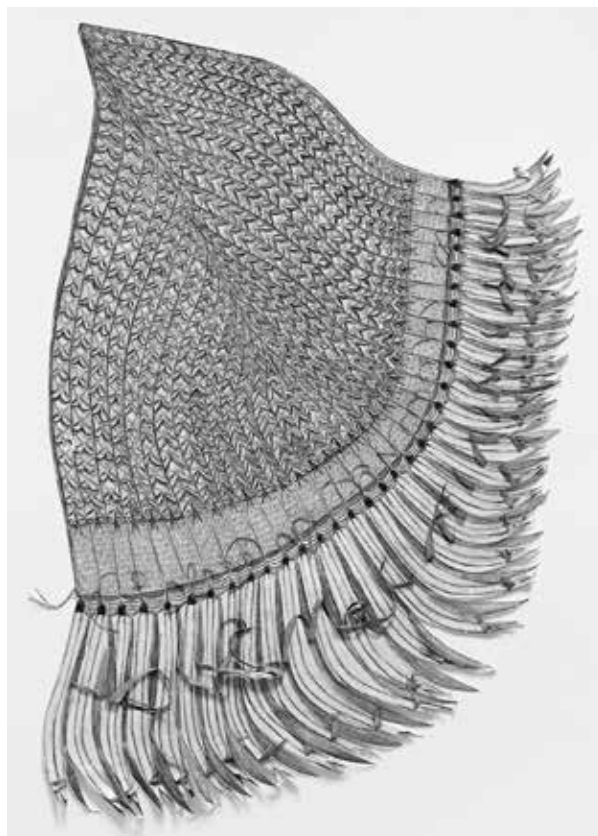
Anna Zemánková koncem 60. let při domácí výstavě.
Foto z rodinného archivu.

Nádvořníková ve stručném medailonu uveřejněném v katalogu (na str. 89) k výstavě mé sbírky *Umělci čistého srdce* uspořádané v roce 2001 v olomouckém Muzeu umění: „*Absolvovala střední školu pro dentisty. V tomto oboru pracovala v letech 1926 až 1933, kdy se po svatbě stěhuje s manželem Bohumírem Zemánkem do Brna. Od roku 1948 žije v Praze, kde úspěšně vychovala tři děti. Syn Bohumil, sochař, ji posléze začal povzbuzovat k tvorbě. K té se uchýlila po své čtyřicítce, poté co se u ní objevily deprese. Tvorba pro ni bude zdrojem psychického vyrovnání i později, kdy už bude hodně nemocná (diabetes) a budou jí postupně amputovány nohy. Svě „jitřní kresby“ vytvářela vždy mezi čtvrtou a sedmou hodinou ranní. Jde také o pastely, tempery a v nejlepším slova smyslu ženského práce – aplikované háčkování a korálky, malování na saténu atd., vždy posléze na papíře. Její výtvarná kombinatorika je udivující: spojuje na první pohled nespojitelné, výsledkem jsou imaginativní útvary, které nesou pečeť mediální inspirace. S mediunními výtvary má společný vytvářecí automatismus a víru v duchovní obsah skutečnosti, jíž její dílo reflektuje. Její*

tvorba byla značná (stovky prací), vystavovat začala poměrně záhy. Nejprve doma pořádala od roku 1964 „Dny otevřených dveří“ (ještě 1966 a 1968). Další výstavy: v roce 1966 Divadlo Na zábradlí v Praze, 1980 Divadlo hudby v Olomouci, v roce 1987 Serpentine Gallery v Londýně, 1990 Galerie výtvarného umění v Chebu. V roce 1994 měla výstavu nazvanou *The lark of exaltion* v Gallery Cavin – Morris INC, Brodway, New York. Její díla jsou v majetku mnoha významných sbírek soukromých i veřejných, především v zahraničí: *Collection de l'art brut* v Lausanne, *Collection de l'Aracine* ve Francii, *Outsider Archive* v Londýně aj.“ Anna Zemánková zemřela po trvajících bolestných zdravotních obtížích 15. 1. 1986 v Mníšku pod Brdy. Mezinárodního ohlasu a živého zájmu o své výtvarné dílo se však dožila. Počátkem opravdu světového uznání její tvorby se nepochybně stala výstava

Obal anglické verze knihy o Anně Zemánkové, 2017.

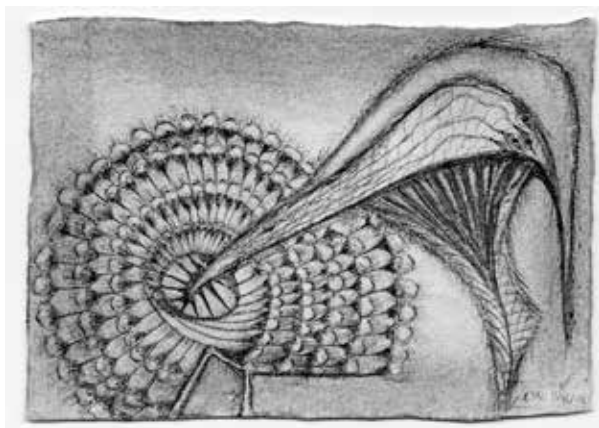

Novoroční, 1. 1. 1977, akryl, propiska, vrstvený papír; 88 x 60 cm.

Outsiders v roce 1979 v Hayward Gallery v Londýně (kurátoři Roger Cardinal a Victor Musgrave). Velký význam pro její uznání jakožto mimořádné a jedinečné tvůrkyně art brut měl také článek teoretika a sběratele Arséna Pohribného, nazvaný prostě *Anna Zemánková* a publikovaný v časopise *Collection de l'Art Brut* (Lausanne, Fascicule 14, 1986, str. 93–99) a později rovněž text Jo Farb Hernandez *The Dawn Drawings of Anna Zemánková*, uveřejněný v *Raw Vision* (č. 14, London, 1994, str. 40–45). Na ně navázala celá řada odborných studií a esejů, stejně jako samostatných výstav a účastí na důležitých přehlídkách art brut v Evropě, USA

i Asii. Doposud nejvýznamnějšího ocenění se pozoruhodnému umění Anny Zemánkové dostalo v roce 2013 v Itálii, kdy bylo její dílo úspěšně prezentováno na 55. Bienále současného umění v Benátkách.

Její první monografická výstava v muzeální instituci v zahraničí v Collection de l'Art Brut v Lausanne (vernisaž 8. června 2017) nabídla návštěvníkům zasvěcený průřez tvorbou Anny Zemánkové od počátků 60. let 20. století až do její smrti v roce 1986. Vedle řady děl z deponitáře pořádající organizace zde byly zastoupeny především kresby a koláže z rodinné pražské sbírky, z nichž mnohé byly zpřístupněny vůbec poprvé. Kurátorky této expozice, konzervátorka Pascale Jeanneret (CAB) a kritička umění Terezie Zemánková pečující o odkaz své babičky, se spolehly na erudici, zaujetí a kreativitu autorky scénografie výstavy Ivany Brádkové, která neobyčejně vynalézavě a citlivě stvořila působivý prostor, v němž adekvátním způsobem mohla vyniknout křehká díla české tvůrkyně art brut. Byl tak realizován záměr Michela Thévoze, jenž stál u zrodu Collection de l'Art Brut a který již koncem 80. let 20. století vážně uvažoval o zorganizování výstavy paní Zemánkové právě v Lausanne. Dílo této tvůrkyně zde bylo k vidění až do 26. listopadu 2017 a doprovodily jej dva další zajímavé a objevné

Bez názvu, první polovina 70. let, pastel, propiska, protlačovaný papír; 7,5 x 10 cm.

počiny ozřejmující z pohledu několika znalců a badatelů niterné tajemství jejího umění. Tím prvním počinem je sličně graficky upravená kniha, edičně připravená Anežkou Šimkovou a Terezií Zemánkovou, přinášející vskutku reprezentativní výběr 250 autorčiných kreseb, koláží, objektů a asambláží a také její zevrubnou biografii a přehled realizovaných výstav a další důležité informace. Publikace vyšla v nakladatelství KANT v českém, anglickém i francouzském jazyce s mnoha fotografiemi ilustrujícími životní pouť Anny Zemánkové. Kniha zasazuje zasvěceně a s poučeným nadhledem její umění do mezinárodního kontextu. Další důležitou událostí je natočení půlhodinového dokumentárního filmu nazvaného *Botanická zahrada Anny Zemánkové*, v němž zkušený režisér Philippe Lespinasse (a Andress Alvarez), specializující se dlouhodobě na spontánní tvorbu, „pootvřel“ svou kamerou pomyslné dveře do jejích paralelních magických světů plných fantastické a až mimozemsky působící fauny a flory.

Anna Zemánková bezesporu patří k významným uměleckým osobnostem Olomouce, města, na které vždy a s láskou vzpomínala jako na rodné místo nesmazatelně zapsané do jejího života.

Připravil Pavel Konečný, sběratel art brut

Slavná olomoucká rodačka Anna Zemánková a její záračná květena

Knihovna města Olomouce bude ve své budově na náměstí Republiky ve čtvrtek **7. června 2018 v 16 hodin** hostit vnučku malířky a kreslířky Anny Zemánkové – pražskou kunsthistoričku Terezií Zemánkovou. Příjemné povídání o olomoucké rodačce doplní nový film obdivující její nadčasovou tvorbu; účastníci besedy se také seznámí s její obsažnou monografií vydanou v českém, anglickém a francouzském jazyce v nakladatelství Kant u příležitosti loňské profilové výstavy v galerii Collection de l'Art Brut ve švýcarském městě Lausanne.

„*Mě to baví...*“

Vilém z Pernštejna, jeho dědicové a tradice

Michaela Kokojanová

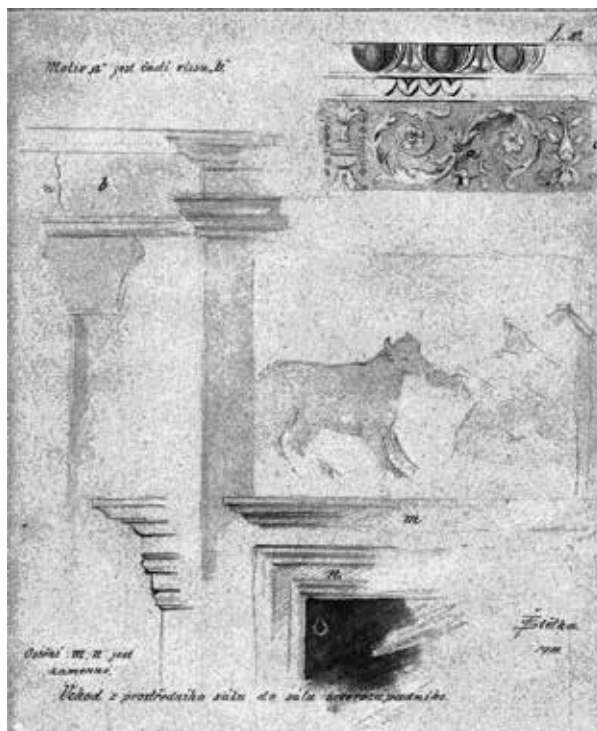
K tématu „tradice v rodu“ mě svévolně přidružila neodolatelná a neodolatelně interpretovaná replika starostlivého papá Ptáčka, uhlobarona, stran dědičného fungování v rodinném podniku: „*Mě to baví...*“* Škodolibě přichýlila mou profesní deformaci, podsunula nepopíratelnou moc genia loci perňštejnského Prostějova, zneužila nepřehlédnutelné fluidum soudržnosti starožitného rodu pánů erbů zubří hlavy – a myšlenky se začaly, taktéž neodolatelně, řetězit... Vždyť kdo kdy lpěl na tradici více než starožitné panské rody? Snad mi dávní vznešení pánové a jejich neméně vznešené dámy prominou troufalost a racionální čtenáři dneška očekávající jasné a stručně formulované závěry ztolerují nabídku úvah ze specifické oblasti historického poznávání pohříchu podoby jen torzovitě, zdaleka ne uzavřené – kéž by inspirativní!

Téma tradice probleskuje i po staletích mezi řádky dobových písemností, neumenšeno ani jejich citelnými úbytky zaviněnými dílem pohromami různého druhu, dílem nepoučenými či nepoučitelnými barbary, jimž „*kontinuita rodiny, rodu, národa, lidství*“, tím méně „*povědomí odpovědnosti a věčného trvání důsledků našich činů*“ (Petr Vorel) nic neříká. Odlesky tradice vnašejí kouzlo a půvab mezi řádky rozličným pojednáním historiků. Stačí vnímat detaily sděleného a spojovat je do nových výpovědí.

Čest a vážnost rodu nade vše

Do zájmového teritoria KROKu rozšířil rodový majetek Vilém z Pernštejna, když před polovinou sedmdesátých let 15. století začal budovat rodovou doménu v Pobečví. Do konce života pak obohacením svého predikátu o určení „*na Helfenštejně*“ hrdě připomínal světu, kdo vlastní největší a nejlépe opevněnou pevnost v Zemích Koruny české.

A do konce života dbal pan Vilém až úzkostlivě též o to, aby v rodových písemnostech zůstal zaznamenán důvod náhlé změny politické orientace rodu roku 1472. V podtextu příběhu zanechal svědectví o hloubce traumatu, které tehdy musel zvládnout a jež zřejmě zcela nepřekonal nikdy. Z hlediska kurtoazie však nebylo zbytní.

Narativní zpodobení erbovní pověsti pánů z Pernštejna (předek rodu vede zubra na houžvi ze Znovína k markraběti), kresba podle malby v prostějovském zámku (před r. 1532), autor Tomáš Štětka (tehdy profesor české realky v Prostějově), před r. 1903.

Matyáš Korvín totiž podmínil propuštění nejstaršího z perněstejných bratří Zikmunda z jeho druhého zajetí za česko-uherských válek ne peněžitým vykupným, ale vstupem rodu do služeb uherského dvora.

Vsuvka pro neznalé etických zásad vyšší společnosti přelomu středověku a raného novověku: Zmíněné vězení neznamenal jen potupu, ale přímé ohrožení života (však také pan Zikmund zřejmě v důsledku prodělaných útrap krátce po propuštění skončil – ovšem doma, mezi svými). Z hlediska rodové cti, hodnoty stavěné na jedno z čelných míst morálního kodexu šlechty, nepředstavovalo radikální řešení překerní situace zradu spojenců, ale přípustné splnění podmínky vítěze. Tedy vlastně společenskou povinnost, padni, komu padni. S pochybnostmi svého nitra se srovnej, jak chceš...

Vojenská tradice patřila k základním povinnostem šlechty, ať „bavila“, nebo ne. Připomeňme ještě alespoň angažmá dvou z perněstejných Janů ve válkách s Turky: Jan Bohatý z pozice moravského zemského hejtmana velel opakovaně zemské hotovosti v poli. Jeho stejnojmenný vnuk hrdinně padl v bojích s Turky u Rábu (+1597). Za bezvýznamné potyčky třicetileté války ukončil roku 1631 bytí Pernštejnů po meči syn druhého z Janů, Vratislav Eusebius.

„Pan z Pernštejna, ten nic neříká, svoje štýchy pořád pilně počítá.“ (ironická báseň, 1512)

Ve výsledku právě „změna dresu“ nastartovala Vilémův strmý společenský a hospodářský vzestup. Ve službě u Korvínova dvora se až překvapivě obratně začal pohybovat vedle vojenství též v diplomatických a finančních sférách. Za Vladislava Jagellonského pak dovedl svou hospodářskou prozíravost k dokonalosti. Věhlas získaly jeho pozemkové transakce. Ještě více fascinuje schopnost v době monetární nouze hromadit a poté půjčovat značné částky v hotových penězích, respektive ve zlatě.

Přes nikdy nezodpovězené otázky po zdrojích a způsobu nabytí lukrativních komodit utěšeně narůstal nejen perněstejný majetek, ale též autorita ve stavovské obci. Slyšitelnější uštěpačné komentáře Vilémových aktivit zněly

ze strany měšťanstva. V rozporu se zvyklostmi se totiž nerozpakoval obchodovat „s vínem, šmejdiřským zbožím a i jinak sahal městům v jejich živnosti a měl z toho veliké zisky“, čímž předjímal nový hospodářský trend – šlechtický velikostatek. Případné námitky vděčně polykala věčně hladová královská pokladnice. A rodová čest? Pokud šlo o rozmnožení majetku, účel světil prostředky.

Smysl pro ekonomii nepostrádala ani další generace: Slibně se rozvíjející kariéru druhorozeného Vojtěcha sice přetalo nečekané předčasné úmrtí, o Janových schopnostech názorně svědčí přívlastek Bohatý. Historikové však upozorňují, že právě v nezadržitelném růstu Janova jmění tkvěly kořeny pozdějšího finančního krachu rodu. Ne náhodou zhoubný vývoj perněstejnského hospodaření podporoval Ferdinand I. Trumfy v tažení proti suverenitě zpupné šlechty Českého království monarcha zoufale potřeboval.

Z Janových tří synů pouze nejmladší Vojtěch vzpurně pohrdl tehdy již „povinnou“ čestnou službou panovníckému dvoru. Upřednostnil pokus vrátit prosperitu plumlovskému panství, což se mu dařilo. Jako jediný v tomto směru setrval na tradicích rodu. Stejně jako před čtvrtstoletím jeho stejnojmenný strýc však podlehl v mladém věku zákeřné nemoci.

Vydobyté jmění pak zpomalilo finanční úpadek jeho společensky a politicky vysoce angažovaného a úspěšného bratra. Vratislav zvaný Nádherný proslul jako dokonalý reprezentant a rozmnožitel slávy rodu, oblíbenec panovníků, milovník a mecenáš věd a umění – ekonomické chování však k němu nepatřilo a perněstejnské bohatství se (opět s přispěním přesně cílené královské přízně) neuvěřitelně rychle rozplývalo. Občas se pokoušel alespoň šetřit. V Prostějově s oblibou citujeme z pánových pokynů sekretáři Mikuláši Onšovi – přestavba zámku musela mít patričníou úroveň, nikoli však rozsah, neb „*míšek nestačí*“.

Vyslovený hospodářský talent Vratislavovy dcery Polyxeny, provdané Rožmberské, poté Lobkovicové, dostal bohužel příležitost až po tristním závěru moravského údobí rodu.

„Takú ho pán Buoh ráčil obdařiti múdrostí, že ty věci srovnával, več jiní nemohli trefiti...“ (Burian Bakalář, 1515) Perspektiva postu vladaře, ale i vysoké nároky na náležitou reprezentaci rodu všemi jeho členy předpokládaly výchovu a vzdělávání šlechtického dorostu. Základní a neodmyslitelnou složku v přípravě na životní role hrály autorita a osobní příklad dospělých, tj. nositelů tradic. Rozhodující slovo patřilo vladaři, zpravidla nejstaršímu členovi rodu. Nesmlouvavě držel své výsostné postavení již vzpomínaný pan Vilém. Za základní premisy jeho snah lze označit patriotismus a tradicionalismus. Svou osobní filozofii opíral o bibli a lidovou moudrost. V mravech, právu i politice ctil především tradice. Pravděpodobně on to byl, kdo podnítl výběr a český překlad z děl antických, středověkých a raně humanistických myslitelů *„Řeči a naučení hlubokých mudrců“* – výboru jako ulitého pro podporu výchovy vznešených dětí (Josef Válka).

Hlavou rodu se stal ještě za života svého otce, husitského vojevůdce. Nikdy nezavrhl rytířskou výchovu, již se mu nepochybně dostalo, ani zkušenosti z válečnické praxe. Využil dobrých vztahů s Vladislavem Jagellonským a oba své syny již ve věku sedm a deset let dal při králově návštěvě v Pardubicích pasovat na rytíře (zpodobení

Domnělý portrét Viléma z Pernštejna ve velkém sále prostějovského zámku, malba al secco (před r. 1532), odkryta a restaurována r. 2012 (ak. mal. Yvona Ďuranová). Foto: Martina Váňová.

mladšího Vojtěcha jako rytíře v plné zbroji lze dodnes obdivovat na rodovém pohřebišti v Pardubicích).

Zmíněné město i jeho panské sídlo přebudovával od počátku devadesátých let 15. století k obrazu svému a s perspektivou budoucí expanze rodu do Čech. Moravská část držav měla připadnout mladšímu bratru Vratislavovi. Díky svým konexím Vilém upevňoval jeho pozice ve správě země (dotáhli to až na moravského zemského hejtmana). Sňatkem s jedinou dcerou majitelů plumlovského panství špeli k cíli vytvořit správní centrum plánovaného dominia. Slibně si vedoucí adept však náhle na počátku roku 1496 skonal.

Vilém se ale lákavé představy nevzdal. Našel způsob, jak rozplývající se naději na získání panství aktualizovat a když jeho synci povyrostli, pokus o rozdělení držav zopakoval. Na Moravě, kolébce rodu, měl vládnout starší Jan, v Čechách Vojtěch. Autoritativní otec dodal mladíkům i vhodné nevěsty (obě rodu z Postupic stíženého vyměněním po meči) a nechal mladé rodiny žít a „praktikovat“ v určené zemi. Rozhodující slovo ale nadále ponechával sobě.

Soubor svých výchovných názorů předal světu originálním způsobem po narození prvního vnuka (kolem roku 1508) v podobě veršovaného *„Ludvíka z Pernštejna*

Domnělý portrét Johanky z Liblic, manželky Viléma z Pernštejna ve velkém sále prostějovského zámku, malba odkryta a restaurována r. 2012 (ak. mal. Yvona Ďuranová). Foto: Martina Váňová.

naučení rodičům“. Novorozenec, jemuž dodávalo váhy křestní jméno po dědici království, na první straně spisku vyobrazen pevně zavinitý v plenkách, „*promlouvá ke svým rodičům a dává jim ponaučení, jak má být vychováván, počínaje kojeneckým věkem přes vzdělání a jazykovou přípravu až po rady, týkající se intimní rodinného a sexuálního života. Malý Ludvík se neopomněl podělit ani o zkušenosti ze správy panství a vedení úřední agendy“.* (Petr Vorel)

Extempore: Bohužel nejsme zpraveni, jak se hlava rodu srovnala s astrologickými úlety svých blízkých (zda

Původní zámecký portál Jana Bohatého, po přestavbě zámku druhotně osazený v domě sekretáře Mikuláše Onše z Břesovic, dnes Prostějov, náměstí T. G. Masaryka 24; pískovec, před r. 1532. Foto: archiv autorky.

věděl o astrálních jistotách bratra Vratislava – viz KROK č. 3/2017 – netušíme). Zřejmě s kontakty v ezoterických kruzích příliš srozuměn nebyl – alespoň zděšení úřednictva, jež zachytilo stopy tajné části života jeho syna Jana za pobytu ve Vratislavi, působí bezprostředně (Libuše Hrabová; viz poznámka za textem).

Nejen škola základ života

Z jednotlivých zmínek lze soudit, že oblíbené důvěryhodné úřednictvo u Pernštejnů zdaleka neplnilo jen funkci „dozorců“. Kromě tvorby zázemí a běžného servisu předávalo dětem praktické zkušenosti a seznamovalo je s historií a tradicemi rodu.

Osudově si s českou šlechtou zahrála tradiční součást výchovné praxe – pobyty mládeže u dvorů výše postavených feudálních pánů, právem vnímané jako možnost k poznání reálií i mravů a také příležitost k navázání vlastních společenských kontaktů a vazeb. Ferdinand I. užitečné zvyklosti obratně modifikoval ve prospěch svého domu. Královské pozvání se neodmítalo. Odloučení od rodiny a jejich zvyklostí, oslnivý dojem ze španělského niveau dvora, lichotivé, často přátelské vztahy s budoucími vládci a finanční náročnost toho všeho konaly zhoubné dílo.

Čelit králově taktice se nedařilo ani Janovi Bohatému. Navíc ho zradila předurčená míra času. Brzká, přece však v dobovém citění „šťastná smrt“ mu dopřála i poslední pokus otevřít oči alespoň dvěma ze synů (Vratislav tehdy dlel ve Španělich) ještě na smrtelném loži. Obsah dlouhého rozhovoru beze svědků lze jen tušit, ale rodinnou tradici určitě nepominuli.

Předčasně opuštění mladíci nečekaně brzký vstup do světa dospělých bohužel nezvládali. Připomeňme faux pas prostějovské svatby „Káčie“, poslední z potomků Janových, v roce 1550. Tradiční vrstvě vyšší společnosti nevdalo ani tak jednostranné zrušení svatební smlouvy s pány z Lipé, ale to, že nezkušení, leč sebevědomí nedílňí bratři z Pernštejna provdali sestru bez ohledu na zvyklosti země za cizince.

Erb stavitele zámku Jana z Pernštejna zvaného Bohatý ve velkém sále prostějovského zámku, malba al secco, odkryta a restaurována r. 2012 (ak. mal. Yvona Ďuranová). Foto: Martina Váňová.

Erb – symbol, chlouba, srdeční záležitost rodu

Svou zubří hlavu s houžví v nozdrách, podpořenou hrdinským příběhem skromného uhlíře z lesů v okolí Bezvína, Pernštejnové bezvýhradně ctíli. Znění středověce syrové verze pověsti postupně zrál s dobou. V příběhu, který údajně o Vánocích 1539 vyprávěli úředníci synům Jana Bohatého, krev neteče. V souladu s názory vladaře vítězí nad hrubou silou rozum a vtip.

Pan Vilém obohatil evropskou výtvarnou scénu o unikátní prvek – narativní zpodobení rodové pověsti v kamenném reliéfu. Jan Bohatý dal příběh vymalovat v prostějovském zámku. Vratislav Nádherný už pod vlivem dvorské módy krásnil stavby výjevy inspirovanými antikou, užívání erbu se ale novoty nedotkly – zubří hlava dodnes zdobí i velký porcelánový servis jeho španělské manželky.

„S Římany věřím, s Čechy [utrakvisty] držím, s Bratřími umírám...“ (Vilém z Pernštejna)

Josef Válka charakterizoval náboženské cítění Pernštejnů do poloviny 16. století jako nadkonfesijní křesťanství. I v době, kdy v důsledku habsburské politiky u panstva postupně převládla katolická konfese, zůstávala perňštejnským měšťanům volnost ukotvená kdysi v privilegích.

„Prostějovský“ Vojtěch proslul pokusem nastolit klid na plumlovském panství smířením náboženských rivalů.

Tvrdě však narazil na zarputilost jednoty bratrské. Vysloužil si hanlivě míněné označení „moravský biskup“ a nevybíravě, neustávající osočování, jež ho stíhalo až za hrob.

Paní Marie Manrique Pernštejnská de Lara y Mendoza neunesla představu, že její muž Vratislav Nádherný v souladu s tradicí rodu spočinul L. P. 1582 v doubravnické hrobce ve společnosti svých kacířských předků. Než se rok s rokem sešel, konal se nový pohřeb v katolickém chrámu sv. Víta v Praze. Konec tradic to sice neznamenalo, ALE...

**Vizionář, součást hry Posel z Liptákova, Divadlo Jára Cimrmana. Dále citováno z publikace Vorel, P.: Páni z Pernštejna. Praha 2012; předány názory z referátu J. Války na konferenci Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy (1990) a přednášky L. Hrabové (Přerov 2012, Muzejní úterek).*

Michaela Kokojanová (*1953) absolvovala obory historie – výchova a vzdělávání dospělých – teorie kultury na FF UP Olomouc. Působila v Muzeu a galerii v Prostějově jako historik starších dějin.

M.Kokojanova@seznam.cz

Herakles vítězí nad nemejským lvem, zlomek výjevu z arkád prostějovského zámku (zničený Švédy r. 1643); pískovec, konec 60. let 16. století. Foto: archiv autorky.

Rozhlas, varhany a dvakrát Antonín Schindler

Alice Ondřejková

Kořeny jsou bohatství, které máme ukryté hluboko v sobě. Někdy si nechceme sami přiznat, jak nesmírně důležitou součástí našeho života jsou. Odrážejí se v nás samotných i naší činnosti. Zvláště patrné jsou v umělecké sféře. Mnohé rodiny mají kořeny hodně hluboké, ty hudební nevyjimaje. Po generace pak hudba prostupuje atmosférou domova a vzniká rodinná tradice. Obdobně to bylo v mnoha olomouckých rodinách, představme nyní jednu...

Varhany a Antonín Schindler st.

Antonín Schindler starší – varhaník, organolog a jedna z nejvýraznějších osobností olomoucké hudební kultury druhé poloviny 20. století se narodil ve Dvorcích (okr. Bruntál). Po absolvování Slovanského gymnázia v Olomouci studoval nejdříve Filozofickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně (hudební věda i dějiny umění) a následně ve Vídni hru na varhany u Karla Waltera. Roku 1945 se usadil natrvalo v Olomouci a záhy se aktivně zapojil do hudebního dění. Stál u zrodu několika stěžejních hudebních institucí. Mezi ty nejdůležitější patřila Moravská filharmonie, v níž pak působil dalších čtyřicet let. Stal se také zakladatelem hudebního oddělení Vlastivědného muzea v Olomouci. Díky jeho aktivitě byl nashromážděn rozsáhlý hudební fond a došlo ke vzniku Václavkova sálu, ve kterém byly umístěny varhany (nyní je využíván především pro výstavy a expozice VMO). A byly to právě varhany, s nimiž byl nejvíce spojován. Navíc jej provázely celým životem. Po odchodu Jaroslava Budíka do Ústí nad Labem nastoupil roku 1952 do čela svatomorického kůru a setrval zde až do své smrti roku 2010. Zasloužil se o restaurování vzácných Englerových varhan v tomto chrámu a inicioval vznik Mezinárodního varhanního festivalu v Olomouci, který se koná každoročně, letos již po devětačtyřicáté. Mnoho let působil také jako koaludátor varhan a kampanolog olomoucké

arcidiecéze. Díky jeho zaujetí pro varhany a varhanní hudbu byly opraveny či postaveny varhany na mnoha místech. Mimo to je autorem celé řady odborných organologických textů věnovaných varhanám. V publikační činnosti se odrazila i jeho silná vazba na Olomouc, neboť byl skutečným znalcem její historie i památek.

Rozhlas a Antonín Schindler ml.

Antonín Schindler ml. vyrůstal v rodině se silnou hudební tradicí, která jej ovlivnila a určila jeho další profesní směřování. Vystudoval konzervatoř v Kroměříži v oboru klasická kytara. Deset let působil v Moravském divadle Olomouc. Věnoval se kytáře jak na poli koncertním, tak publicistickým. Při té příležitosti založil duo Figellatores Olomucenses (kytara – flétna), s nímž koncertoval nejen v České republice, ale také v Polsku, Německu, Rakousku, Maďarsku a Švýcarsku. Záhy se začal věnovat hudební režii. V letech 1993–1997 spolupracoval jako hudební režisér i interpret se studiem Karla Plíhala v Olomouci. Ale stěžejním působištěm, s nímž je propojen řadu let, se stal Český rozhlas Olomouc.

Když se v devadesátých letech stal ředitelem Českého rozhlasu Olomouc Stanislav Červenka, došlo k několika změnám. Mezi ty nejzásadnější patřilo odloučení olomouckého studia od pracoviště v Ostravě a jeho úplné osamostatnění. Stanislav Červenka působil nadále jako vedoucí hudební redakce, ale i ta se postupně měnila tak, aby provoz vyhovoval každodennímu vysílání. Hudební dramaturgie tomu byla uzpůsobena a spadala do kompetencí hudebního redaktora, kterým byl v počátcích Richard Pogoda. Zanedlouho jej však vystřídal Antonín Schindler ml., jenž v olomouckém rozhlase působí dodnes. Má na starosti hudební dramaturgii stanice, přípravu scénické hudby, organizování a natáčení hudebních festivalů, hudební režii a také pořad *Bluesový podvečer*.

Tento výčet svědčí o tom, že se do vysílání od poloviny devadesátých let dostávaly dříve opomíjené žánry jako jazz, folk, dechovka i folklor. Neznamenalo to však jednostranně zaměřenou profilaci, jako tomu bylo do devadesátých let 20. století, kdy byla Olomouc studiem specializujícím se na nahrávání vážné hudby.

Vzhledem k tomu, že hudba je nedílnou součástí rozhlasové stanice jako celku a částečně vytváří její „image“, představuje její výběr a hledání koncepce stěžejní součástí práce hudebního dramaturga. Ten je v osobě Antonína Schindlera jediným interním hudebním redaktorem zodpovídajícím za veškerou činnost hudební redakce. Jeho dominantním oborem je blues, zbylé žánry jsou rozděleny mezi externí spolupracovníky. Celkový podíl hudby ve vysílání ČRo Olomouc se nedá s jistotou určit, neexistují průzkumy či statistiky. Podle slov Antonína Schindlera se v několika uplynulých letech poměr hudby a mluveného slova pohyboval přibližně okolo 50:50.

Hudební složka neoddělitelně náleží do produkce dalších redakcí Českého rozhlasu Olomouc. Výběr hudební složky je ponechán většinou přímo na autorovi pořadu. Ten jejich volbu konzultuje s Antonínem Schindlerem ml., jenž vykonává supervizi a následně hudbu připraví k odvysílání. Sám Antonín Schindler svou profesní orientaci přenesl i do dramaturgie redakce. Krátce po svém nástupu, v roce 1994, tak vznikl pořad *Galerie kytary*, který byl vysílán v neděli odpoledne a na program byly zařazovány nahrávky koncertních kytaristů české i zahraniční proveniencce. V roce 1995 pořad změnil název na *Hudební galerii*, poté zanikl.

Takto lze představit otce i syna zvláště, bližší pohled na hudební kořeny rodiny nám může poodhalit však pouze sám Antonín Schindler ml.:

Kdyby se spojilo slovo *hudba* s Vaším otcem, co Vám vytane na myslí?

Můj otec a hudba? Možná se to nezdá, ale není to úplně jednoduchá otázka, neboť jeho aktivity byly tak rozsáhlé, že by to vydalo na opravdu hodně dlouhý článek. Ano,

Antonín Schindler u Englerových varhan. Foto: Bohumil Červenka.

hudba hrála v jeho životě stěžejní roli. Vystudoval hudební vědu, hru na housle a na varhany. Byl zakládajícím členem Moravské filharmonie, kde hrál na housle a později na violu a to více než 40 let. Jeho srdeční záležitostí však byly varhany, především jeho „domovský“ nástroj, jedinečné barokní varhany v chrámu svatého Mořice v Olomouci. Otec byl nejen skvělý varhanní interpret, ale také výborný improvizátor. V hudební improvizaci uplatňoval své hluboké znalosti od kontrapunktu barokní hudby (umění fugy) přes romantismus až po francouzskou a současnou světovou varhanní hudbu 19. a 20. století.

Antonín Schindler podepisuje svoji knihu *Tajemná Olomouc*.
Foto: Bohumil Červenka.

Další stránkou jeho osobnosti byla veliká znalost hudebních nástrojů jako takových. Díky otcově výborné manuální zručnosti a neskutečné trpělivosti mu jejich opravy nečinily žádné problémy. Byla to pro něj vždy výzva, kterou rád a s nadšením přijal. Jeho „rozsah“ byl od houslí, přes klavír až po varhany. Vrátil zpět k životu třeba i orchestron či hřebíčkový hrací strojek. Nermalou zásluhu na tomto jeho tvůrčím nadšení má samozřejmě i moje maminka, která tiše a s velkou mírou tolerance snášela, že se náš byt často měnil v restaurátorskou dílnu. A k tomu všemu pravidelná údržba a ladění Englerových varhan, které byly prakticky dalším členem naší rodiny, neméně milovaným.

Nesmím zapomenout na jeho obětavou práci pro Vlastivědné muzeum v Olomouci, které věnoval několik desítek let. Byl iniciátorem vzniku fondu hudebních sbírek, který se pod jeho rukama rozrostl ve velmi reprezentativní sbírku hudebních nástrojů, mechanických hracích strojků, fonografů, gramofonů a vzácných notových materiálů. K moji velké lítosti jsou tyto exponáty uloženy v depozitáři muzea a olomoucká laická ani odborná veřejnost nemá příliš možností se s nimi blíže seznámit.

Antonín Schindler st. a varhany – co pro Vašeho otce tento nástroj představoval?

Ano, varhany, jak jsem již říkal, byly pro mého otce celoživotním osudem. Jako varhaník úspěšně koncertoval ve většině evropských zemí. Byl také kolaudátorem varhan pro Olomouckou arcidiecézi – pro vysvětlení toto obnášelo být odborným garantem nad opravami a údržbou varhanních nástrojů v celé diecézi. Více než padesát let byl regenschorim v chrámu sv. Mořice v Olomouci. Denně hrál všechny bohoslužby, vedl kostelní pěvecký sbor, pro zájemce dělal komentované prohlídky varhan a navíc se staral o jejich dobrý technický stav. V šedesátých letech minulého století se významnou měrou zasloužil o rekonstrukci tohoto jedinečného nástroje tak, aby se zde mohla interpretovat nejen barokní a klasická varhanní hudba, ale rozšířil možnosti nástroje na interpretaci moderní a současné varhanní literatury. V té době založil Mezinárodní varhanní festival s cílem nejen seznámit hudební veřejnost s tímto unikátním nástrojem prostřednictvím předních světových varhaníků, ale hlavně propagovat tento nástroj ve světě, což se mu v plné míře zdařilo.

Hudební kořeny ve Vaší rodině jsou hluboké, jak Vás tyto okolnosti formovaly a ovlivnily ve výběru Vaší profese?

Když jste od narození v prostředí, kde hudba je neustále kolem vás, tak se není čemu divit, že vám vlezle pod kůži. Sestra šla částečně ve slépějíh otce – hrála na klavír, později na varhany. Já jsem se vydal tak trochu proti proudu.

Na klavír jsem hrát nechtěl – hráli na něj všichni. Lákal mě spíše klarinet, ale nakonec zvítězila kytara, kterou měla moje babička Hedvika Schindlerová na takové malé odpolední domácí muzicírování. Vystudoval jsem konzervatoř v Kroměříži ve třídě prof. Josefa Švédy a navštěvoval jsem soukromé hodiny u prof. Jiřího Jirmala a u Miloslava Matouška. V té době moc možností, kde bych mohl „uplatnit“ klasickou kytaru, nebylo. Pedagogické činnosti jsem se věnoval jen krátce. Nakonec jsem nastoupil do Moravského divadla jako člen operního sboru. V té době jsme s mým spolužákem flétnistou Milanem Břečkou založili

Antonín Schindler ml. Foto: Zdeněk Slavotínek.

duo – Figellatores Olomucenses. Na toto období moc rád vzpomínám, úspěšně jsme koncertovali nejen u nás, ale i v Německu, Švýcarsku, Polsku či Maďarsku. Pořádili jsme také několik nahrávek pro Český rozhlas, rakouský ORF a Magyar radio.

Vy a rozhlas... Jak jste se vlastně od kytary, divadla dostal až k rozhlasové práci?

Seznámení s nahrávací technikou již během mého působení v Moravském divadle a také občasná spolupráce s nově vzniklým studiem Českého rozhlasu Olomouc mě nadchly natolik, že jsem začal uvažovat o možnosti pracovat v rozhlase. To se mi k mé radosti splnilo a v roce 1994 jsem nastoupil do rozhlasu jako hudební redaktor. Mám zde na starosti vše, co se týče hudby. Do nedávna to bylo i plánování hudby do vysílání. V současnosti jsem hudebním redaktorem pro ČRo Olomouc a ČRo Ostrava. Přípravuji pro slovesnou redakci hudbu, pro obchodní oddělení reklamu a věnuji se též hudební režii. Od roku 2015 jsem externím redaktorem a hudebním režisérem pro Centrum výroby a to především pro stanici ČRo Vltava.

Za získané informace děkujeme muzikologickému pracovišti Univerzity Palackého v Olomouci a Českému rozhlasu v Olomouci (pozn. autorky článku).

Alice Ondřejková je absolventkou oboru Historie na Filozoficko-přírodovědecké fakultě Slezské univerzity v Opavě a Muzikologie na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Dále se vzdělávala na Janáčkově akademii múzických umění v Brně, kde v rámci studia absolvovala v roce 2007 zahraniční stáž u prof. Elizabeth Kovacs (zpěv) a Didiera Orlovskeho (režie) na Universität für Musik und darstellende Kunst ve Vídni. Věnovala se také studiu oboru Zpěv na Akademii staré hudby v Brně ve třídě Ireny Troupové. V centru jejího badatelského zájmu stojí historie hudebního divadla v Olomouci ve 20. století a olomoucké rozhlasové studio.

medvedak@seznam.cz

S Eduardem a Alenou Ovčáčkovými o jejich olomouckém působení

Manželé Ovčáčkovi, Alena a Eduard, na snímcích z r. 1963, resp. 2017.

S malířem, grafikem, básníkem a pedagogem **Eduardem Ovčáčkem** se setkáváme v domě Ovčáčkových v Ostravě. Hovoříme o grafiku Vladimíru Boudníkovi, se kterým ho v šedesátých letech pojilo přátelství a určitá duchovní spřízněnost. Ovčáček totiž patřil ke skupině mladých výtvarníků, kteří odmítli tvořit v duchu proklamovaného socialistického realismu a věnoval se abstrahujícímu způsobu tvorby, který v grafice propagoval právě Boudník. Mluvíme také o Ovčáčkově lettristické tvorbě a jeho typograficko-strojopisných kresbách, kterými se zařadil mezi světové tvůrce typewriter poetry. Eduard Ovčáček se však rozpovídal i o svém působení v Olomouci a jeho žena **Alena**, která v Olomouci studovala, se k němu přidává. Tyto vzpomínky by byla škoda nezachytit. Vyplývá z nich totiž, jak podstatnou roli ve tvorbě manželů Ovčáčkových sehrála právě Olomouc.

Eduard Ovčáček

Po ukončení studia na Vysoké škole výtvarných umění v Bratislavě v roce 1963 mě vyzval Václav Zykmund, který se stal vedoucím katedry výtvarné výchovy na FF

Palackého univerzity, zda-li bych se neujal výuky grafických technik. Nabídku jsem přijal. Učil jsem na katedře až do roku 1968. Katedra provozovala prostory bývalého arcibiskupského paláce na Václavském náměstí v Olomouci. Okupace Československa 21. srpna 1968 a následná husákovská normalizace vše postupně změnila. Katedra byla postupně personálně demontována. Z Olomouce jsem odešel a následně musel odejít i Václav Zykmund a další. V těchto asi pěti letech jsme se v Václavem Zykmandem spřátelili. Naše názory na výtvarný provoz a politickou situaci v Československu byly téměř identické. I když jsme oba do Olomouce dojížděli, on z Brna, já z Ostravy, bydleli jsme vždy během několika dnů v Olomouci na katedře. Měli jsme po večerech hodně času k intenzivním debatám.

Při provozu grafické dílny jsem objevil v poloprázdných písmových kasách razidlová písma, která kdysi sloužila ke zlacení titulů desek náboženských knih. S písmem jsem začal experimentovat a využívat ho k přípravě grafických matic. Vznikaly unikátní písmové struktury a tisky byly velmi inspirativní pro moji další výtvarnou činnost. Razidlová písma byla z mosazi a dala se nažhavit nad plynovým plamenem. Vznikaly tak propalované transparentní papíry, ze kterých jsem vytvářel propalované koláže, a následně se vynořovaly další a další možnosti využití písmových matic. Razidlové matrice se daly vtlačovat do rozemleté papírové masy, kterou jsem si připravoval v obyčejném mixeru. Vznikaly i slepotisky vytlačené do losinského ručního papíru. Rozžhavené matrice se daly také vtlačovat do dřevěných desek. Bylo to nezadržitelná lavina inspirace. V první fázi, v letech 1963–1964, však byla u mne dominantní lettristická strukturální grafika s mnoha tématickými cykly. Tento prvotní impuls měl pokračování v lettristických leptech a velké řadě rozměrných lettristických monotypů. V letech 1967–1968 jsem tyto zkušenosti uplatnil již v novém

grafickém médiu – serigrafii. Vznikaly moje první cykly. K Olomouci mě stále poutají pedagogické kontakty s kolegy na Palackého univerzitě a s umělci, kteří se aktivně věnují výtvarné tvorbě a i s těmi, které jsem kdysi dávno učil.

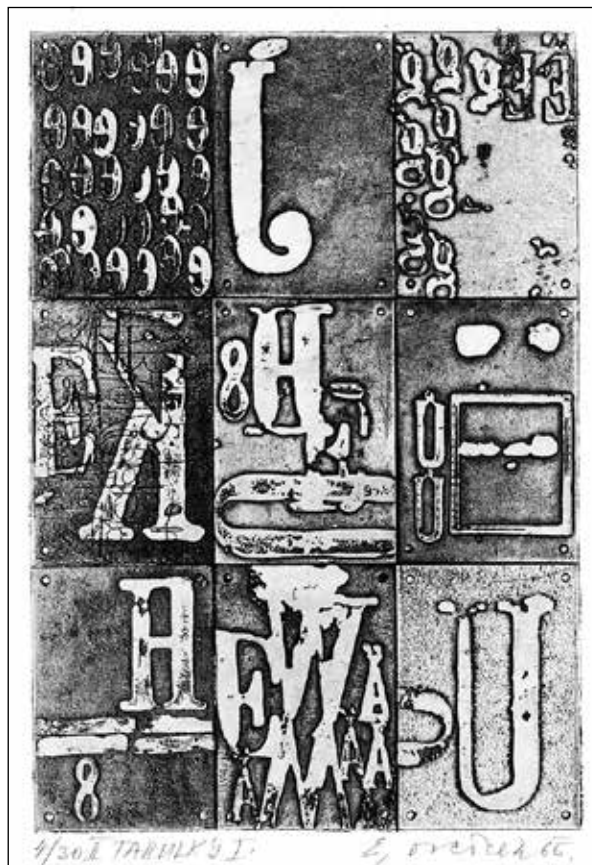
Alena Ovcáčková

Na Olomouc vzpomínám ráda. Dobře se tam studovalo. Na Katerínské jsme měli kolej a všude bylo blízko. Chodila jsem do kina pro náročného filmového diváka. Kupovala jsem na náměstí v Knize časopis Světová literatura a jiné. Vycházely tenkrát docela perfektní časopisy. Poesie, literatura, výtvarné umění byly, pokud to situace dovozovala, aktuálně představovány.

V Olomouci máte dobrou galerii [Muzeum umění Olomouc – pozn. aut. rozh.]. Měla vždycky perfektní akce a program. Dělají se tam výborné výstavy. Jsou tam velice šikovní lidé, kteří mají k umění vztah. Předchozí ředitel muzea Pavel Zatloukal byl perfektní ředitel. Žil s uměním se vším všudy. Člověk musí umění rozumět, musí umět vybírat, musí mít cit. V Olomouci jsem se naučila pod vedením Stanislava Vymětala točit na hrncířském kruhu a pochopila, jak je důležitý obrys a tvar točené keramiky.

E. O.: Po absolvování Palackého univerzity žena učila na různých školách v Ostravě. Byla to především výtvarná média, zejména kresba a točená keramika. Připravila mnoho dnes i veřejně známých osobností ke studiu na vysoké škole. Využití písma k dekoru točené keramiky je její originální postup. Spoluprací a využitím razidlového písma se z nás stávala „lettristická dvojice“.

A. O.: Učila jsem na Lidové konzervatoři a připravovala jsem své žáky na vysokou školu umělecko-průmyslovou, na architekturu a další školy výtvarného typu. Tehdy za totality to bylo velkým úspěchem a vzácností studovat na vysoké škole výtvarného zaměření. Zájem byl veliký a kádrovacím sítím a náročnými přijímacími zkouškami prošel málokdo. Doma jsem dělala keramiku a vtlačovala do ní verše ze světové poezie. Manžel měl ta razidla, tak jsem je otiskovala do hlíny, kterou jsem na hrncířském kruhu sama tvarově realizovala. Využívala jsem razidel a psala texty,

E. Ovcáček, *Tabulky I*, 1965, 22 × 15,3 cm.

například básně Jaroslava Seiferta, nebo jsem otiskovala úryvky z Bible, například z Písně písní. Jako výtvarný materiál jsme tenkrát využívali nejrůznější odpadový materiál. V obchodech se nedalo nic koupit. Nebyla hrncířská hlína, nebyly glazury. Používala jsem solnou glazuru na kanalizační roury, která přesto vypadá na točené keramice velmi dobře. Používali jsme ty nejobyčejnější materiály. Do Olomouce jsem si vozila hlínu ze Zábřehu na Moravě. Tehdy jako studentka jsem měla zvláštní kufr a když jsem nastoupila do vlaku, tak se mládenci nabízeli: „dovolíte slečno, my

A. Ovčáčková, *Svicry*, 1968.

vám pomůžeme“. Ale jakmile mládenci kufr chytli, tak se zarazili, protože byl velmi těžký, plný hlíny.

E. O.: Koupil jsem si oktávku – kombíka a začali jsme vozit hrncířskou hlínu z Valašského Meziříčí a z Tupes, prostě z firem, které vyráběly keramiku. Všechno se provádělo jak se říká „za hubičku“, ale takový už byl socialistický systém. Buď se to ukradlo, nebo se to vyměňovalo za protislužby. Soudruzi a hlavně komunistická vrchnost ale nemuseli nikdy nic platit. Zkrátka prvobytně pospolný systém, nebo tak nějak. Keramiku nám taky nakonec většinou rozkradli ve fabrice, kde jsme ji vypalovali. Ale přesto něco zbylo i pro nás.

A. O.: Nebylo to jednoduché. Nemohli jsme nikam cestovat do zahraničí, nemohli jsme nikam vyjet. To bylo úplně šílené. Já jsem žádala, že chci cestovat do Paříže. Nezkontrolovali mě a pak na počátku školního roku požadovali reference, jestli jsem náhodou v té Paříži nebyla. Nebyla jsem, protože jsme nedostali devizový příslib. My jsme se nechtěli jet flákat k moři a ležet tam na pláži, to nám bylo úplně lhotejné. My jsme chtěli něco vidět – výstavy, architekturu, památky.

E. O.: Máme dvě dcery, Bereniku a Johanku. Obě jsou výtvarně nadané, ale na školy se dostávaly jen za velmi svízelných okolností, i když prospěch měly výborný. Kádrováním a omezováním totalitní režim jedné strany dovedl lidem otrávit život. Nakonec se oběma přece jenom podařilo výtvarné umění vystudovat.

A. O.: Dělat výtvarné umění za totality byl sice nejednodušší útek do soukromí, ale mělo to i svá úskalí. Říkali jsme si, že tam bolševik za námi nemůže, že tomu nerozumí, ale režim měl, jak oni tomu říkali, svoje „převodové páky“ a těmi korigoval i váš soukromý život a diktoval, co můžete a nemůžete.

Přípravila *Eva Čapková*

Eduard Ovčáček se narodil roku 1933 v Třinci. Roku 1963 dokončil Vysokou školu výtvarných umění v Bratislavě. V letech 1963–1968 učil grafické techniky na výtvarné katedře Filozofické fakulty Palackého univerzity. Po roce 1968 přesídlil do Ostravy. V letech 1980–1989 působil v Praze, kde podepsal prohlášení Charty 77. Dnes opět žije a pracuje v Ostravě, kde od roku 1991 do roku 2012 působil jako pedagog na Ostravské univerzitě. Je jedním se spoluzakladatelů Fakulty umění Ostravské univerzity. Roku 1998 obdržel cenu Vladimíra Boudníka za inovace a přínos v české grafice. Za svůj celoživotní přínos v oblasti umění mu byla v roce 2008 udělena Cena města Ostravy. Patří k našim předním představitelům strukturální abstrakce, nové figurace a vizuální poezie a lettrismu.

Alena Ovčáčková se narodila v Ostravě v roce 1937. V letech 1956–1960 studovala výtvarnou výchovu na Filozofické fakultě Univerzity Palackého. Po dlouhá léta se věnovala točené textované keramice. V letech 1981–1997 působila jako pedagožka na Lidové konzervatoři v Ostravě.

Obě dcery, Berenika i Johanka, se věnují grafice.

Rodové vazby u olomouckých zvonářů

Leoš Mlčák

Zvonařství patřilo už od svých cechovních počátků k velmi náročným kovozpracujícím řemeslům, které kromě zkušeností a dovedností vyžadovalo velmi nákladné pořizování výrobních prostředků. Kromě měšťanského domu se zvonařskou dílnou bylo zapotřebí si pořídit náročné vybavení. Patřily k nim tavicí pec, odlévací jáma a především formy a šablony, pomocí nichž vznikalo žebro zvonu, závěsná koruna a plastická výzdoba. Ta vznikala většinou pomocí voskových modelů, které byly odlévány z dřevěných a později i kovových matric. Její součástí byly matrice na písmo, matrice na nejrůznější typy ornamentů i figurálních reliéfů.

Některé z figurálních reliéfů a erbovních znaků byly na falešný zvon přímo vytlačovány z dřevěných vzorů vyrobených řezbáři. Velké zvony se obvykle odlévaly přímo na místě, což vyžadovalo stavbu tavicích pecí, vykopání odlévací jámy, náročné formování a vlastní odlévání, které bylo poměrně nebezpečné. Zvonař musel mít také zásobu všech potřebných materiálů, které kromě kovů zahrnovaly též nejrůznější pomůcky, od forem, přes háky, provazy a kladky, až po sádlo, plevy, pivo, vosk a jiné. To všechno vyžadovalo dostatek peněz na provoz řemesla, dále obchodní i organizační zkušenosti a neslo to s sebou také častý pobyt mimo domov. Nejvíce času na cestách strávili vandrující zvonaři pocházející zejména z Lotrinska, kteří opouštěli své domovy na převážnou část roku a domů se vraceli až na zimu. Podobně tak činili i malíři a sochaři ze severní Itálie, kteří se také po skončení stavební sezóny většinou vraceli do svých domovů.

Lotrinské mistry obvykle provázeli jejich tovaryši, mezi nimi i jejich synové, kteří se nezdávka na nových místech usazovali natrvalo. Tito zvonaři seznamovali domácí mistry s pokročilými trendy řemesla, které se projevily nejen v konečném akustickém výsledku, ale i ve formě a obsahu

plastické výzdoby. Další nové poznatky přinášeli z povinných vandrů tovaryši přechodně pracující v dílnách. Některé ze zkušeností a dovedností ale zůstávaly tajemstvím zvonařského mistra, který je obvykle sděloval až svému rodovému nástupci. K těm pečlivě utajovaným znalostem a dovednostem patřila kromě složení zvonoviny zejména konstrukce formovacích šablon, na niž obvykle závisel zdárný výsledek náročné několikadenní práce.

Vzhledem k výše uvedenému bylo přirozené, že zvonaři, podobně jako i jiní cechovní řemeslníci, měli zájem udržet svou dílnu co nejdéle ve své rodině. Některé ze

Zvonařská značka Wolfganga Strauba z r. 1781. Všechny fotografie jsou z archivu L. Mlčáka.

svých synů proto vyučili svému řemeslu. Provozování zvonařství navíc nebylo individuální, ve zvonařské dílně obvykle pracovali vyučení tovaryši, učni a pomocný personál. U větších zakázek, které byly realizovány mimo stabilní dílnu, byl pomocný personál, zejména zedníci a nádeníci, najímání přímo na místě.

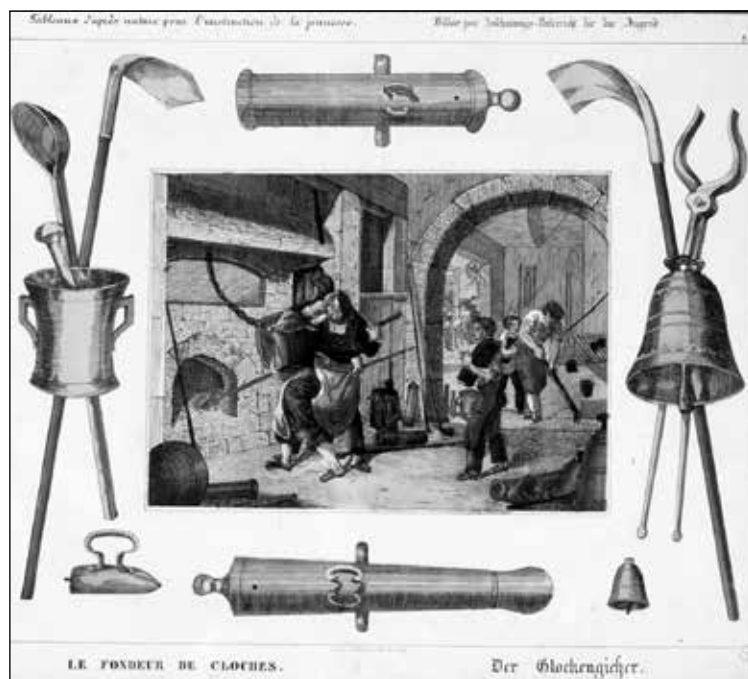
Jak již bylo řečeno, výroba zvonů byla složitým, časově i technicky náročným řemeslem, jehož provozování vyžadovalo znalosti a dovednosti z několika různých oborů, včetně hudební teorie. Menší a střední zvony byly odlévány ve stabilních hutích v zadních traktech měšťanských domů, nebo provizorních dílnách mimo hlavní městskou zástavbu. Početnější soubory a mimořádně velké zvony vznikaly přímo v blízkosti určených zvonových stanovišť, v místech vhodných k postavení tavicí pece, s kvalitní hlinou k výrobě forem i dostatkem vhodného paliva. K výrobě zvonoviny

sloužily vedle různě čisté mědi, mosazi a cínu také staré puklé zvony nebo jejich fragmenty zbylé po požárech.

Přes ojedinělé nezdarů byla řemeslná i umělecká úroveň produkce olomouckých zvonařů obvykle kvalitní a odpovídala jejich postavení jakožto představitelů hlavního zemského centra tohoto řemesla. Dobrý odbyt kostelních zvonů zaručovalo příznivé geografické umístění Olomouce, správního sídla olomoucké diecéze. Častým sortimentem byly vedle zvonů i velké a čtvrtové hodinové cimbály pořizované do kostelních, radničních a zámeckých věží. Vyráběny byly také hasičské stříkačky a speciální kanalizační a vodovodní zařízení a potrubí. Některým zvonařům bylo rovněž svěřováno odlévání kandelábrů a náhrobních a pamětních desek. V ranějších dobách se nezřídka zabývali také konvářskou produkcí, která se ale už v baroku stala užší řemeslnou specializací. Někteří ze zvonařů byli schopni odlévat i hlavně děl a hmoždířů, kterými výrazně přispívali k udržování a doplňování arsenálu dělostřelecké výzbroje Olomouce i některých dalších měst.

Vedle souborů více zvonů, zahrnující obvykle velký, střední a malý zvon, umíráček a sanktusník, byly dodávány jednotlivé zvony obvykle rozšiřující nebo obnovující harmonický souzvuk ve farnosti. Puklé a jinak trvaleji poškozené zvony nebyly v Olomouci svařovány, ale nahrazovány zvony novými, vyrobenými obvykle ze suroviny získané jejich roztavením. Kontakty s jinými zvonařskými centry zajišťovali vandrující tovaryši šířící po Evropě nové technologické znalosti i koncepcí plastické výzdoby a jejího tvarosloví.

Kvůli nízkému počtu řemeslníků pracovali zvonaři v Olomouci zprvu jako svobodní umělci, kteří nebyli cechovně organizováni. V 15. a 16. století byli členy sdruženého cechu konvářů a kloboučníků. Přibližně od roku 1677 jsou zastoupeni v cechu s cínaři a kružidláři, od roku 1681 ještě s klempíři a hřebíkáři. Kolem roku 1715, podle neúplné cechovní pečeti,

Zvonařská dílna, grafika Franze Wentzela z r. 1847.

utvořili společný cech s cínaři, kružidláři, ostružníky, klempíři a jehláři. V tomto cechu setrvali až do roku 1786, kdy bylo zvonařství opět prohlášeno za svobodné řemeslo a mohli tak znovu vyrábět zvony bez cechovních omezení. Císařským nařízením z roku 1710 musel mít každý zvonař k lití děl zvláštní povolení. Učební doba trvala obvykle 4 až 6 let, u synů cechovních mistrů mohla být zkrácena. Cechovní truhlici sdruženého cechu zvonařů, cínařů, kružidlářů, ostružníků, klempířů a jehlářů, datovanou letopočtem 1734, darovali tehdejšímu olomouckému Průmyslovému muzeu Františka Josefa roku 1878 poslední ze žijících cechovních mistrů. Na cechovním typáři uloženém v olomouckém Vlastivědném muzeu obíhá v opisu nápis: + S:(IGEL) D:(ER) ZINNGISER. GLOCKEN. G:(ISER). CIRCKEL. S:(CHMIEDE) U:(ND) SPORER. IN OLLMÜTZ.

Po vyučení řemeslu následovala povinná tovaryšská cesta, při níž se požadovala praxe u vyhlášených mistrů, obvykle z větších měst. Podmínkou samostatného provozování řemesla bylo získání měšťanského práva, což bylo podmíněno vlastnictvím měšťanského domu. Po zhotovení a schválení mistrovského kusu byl usdlý tovaryš prohlášen cechovním mistrem. Svobodný tovaryš byl povinen se do roka oženit. Nejsnadnější cestou k usazení ve městě byl sňatek s vdovou po zemřelém zvonařském mistrovi. Pozůstalé vdovy mohly do doby sňatku dál provozovat řemeslo, musely ale jmenovat tovaryše odpovědného za chod dílny. Největší koncentrace domů s barokními zvonařskými dílnami v Olomouci byla v Ostružnické a Denisově ulici, kde kromě zvonařů sídlili i další olomoučtí umělečtí řemeslníci.

Kontinuita v provozování zvonařských dílen je v Olomouci doložena u domů ve Ztracené ulici, čp. 261 a čp. 270. Významná byla rovněž dílna v zadní části domu čp. 368 na Horním náměstí, na jehož průčelí byl umístěn reliéf zvonu. V domě čp. 261 v dnešní Ztracené ulici č. 20 byla zvonařská dílna nepřetržitě v letech 1748–1835. Zřizovatelem dílny byl Melchior Schwann, který dům koupil za 1705 zlatých. Po něm dílnu sňatkem se Schwannovou vdovou vyženil Wolfgang Straub. Dům pak následně vlastnil jeho syn a vnuk. Dílnu v domě čp. 270

vybudoval Valerius Obleter, který dům získal v dražbě za 1845 zlatých. Po něm ho i s dílnou zdědil jeho syn Antonín. Po smrti Antonína Oblettera se v dílně až do roku 1820 zvony neodlévaly. V letech 1810–1817 ji užíval puškař Václav Lamotte. Dům čp. 270 byl roku 1816 soudně oceněn na 7500 zlatých. V roce 1820 ho koupil za 8800 zlatých opavský zvonař František Stanke. V letech 1824–1870 v domě odléval zvony jeho syn Leopold František.

Právovárečný dům čp. 368, nacházející se na dnešním Horním náměstí č. 4, koupil Wolfgang Straub mladší v roce 1792 za 7100 zlatých. V jeho zadní části dal postavit zvonařskou dílnu. Roku 1819 na domě, patrně v důsledku provozování kovolijecké huti, shořela střecha. Po požáru se zvonař rozhodl huť přestavět. Vypracováním plánů pověřil dva z olomouckých stavitelů, Antonína Schäfera a Františka Gottwalda. Současně zřejmě dál provozoval dílnu v domě čp. 261.

Většina olomouckých barokních zvonařů byla cizího původu. Do města přicházeli převážně jako vandrující tovaryši hledající samostatné uplatnění v řemesle. Teprve ve druhé generaci zde zcela zdomácněli. Z německého Norimberku pocházel Jan Antonín Behr (1677–1746), ze slezské Vratislavi Hans Herl a ze švédského Stockholmu Olaus Oberg (1692–1746). Nejvíce jich přicházelo z Rakouska: z Vídně Wolfgang Straub, z Haagu Melchior Schwan (? –1757) a z Teny u Tridentu Valerius Obleter. Z Brna přišel Pavel Reimer (kolem 1630–1695).

V činnosti svých otců v Olomouci samostatně pokračovali Wolfgang Jan Sarkander Straub (1763–1835), Wolfgang Valentin Adam Straub (1793–1876), Antonín Obleter (1761–1805), Leopold František Stanke (1800–1873) a Jiří František Reimer (kolem 1667–1726). U svých otců se vyučili a po návratu z povinné tovaryšské cesty u nich pracovali zprvu jako pomocníci a posléze i jako samostatní mistři. Jiří František Reimer (kolem 1667–1726) užíval k plastickému ztvárnění svých zvonů dle otcova vzoru téměř identických výzdobných prvků charakterizovaných jemnou modelací a dokonalým zpracováním povrchu. Pro kostel sv. Mořice ulil kovové části náhrobku

probošta Ferdinanda Schröffela ze Schröfelsheimu. V posledních letech života byl nemocen a dílnu za něho vedl tovaryš Olaus Oberg (1692–1746).

Zvonař a litec děl Valerius Obleter (1717–1782) pocházel z Tyrolska. V Olomouci se usadil roku 1752. Jeho zvony charakterizuje větší variabilita jejich ornamentální i figurální výzdoby, která je formálně závislá na aktuálních proudech výtvarného umění, typologicky variované v duchu doznívajících rokoka a barokního klasicismu. Autorské značení Obleter vkládal do kartuše zdobené symboly jeho zvonařského a dělolijeckého řemesla. Jako zkušený dělolijec proslul za pruského obležení města, kdy přelával olomoucké vojenské posádce poškozená děla. Dělové hlavě zaléval a vrtal do nich nové průpalnice. Na činnost Valeria Obletera navázal jeho syn Antonín Obleter (1761–1805).

Zvon Jiřího Františka Reimera v Újezdu u Uničova z r. 1715.

V letech 1779–1782 se řemeslu učil u bratislavského zvonaře Jana Augustina Christeliho, který mu 1. května 1782 vydal výuční list. Za olomouckého měšťana V. třídy byl přijat roku 1784. V roce 1786 od dědiců vykoupil otcův dům čp. 270 ve Ztracené ulici, který držel až do své smrti v roce 1805. Produkoval nenáročné klasicistní zvony zavěšené na korunách s maskarony.

Další ze zakladatelů rodové tradice Wolfgang Straub (1730–1784), pocházející z Vídně, se roku 1758 oženil s pozůstalou vdovou zvonaře Melchiora Schwana a převzal jeho dílnu. Své poměrně strohé zvony, kterých ulil velký počet, zavěšoval na koruny s hladkými uchy. Členil je nejčastěji latinskými a německými nápisy umístovanými po celém povrchu zvonu, zoomorfními i vegetabilními ornamenty, figurálními reliéfy světeckých

Zvon Wolfganga Jana Santandera Strauba v Lipniku nad Bečvou z r. 1788.

patronů evokovaných nápisovými legendami a mariánskou symbolikou.

V činnosti Straubovy dílny pokračoval syn Wolfgang Valentin Adam Straub (1763–1835). Převzal ji po otcově smrti v roce 1784, kdy mu bylo teprve 21 let. Téhož roku se stal i olomouckým měšťanem. K plastické výzdobě svých zvonů užíval eklektických forem se silnými barokními ohlasy promísenými s aktuálními klasicistními vlivy, které konvenovaly tehdejšímu konzervativnímu olomouckému uměleckému prostředí. Pláště zvonů, s různě zdobenými uchy, obvykle členil latinsko-německými nápisy, vegetabilními a figurálními ornamenty (oblíbené byly motivy akantu, listovce i palmet) a figurálními reliéfy světců. Zvony a hasičské stříkačky dodával až do Haliče.

Posledním držitelem Straubovské zvonařské dílny byl Wolfgang Jan Sarkander Straub. Narodil se v Olomouci v roce 1793 a žil zde až do své smrti v roce 1876. S jeho odchodem zanikla poslední tradiční olomoucká zvonařská dílna. Na průčelí jeho domu na Horním náměstí se nacházel velký reliéf zvonu. Za olomouckého měšťana byl přijat roku 1829. V letech 1848, 1851 a 1861 byl členem městské rady. Zemřel v Olomouci tragicky, smrtí oběšením, 19. srpna 1876 ve věku 84 let jako poslední ve městě usedlý tradiční zvonař. Na průčelí jeho domu na Horním náměstí se nacházel velký reliéf zvonu. Jeho dochovaná kovolijecká produkce má různou řemeslnou úroveň. Odléval také kovové součásti požárních stříkaček, které také on dodával až do Haliče.

František Stanke (1765–1844) byl nejmladším členem rozvětvené opavské zvonařské rodiny. Narodil se v Opavě jako syn ve městě usedlého zvonaře stejného jména. Kolem roku 1820 přesídlil do Olomouce, kde si koupil dům čp. 270 ve Ztracené ulici se zvonařskou dílnou po Antonínu Obleterovi. Následujícího roku byl přijat za olomouckého měšťana. Spolu s ním přišel do Olomouce i jeho syn Leopold František Stanke (1800–1873).

Na novém působišti je Stankeho činnost doložena v letech 1821–1833. Z opavského období činnosti pochází 19, z olomouckého 12 zvonů. Další se dochovaly v Horním

Slezsku, odkud pocházejí také dva zvony, které byly po rekvizici zavěšeny v Německu.

Leopold František Stanke, narozený v Opavě, začal v otcově dílně působit od roku 1821. Svě klasicistní a historizující zvony samostatně odléval v letech 1826–1867. Za olomouckého měšťana byl přijat v roce 1827. Otcův dům s dílnou ve dvoře převzal roku 1844. Na konci své činnosti upadl do dluhů, roku 1861 se pokusil o sebevraždu, v roce 1866 byl na jeho majetek vypsán konkurs. Dům i s dílnou byl roku 1870 prodán, zvonařna ve dvoře krátce poté zanikla. Poslední ze zvonařského rodu Leopold František Stanke zemřel 11. května 1873 v Olomouci sešlostí, ve věku 73 let, v domě čp. 4. Jeho zvony byly v souladu s dílenskou tradicí dodávány i do Čech a Horního Slezska. Největší zvon o hmotnosti 70 centnýřů ulil roku 1857 pro olomoucký kostel sv. Michala.

Barokní a klasicistní rodová dílenská zvonařská tradice nebyla v Olomouci ojedinělá, podobné vazby lze na Moravě a ve Slezsku nalézt i v dalších městech, v nichž je doložena významnější kontinuita tohoto řemesla. Rodové řemeslné vazby se u zvonařů vyskytují, podobně jako i jinde v Evropě, také v předchozích dobách, v obdobích gotiky a renesance. Proslulými olomouckými renesančními zvonaři byli například Martin Ilenfeld (?–1543) a jeho syn František (?–1566), v jejichž dílnách byly odlévány ornamentálně i figurálně bohatě zdobené zvony, vynikající i po stránce kovolijecké a hudební.

Leoš Mlčák (*1948), historik umění, absolvent FF UP Olomouc. Působil jako památkář na Památkových ústavech v Ostravě a v Olomouci a jako kustod v Muzeu umění v Olomouci. Zabývá se dějinami barokního malířství, kampanologií a regionálními dějinami umění. Je autorem a spoluautorem řady odborných publikací. Provádí stavebně historické průzkumy památek a podílí se na jejich obnově. K významnějším z nich v Olomouci patřila obnova Jezuitského konviktu, několika budov Univerzity Palackého, kláštera Hradiska, radnice a Arcidiecézního muzea.

mlcakleos@seznam.cz

Kulturní itinerář

Vědecká knihovna v Olomouci

Přednášky

(přednáškový sál VKOL, Bezručova 3, 4. patro)

Indie – divoká a nespoutaná

(28. února 2018)

Jedna z nejlidnatějších zemí této planety cestovateli Michalu Štěpánkovi doslova vyrazila dech. Je to pozoruhodný svět, kde platí jiné zákony, než na jaké jsme zvyklí. Všechny smysly jedou na plné obrátky... Nikde jinde nelze zažít tolik barev, vůní, pachů, dobrého jídla, všudypřítomných odpadků a chudoby. Diváky provede Michal Štěpánek hlavní metropolí, aby vzápětí mohli uniknout do ticha majestátné Himálaje. Navštívíme také některá města a vrátíme se prostřednictvím spousty zážitků zpět na ulici mezi místní lidi, jejichž naprostá bezprostřednost nepřestává fascinovat.

Science to Go

(14. března 2018 od 17:00)

S dalšími třemi zajímavostmi z oblasti vědy seznámí návštěvníky tradiční cyklus vědeckopopularizačních přednášek. Přednášejícími jsou odborníci z řad doktorandů či mladých vědců, kteří vás vtáhnou do děje a ukážou vám, jak dokáže být věda fascinující.

Potraviny budoucnosti z Olomoucka

(20. března 2018 od 17:00)

Věděli jste, že právě v Olomouci probíhá strategický výzkum biotechnologických a zemědělských technologií? Dostatečné poznání funkční genomiky rostlin je klíčem k tomu, jak nasycit obyvatele naší planety v dalších desetiletích. Se zvyšující se populací totiž přichází zvýšené nároky na množství potravin. S výzkumem prováděným v rámci tzv. Strategie AV21 seznámí návštěvníky významný český vědec prof. Ing. Jaroslav Doležel, DrSc. z Ústavu experimentální botaniky Akademie věd ČR.

Výstavy v Galerii Biblio

(1. patro VKOL, Bezručova 2)

Dokonalá krása. Secesní žena očima Raphaela Kirchnera

(do 28. února 2018)

Výstava pohlednic předního secesního umělce, vídeňského malíře Raphaela Kirchnera, zavede návštěvníky do doby, kdy Vídeň, Paříž a Evropa vůbec tvořily střed světa. Díla vznikala na přelomu 19. a 20. století a právě tzv. „Kirchnerovy dívky“ – tajemné, věčně mladé, subtilní, bledé, malované na pastelovém pozadí či obklopené rostlinnými motivy – se staly velmi populárním artiklem.

K vidění je celkem 46 pohlednic, jejichž originály pochází ze sbírky polského sběratele Andrzeje Biernackého a které byly v červnu loňského roku prezentovány na stejnojmenné výstavě v Galerii WuBePe ve Vojvodské veřejné knihovně v Opolí.

Po stopách Alžběty Balthoryové

(1. – 31. března 2018)

Život nechvalně proslulé Čachtické paní, který literárně zpracovalo hned několik autorů, mezi nimi také slovenští spisovatelé Jozef Nižnánsky a Andrej Štiavnický, dal za vznik nesmrtelné legendě. Výstava *Po stopách Alžběty Balthoryové* odhaluje doposud nepublikované informace a fotografie a zároveň věnuje velkou pozornost místům, která jsou nějakým způsobem spojena s hraběnkou Balthory. Kromě slovenských destinací se návštěvník seznámí s místy hraběčina pobytu v Rakousku a Maďarsku.

Významní Češi. Mezi jazykem, národem a státem 1800–1945

(4. – 30. dubna 2018)

Vědecká knihovna v Olomouci zahájí ve středu 4. dubna 2018 v 17 hodin výstavu *Významní Češi. Mezi jazykem, národem a státem 1800-1945*. Výstava se zaměřuje na významné české osobnosti, které jsou spojeny s německým jazykem, kulturou či habsburskou monarchií. Autorem

výstavy je Wolfgang Schwarz, kulturní referent pro České země společnosti Adalbert Stifter Verein. Výstava představí tyto osobnosti: Tomáš Baťa, Karel Čapek, Ema Destinová, Antonín Dvořák, Jaroslav Hašek, Leoš Janáček, Josef Jungmann, František Křižík, Josef Lada, Karel Hynek Mácha, Tomáš Garrigue Masaryk, Alfons Mucha, Božena Němcová, František Palacký, Bedřich Smetana.

Knihovna města Olomouce

PRVOTINY 2018

Knihovna města Olomouce vyhlašuje 12. ročník věkově a tematicky neomezené literární soutěže PRVOTINY 2018. Neváhejte a posilejte své dosud nezveřejněné práce v oblasti poezie (5 básní) nebo prózy (20 stran; v delším textu označte soutěžní pasáže), opatřené jménem, rokem narození a kontaktem na adresu prvotiny@kmol.cz nebo je můžete odevzdat v kterékoliv pobočce knihovny do 31. srpna 2018. Oceněné práce budou publikovány v revue KROK počínaje číslem 4/2018.

Vlastivědné muzeum v Olomouci

nám. Republiky 5

Kouzelný svět optiky

(2. března – 20. května 2018)

Výstava pořádaná Vlastivědným muzeem v Olomouci ve spolupráci se společností Meopta Přerov si klade za cíl přilákat pozornost laické veřejnosti a zejména mladých lidí a představit optiku jako velmi zajímavý obor, plný tajemství a vtípu.

V první části je prezentována historie vývoje optického průmyslu v Československu, počátky drobné výroby optických přístrojů, fotoaparátů, dalekohledů a optických zařízení, pozdější rozmach průmyslového obrábění optiky a sériové výroby optických přístrojů. K vidění jsou i ukázky současné moderní výroby v oboru optiky, špičkových technologií a postupů využívaných českými optickými firmami.

Druhá část výstavy je věnována zábavnému

představení optických principů a zákonitostí velmi hravou a příjemnou formou. Tato část výstavy je určena hlavně dětem a mladým lidem a snaží se prezentovat optiku jako obor budoucnosti, který dnes zasahuje do všech oblastí lidského života. Je to obor s velkou budoucností a výrobci optiky v ČR by rádi přilákali mladé studenty do svých řad.

Intimní exprese: Osud a dílo Julia Pelikána v dramatu 20. století

(16. března – 22. dubna 2018)

Výstava, k níž vychází i stejnojmenná publikace, veřejnosti připomíná Myslbekova žáka, který své umělecké, občanské a politické aktivity spojil s Moravou a Olomoucí, a ukazuje,

Julius Pelikán: *Sedící žena*. Soukromá sbírka.

jak jeho bohatá sochařská tvorba a život byly úzce spjaty s historickými událostmi let 1918, 1938, 1948 a 1968.

Podstatnou část Pelikánových plastik tvoří monumentální pomníky vytvořené na počest osvobození v roce 1918 nebo k počtě významných českých osobností, jako byli F. L. Rieger, T. G. Masaryk, Karel Kramář, Antonín Švehla a další. Tato umělecká díla na základě osudových událostí nejen vznikala, ale z politických důvodů byla i odstraňována nebo ničena, zejména v letech 1939–1945 a 1948–1989. Osudově nebylo poznamenáno jen jeho dílo, ale i osobní život. Za nacistické okupace byl Julius Pelikán vězněn v internačním táboře ve Svatoborčicích, jeho žena zahynula v Osvětimi, nejstarší syn byl po celou dobu války držen v nacistických žalářích a nejmladší Jiří, později známý politický představitel tzv. Pražského jara, se skrýval pod cizí identitou.

Vlastivědné muzeum v Šumperku

Hlavní třída 22

Výstavní sál

Historie a současnost českého školství v Šumperku

(do 13. května 2018)

Ve spolupráci se všemi šumperskými školami pořádá Vlastivědné muzeum v Šumperku výstavu zaměřenou na prezentaci základního, středního, odborného, speciálního a uměleckého školství v Šumperku prostřednictvím „výstavních stánků“ umístěných ve Výstavní síni. Za pomoci vyhrazeného prostoru se žáci a studenti 15 škol pokusí zmapovat historii, současnost i budoucnost své školy. V tzv. „skleníku“ a foyeru se představí sbírkové předměty muzea. Návštěvníci uvidí vybavení třídy s učebnicemi a se školními nástěnnými obrazy z konce 19. a počátku 20. století. Nahlédnou do školního kabinetu s pomůckami používanými v hodinách fyziky, chemie, přírodovědy. Výstava je jedinečnou příležitostí ukázat široké veřejnosti učební pomůcky, studijní úspěchy žáků, vítězství v soutěžích, zajímavé projekty, to, na co jsou

školy zaměřeny, zavzpomínat na minulost, charakterizovat přítomnost a podívat se i do budoucnosti...

Mezi nejzajímavější exponáty výstavy *Historie a současnost českého školství v Šumperku* patří učební pomůcky učitele Edmunda Smékala z Loštic – modely vodního hamru, parního stroje, rumpálu a kolečka.

Evangelíci na Šumpersku

(22. února; vernisáž v 17 hodin – 22. dubna 2018)

Stejně jako si v roce 2018 připomínáme 100. výročí založení republiky, probíhají letos oslavy sta let od sjednocení dosavadních od tolerance povolených českých evangelických církví augsburského a helvetského vyznání v Českobratrskou církev evangelickou. Výstava sleduje kořeny reformační tradice v regionu. Zaměřuje se však především

Evangelický kostel v Šumperku na konci 30. let 20. století.

na utváření a působení sborů evangelické církve, české i německé, na dnešním Šumpersku v období od vydání tolerančního patentu dosud a na stavební památky s jejich činností související. Mezi nejznámější patří kostely v Šumperku, Zábřehu, Hrabové či Písařově. Současné jsou představeny také charakteristické rysy různých forem evangelické zbožnosti, které se na specifické podobě modliteben projevují.

Rytířský sál

Jak semena putují krajinou

(do 8. dubna 2018)

Výstava představuje mechanismy, jejichž pomocí se rostliny šíří do svého blízkého okolí i na velmi vzdálená území. Rostliny v rámci přežití druhu obsazují nová vhodná stanoviště, kam se dostávají náhodně (pasivním přenosem vodou, vzdušnými proudy, živočichy) nebo aktivním samošířením (např. vymrštěním semen rostlinou). Na příkladech chráněných a ohrožených rostlin Krkonoš jsou představeny způsoby šíření semen a plodů. Rozmanitost jejich tvarů, barev a velikosti i způsobů šíření rostlin přibližují návštěvníkům makro i mikrofotografie semen a jejich matečných rostlin a také vzorky semen a plodů a další herbářový materiál. Pro děti od předškolního věku a studenty i dospělé je připraven doprovodný program. Autorkou výstavy je Ludmila Harčáriková z Krkonošského národního parku.

Muzejíčko (Galerie Šumperska)

Divadlo zrozené z vody aneb loutky 100× jinak

(do 18. března 2018)

V Muzejíčku si nyní návštěvníci mohou prohlédnout ojedinělou výstavu, která je seznámí s jedinečným loutkářským fenoménem – vietnamským vodním loutkovým divadlem, jeho historii, tradici, vývojem a současným stavem. Návštěvníkům je kromě autentických vodních loutek představen také zmenšený model vodního divadla, ve kterém si mohou vyzkoušet manipulaci s loutkami. Výstava je doplněna loutkami a loutkovými divadly ze sbírek Vlastivědného muzea v Šumperku a tematickými interaktivními prvky.

Film *Poslední útěk Jeronýma Pražského*

Filmová a televizní společnost Vistafilm v koprodukcii s Českou televizí natáčela na podzim roku 2017 hraný historický dokumentární film *Poslední útěk Jeronýma Pražského*, v němž hlavní roli ztvárnil známý herec Ondřej Vetchý. Režie snímku, který přibližuje závěrečnou etapu života prvního českého filozofa a který volně navazuje na předešlý film *Jan Hus – cesta bez návratu*, se ujal Lubomír Hlavsa. Scénář k filmu stejně jako v případě filmu o Janu Husovi napsala Milena Štrafeldová. *Poslední útěk Jeronýma Pražského* má velice zajímavé obsazení. V hlavní roli se vedle Vetchého (Jeroným Pražský) představí Jitka Čvančarová (Anna Bauerová). V roli Jana Husa diváci opět uvidí Vladimíra Javorského a v dalších rolích Pavla Rímského (kardinál Zabarella), Petra Kostku (híršavský farář Gregor), Štěpána Benoni (Petr z Mladoňovic), Radka Holuba (klerik Mathias) nebo Vladimíra Kratinu (híršavský rychtář Teynsdorfer). Natáčelo se v Šumperku v klášterním kostele, v Olomouci před katedrálou a ve Zdikově paláci, na hradech Helfštýně a Sovinci, v Praze a Kutné Hoře. Televizní premiéra je naplánována na výročí Jeronýmova upálení na konec května 2018, v dubnu ale ještě proběhnou předpremiéry – projekce v kinech v Praze, Olomouci a Šumperku. Výrobu filmu podpořil Olomoucký kraj a Jeseníky Film Office. Záštitu nad filmem převzal primátor statutárního města Olomouce doc. Mgr. Antonín Staněk, Ph.D.

Výstava *Luboš ‚Dědek‘ Hlavsa ... a jeho svět...*

Lubomír Hlavsa, hudebník, ilustrátor, výtvarník, scénarista, kameraman a režisér, se představí v Městské knihovně Šumperk. Na přelomu 80. a 90. let působil jako výtvarník a ilustrátor, kreslil komiksy pro časopisy *ABC*, *Stezka*, *Ilustrované sešity*, *Stopa*, *Aréna*, *Kometa* a slovenské *Slniečko*. V roce 1992 založil vlastní produkční televizní společnost a už v roce 1997 se začala jeho spolupráce také s Českou televizí, která trvá až dodnes. Pro ČT vytvořil jako režisér a scenarista více než stovku dokumentárních pořadů a filmů. Od roku 2010 se věnuje především historickým tématům

a polohrané dokumentární tvorbě: *Hrabě Zinzendorf – síla přesvědčení* (2010), *Pod ochranou Žerotínů* (2013), *David Zeisberger – apoštol indiánů* (2014) a *Jan Hus – cesta bez návratu* (2015). V současné době dokončuje svůj první celovečerní snímek *Poslední útěk Jeronýma Pražského* s Ondřejem Vetchým a Jitkou Čvančarovou v hlavních rolích. Jako výsledek touhy vyjadřovat se ke starostem a radostem každodenního života vznikl i jeho YouTube kanál *Dědek a jeho kreslený svět*. Jednotlivé díly doplňuje velmi povedenými a výstižnými ilustracemi. Městská knihovna se pokusí představit celou jeho tvorbu. Na výstavě budou k vidění komiksy, ilustrace, kreslené vtipy, ale i fotografie z natáčení. Na „dernisáži“, která proběhne 1. března 2018 v 17 hod., se můžete těšit na osobní setkání s autorem.

Bohuslav Vondruška

Muzeum a galerie v Prostějově, p. o.

výstavní prostory Špalíček, Uprkova 18

Dagmar Havlíčková – Kresby

(do 22. dubna 2018)

Prvním projektem nové výstavní sezóny Muzea a galerie v Prostějově, p. o. je výstava *Dagmar Havlíčková – Kresby*, která je zaměřena na specifický projev kreslířky, malířky a textilní výtvarnice Dagmar Havlíčkové (1961). Ta patřila již v 80. letech minulého století společně se svým mužem Jirím Aloisem Havlíčkem (1948–1997) k neoficiální umělecké komunitě v Olomouci. Její tvorba je již několik let soustředěna na repetitivní přepis textů, a to v několika vrstvách přes sebe. Vznikají tak organické i geometrické struktury, kde původní text (forma osobní modlitby) zaniká v kresebné hmotě. Její tvorba je metodou srovnatelná s tvorbou Romana Opalky nebo nočními kresebnými pracemi V. Stratila.

Havlíčková svým dílem spadá do širšího okruhu tzv. olomoucké kresby, který tvořila řada významných a dnes již celostátně uznávaných autorů (J. Lindovský, P. Jocheman, I. Kosková, L. Daněk, V. Havlík).

Výstava i připravovaná kniha zásadním způsobem zpracovává jak dílo mimořádné kreslířky Havlíčkové,

tak postihuje i významný společensko-kulturní fenomén 80. let minulého století v Olomouci, jakým byla kresebná tvorba umělců tvořících v undergroundu. Výstava je připravena ve spolupráci s Muzeem umění Olomouc.

Létající drahokamy fascinující barvy, tvary i vzory ve světě hmyzu, nerostů a hornin

(do 22. dubna 2018)

Na výstavě, zapůjčené z Muzea Jihovýchodní Moravy ve Zlíně, jsou prezentovány zdánlivě nesourodé kombinace tvořené vypreparovanými exempláři hmyzu a zástupci z říše nerostů či hornin. Jednotlivým principem výběru je estetický dojem, kdy třeba na křídlech motýlů můžeme spatřit podobné obrazce, jaké jsou typické pro určitý druh minerálů, struktury na povrchu a zabarvení hmyzích těl připomínají některé horniny, krovky mnoha brouků zase vypadají, jako by byly vytepané z ryzího zlata. Však některé přírodní národy odedávna používají hmyz nebo části jeho tělíček k výrobě ozdob a nakonec i současní módní designéři občas neváhají použít tento materiál při návrhu šperků. Zatímco ve vitrínách jsou k vidění nejrůznější asociace živé a neživé přírody, na plakátových plochách umístěných na stěnách se návštěvníci mohou dozvědět základní charakteristiky hmyzu: na jaké skupiny se hmyz dělí, popsány jsou jeho životní cykly, nastíněno je jeho smyslové vnímání. V podobném duchu jsou zpracovány informační panely, týkající se nerostů a hornin.

Dodatek autora článku z revue KROK č. 4/2017

Jako autor článku *Jméno jako osud*, který vyšel v minulém čísle revue KROK, bych rád dodatečně poděkoval za cenné informace a inspirativní podněty prof. Pavlu Zatloukalovi. Všem čtenářům, kteří mají hlubší zájem o olomouckou architekturu 19. a počátku 20. století vřele doporučuji knihu pana Zatloukala *Příběhy z dlouhého století*. Konkrétně o vile Karla Starého mladšího pak pojednává jedna z kapitol výborné knihy *Slavné vily Olomouckého kraje*.

Jiří Přivřel

OKU

4. olomoucké dny
německého jazyka

04.—11. 04. 2018

Olmützer Kulturtage

Univerzita Palackého
v Olomouci

**Evangelíci
na Šumpersku**

MUZEUM ŠUMPERK
HOLLAROVA GALERIE

VÝSTAVA BUDE
ZABĚHENA VEKRNŠICÍMI

22. ÚNORA 2018
V 17 HODIN

VÝSTAVA POTRVA
DO 22. DUBNA 2018

VEŠTERPÍ
PLATÍ DO Kč: 2000 Kč a Kč
500 Kč a Kč

MUZEUM ŠUMPERK • 044

Olomoucký kraj

Jak
SEMENA
 putují krajínou

MUZEUM ŠUMPERK
 RYTIŘSKÝ SÁL A PŘEDSÁLÍ
 VÝSTAVA BUDĚ OTEVŘENA
1. ÚNORA 2018
 OTEVŘENÍ PŘEDSÁLÍ DO 8. ÚNORA 2018
 ŠUMPERK: PULC & KL. NADVAHA O.Š.Č.
 602 00 ŠUMPERK

WWW.MUZEUM-SUMPERK.CZ

muo
 muzeum umění olomouc

 EUROPEAN HERITAGE LABEL

KONĚ V PIŠKOTECH
 Slavnosti na dvoře císaře Leopolda I.

Arcidiecézní muzeum Olomouc
 25. ledna — 15. dubna 2018
 Galerie / Václavské náměstí 4, Olomouc

HORSES IN TUTTUS / Favourites at the Court of Emperor Leopold I.
 Olomoucké arcidiecézní muzeum / Gallery
 January 25 — April 15, 2018

